

deKanttekening

NOVEMBER 2020 | DEKANTTEKENING.NL | PRIJS €5,99

MAGAZINE

Onze columnisten over de spanningen in Frankrijk en het islamdebat:

Thomas von der Dunk Ras en religie zijn twee verschillende zaken

Tayfun Balcik De Nederlandse pers ondersteunt de jacht op moslims in Frankrijk

Kiza Magendane Vaccin tegen radicale islam

Gert Jan Geling Docenten moeten pal staan voor onze kernwaarden

Fitria Jelyta Verontwaardiging hoeft je niet zo openlijk te uiten

‘Het Franse beleid laat zien dat moslims er niet mogen zijn’

Inhoudsopgave

de Kanttekening MAGAZINE

COLOFON

November 2020
Jaargang 3 - nr. 36

UITGEVER
De Kanttekening B.V.

HOOFDREDACTEUR
Mehmet Cerit

EINDREDACTEUR
Arnout Maat

AAN DIT NUMMER WERKTEN MEE

Chris Aalberts, Somer al Abdallah,
Tayfun Balcik, Vera Boonman,
Jaime Donata, Thomas von der
Dunk, Jaswina Elahi, Dave Ensberg-
Kleijkers, Gert Jan Geling, Tieme
Hermans, Anne-Rose Hermer,
Fitria Jelyta, Ewout Klei, Kiza
Magendane, Priscilla van der Perk,
Jesse Voorn

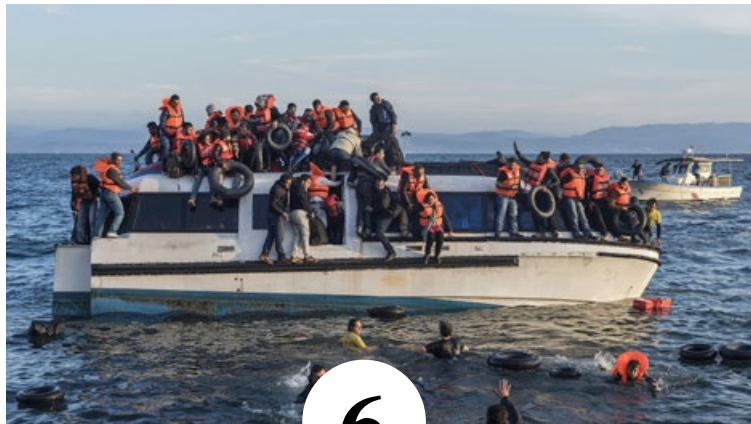
CONTACT / INFORMATIE

010-2013740
info@dekanttekening.nl
www.dekanttekening.nl

Vrij. Moedig. Inclusief.

De uitgave van dit blad wordt
mede mogelijk gemaakt door:

Psychiatrie Praktijk Kondakci
Derman Projects B.V.
BK Zorg B.V.
Beka Constructiebedrijf B.V.

6

Wat als we 0,1 procent van ons inwonertal aan migranten extra opnemen?

● SAMENLEVING

Tato is van Armeense afkomst, Fatma heeft Azeri-roots. Beiden willen vrede

12

● SAMENLEVING

● SAMENLEVING

- 6 Wat als we 0,1 procent van ons inwonertal aan migranten extra opnemen?
- 9 Na het boerkaverbod een hijabverbod, vrezen sommigen: 'Kans is reëel'
- 12 Tato is van Armeense afkomst, Fatma heeft Azeri-roots. Beiden willen vrede
- 14 Oplaaierend geweld tegen hulpverleners en handhavers: wat doen we eraan?
- 16 'Viruswappies' schrikken trouwe FvD-leden af: 'Ik heb hier niets te zoeken'

● WERELD

- 18 #BoycottFrance verklaard: 'Het Franse beleid laat zien dat moslims er niet mogen zijn'
- 20 Met wie was Erdogan beter af geweest: Trump of Biden?
- 22 De oorlogshonden jagen weer over de Kaukasus
- 26 Gevluchte Berber: 'Jullie zien Algerije en Marokko onterecht als veilige landen'

18

#BoycottFrance verklaard: 'Het Franse beleid laat zien dat moslims er niet mogen zijn'

● WERELD

Met wie was Erdogan beter af geweest: Trump of Biden?

● INTERVIEW

20

28

Hoofdeconoom CBS: 'Het 'multiculturele drama' herken ik niet in onze cijfers'

● INTERVIEW

● INTERVIEW

- 28 Hoofdeconoom CBS: 'Het 'multiculturele drama' herken ik niet in onze cijfers'
- 30 'Je kan geen muur zetten tussen je vaderland, je geschiedenis en je toekomst'
- 34 Schotse journaliste over tv-debuut: 'Mijn hijab was het glazen plafond'

● KUNST & CULTUUR

- 36 Turkse twisten in romanvorm: 'Je wilt een moderne vrouw, maar niet té!'

● ZINGEVING

- 38 'Het is onwaar dat de islam en vrouwenrechten niet samen kunnen gaan'

● OPINIE

- 40 Tayfun Balcik - De Nederlandse pers ondersteunt de jacht op moslims in Frankrijk
- 41 Fitria Jelyta - Verontwaardiging hoeft je niet zo openlijk te uiten
- 42 Thomas von der Dunk - Ras en religie zijn twee verschillende zaken

- 43 Kiza Magendane - Vaccin tegen radicale islam
- 44 Gert Jan Geling - Docenten moeten pal staan voor onze kernwaarden
- 45 Jaswina Elahi - De Marrons: tussen traditie en verandering
- 46 Dave Ensberg-Kleijkers - Wil de Nederlandse Wes Bellamy opstaan?
- 47 Chris Aalberts - Opeens vraag je je af: waarom moet BIJ1 eigenlijk de Tweede Kamer in?

In het kort.

BEELD: ABDUREHIM GHANI

Oeigoer in Nederland hoort eindelijk over zijn familie in China: 'Ben kapot'

Abduherim Ghani hoorde vorige maand van het Nederlandse ministerie van Buitenlandse Zaken hoe het met zijn Oeigoerse familie in China gaat. De Chinese ambassade in Nederland heeft nu, een jaar na het indienen van zijn vraag, eindelijk antwoord gegeven.

Ghani demonstreert nu al ruim twee jaar voor de Oeigoeren in China, in het bijzonder voor zijn achtergebleven familieleden. Na zijn vlucht uit China, dertien jaar geleden, heeft hij ze niet meer gesproken. Alleen zijn broer belde hem begin september - na zes jaar stilte - plotseling op. Dit gesprek werd door de Chinese inlichtingendienst afgeluisterd, denkt hij, en het was niet bepaald een vrij en open gesprek.

Het ministerie van Buitenlandse Zaken heeft slecht nieuws voor Ghani. 'Tot mijn grote spijt blijkt uit deze informatie dat een aantal van uw familieleden is veroordeeld tot gevangenisstraffen uiteenlopend van drie tot 16,5 jaar. Verder staat er tot mijn onsteltenis ook dat uw moeder in 2014 zou zijn overleden', aldus Karen Mössenlechner, directeur Azië en Oceanië bij het ministerie.

Ghani's familieleden zijn veroordeeld voor 'het verzamelen van mensen om de openbare orde te verstoren'. Tegen *de Kanttekening* vertelt Ghani dat hij kapot is van

dit nieuws. Maar hij blijft doorgaan met demonstreren, om zo aandacht te vragen voor de mensenrechtensituatie in de Chinese regio Xinjiang.

Ghani: 'Het is niet moeilijk om te bedenken dat deze ridicule verdenskingen tegen mijn familie dienen als excuses van de Chinese overheid om alle Oeigoeren uit te roeien, alle Oeigoerse families te verwoesten en uiteindelijk Oost-Turkestan (de Oeigoerse benaming voor Xinjiang, red.) volledig te bezetten. China moet weten dat het ooit zal boeten voor de genocide tegen de Oeigoeren, voor de verachtelijke misdaden die het heeft gepleegd.'

Er worden minstens een miljoen Oeigoeren vastgehouden in zogenaamde heropvoedingskampen, waar ze onderworpen zijn aan een streng regime, ideologisch gehersenspoeld worden en dwangarbeid moeten verrichten. Ook vernietigt de Chinese overheid moskeeën in het gebied en worden veel Oeigoerse vrouwen verkracht door Han-Chinezen of gesteriliseerd. Critici vrezen een genocide. •

'Jezus' opgepakt in Rusland

Een voormalige verkeersagent die claimt dat hij de reïncarnatie van Jezus is, is door de Russische autoriteiten gearresteerd tijdens een speciale operatie. Dit meldt de Britse krant *the Guardian*.

De 59-jarige Sergei Torop (foto) gaf de afgelopen dertig jaar leiding aan een sekte die zich diep in het onherbergzame Siberië had teruggetrokken. Zijn discipelen noemen Torop 'Vissarion' en geloven dat hij de reïncarnatie van Jezus is. Volgens de Russische autoriteiten

maakt Torop zich schuldig aan afpersing en emotionele manipulatie en is zijn sekte een illegale religieuze organisatie. De speciale politie verscheen met helikopters en gewapende agenten om Torop in de kraag te vatten.

Torop verloor in 1989 zijn baan als verkeersagent. Toen de USSR uit-

SERGEI TOROP OP ARCHIEFBEELD EN TIJDENS ZIJN ARRESTATIE (BEELD: YOUTUBE)

Historicus: 'Amerikareis Columbus ingegeven door anti-moslim'

Volgens de Amerikaanse historicus Alan Mikhail liet de Italiaanse ontdekkingsreiziger Christopher Columbus zich leiden door een 'anti-moslimsentiment' en de 'geest van de kruistochten'. Columbus wilde het Ottomaanse Rijk in de rug aanvallen, zo vertelt hij aan het Amerikaanse online medium *Slate*.

Mikhail heeft een boek geschreven over de Ottomaanse sultan Selim, een tijdgenoot van Columbus. Volgens Mikhail was het een belangrijke motivatie van Columbus om zijn wereldreis te maken dat hij op zoek was naar een bondgenoot in het oosten, die de christelijke naties kon helpen bij de oorlog tegen de Ottomanen. In 1453 had sultan Mehmet II Constantinopel veroverd, de hoofdstad van het Oost-Romeinse Rijk. Columbus, zo vertelt Mikhail, sprak op een reis naar het Griekse eiland

Chios met Griekse soldaten die tegen de Turken hadden gevochten tijdens het beleg van Constantinopel. En Columbus was er in 1492 bij toen koningin Isabella van Castilië en koning Ferdinand van Aragon Granada veroverden, het laatste moslimbolwerk in Spanje. Columbus overtuigde het koninklijke echtpaar ervan zijn reis te financieren.

Het verhaal van Marco Polo in China, die aan het hof van de Mongoolse leider Koeblai Khan verbleef, sprak volgens de historicus erg tot de verbeelding van Columbus. Uit

eenviel, claimde Torop een openbaring te hebben ontvangen. Hij stichtte een beweging die bekendstaat als de 'Kerk van het Laatste Testament'. De sekteleden - een paar duizend mensen - wonen in enkele gehuchten in de Krasnoyarsk-regio in Siberië.

In 2002 schreef *the Guardian* ook over Torop. 'Ik ben God niet. En het is een vergissing om Jezus als God te zien. Maar ik ben het levende woord van God de Vader. Alles wat God wil zeggen, zegt hij door mij heen', zei de sekteleider toen tegen de krant.

Torops commune combineert een selectie van riten uit het orthodoxe christendom met milieumaatregelen en een reeks andere regels. De sekteleden mogen geen vlees eten en geld is verboden. Volgelingen dragen sobere kleding en beginnen hun jaartelling in 1961, het geboortjaar van Torop, terwijl kerst is vervangen door een feestdag op 14 januari, zijn verjaardag. Naast Torop werd ook Vadin Redkin gearresteerd. Deze voormalige drummer in een boyband uit de Sovjet-tijd fungeerde als Torops rechterhand. •

Columbus msentiment'

CHRISTOFFEL COLUMBUS BIJ ZIJN VERTREK NAAR WAT LATERS 'AMERIKA' ZOU GAAN HETEN (BEELD: WIKIMEDIA COMMONS)

Columbus' dagboek blijkt dat hij op zoek was naar de mythische grootkan, een figuur die Marco Polo beschrijft in zijn eigen verhalen.

De grootkan zou een groot rijk ver weg in Azië leiden en bovendien wel interesse hebben om christen te worden, schreef Polo. De grootkan moest daadwerkelijk tot het christendom bekeerd worden en

Armeense, Azerbeidzjaanse en Turkse Nederlanders clashen op social media

De strijd tussen Armenië en Azerbeidzjan wordt in Nederland voortgezet door social mediagebruikers met een achtergrond uit beide landen, maar ook door Turkse Nederlanders.

Het gaat hier bijvoorbeeld om Armeense Nederlanders die juichen als ze foto's van dode Azerbeidzjaanse soldaten zien. Of Azerbeidzjaanse Nederlanders die Armeense Nederlanders bedreigen. Ook Turkse Nederlanders mengen zich in de 'strijd', bijvoorbeeld door te betreuren dat de Armeense Genocide niet voor 100 procent gelukt is.

De oorlog tussen Armenië en Azerbeidzjan om Nagorno-Karabach, waarbij Turkije de Azerbeidzjanen moreel en vermoedelijk ook militair steunt, zorgt ook voor hoogoplopende emoties in Nederland.

In besloten Armeense Facebook-groepen kan het er soms hard aan toegaan, vertelt een anonieme Armeense Nederlander aan *de Kanttekening*.

'Ze juichen bijvoorbeeld als er Azerbeidzjaanse soldaten sneuvelen en delen enthousiast deze foto's. Ik voelde mij zo misselijk, dat ik deze haat liever niet wilde delen. Maar nu zijn deze berichten weggehaald, omdat de moderator kennelijk besloten heeft om foute reacties te modereren.'

Eén Facebookbericht (foto) uit een van deze groepen weet ons toch nog te bereiken. Het is een vermoedelijk gefotoshopte foto van een

door Armeniërs 'kapotgebombardeerd' overheidsgebouw. 'Armeniërs, laat die Turken huilen! Moge Baku (de hoofdstad van Azerbeidzjan, red.) hetzelfde lot hebben', staat er boven de foto.

'Turken' wordt vaak gebruikt als synoniem voor Azerbeidzjanen, laten we ons vertellen door onze anonieme Armeens-Nederlandse bron.

Aan het AD vertelde de Azerbeidzjaans-Nederlandse Ilkana Gojavan den Berg (47) dat ze op social media is aangevallen en bedreigd door Armeniërs en haatmailtjes heeft ontvangen. 'In een bericht stond zelf: wij gaan jullie uit Nagorno-Karabach verdrijven tot aan Mongolië.'

Ook haar zesjarige zoontje is op het schoolplein lastiggevallen. 'Je moeder komt uit een agressief land', was een van de opmerkingen die haar zoontje naar zijn hoofd geslingerd kreeg.

Er zijn ook Azerbeidzjaanse en Turkse Nederlanders die Armeense Nederlanders intimideren. Zo

schrijft Selim* op Facebook: 'Onze voorouders hebben niet goed aangepakt ze hadden ze allemaal moeten uitroeien [sic].' Hij doelt hiermee op de Armeense Genocide van 1915, toen de Ottomaanse autoriteiten ongeveer anderhalf miljoen Armeniërs hebben vermoord.

En Silindii* schrijft 'ik wil zo graag een bom gooien op hun' onder een foto met demonstrerende Armeniërs. Dat is ook de reactie van Melis*: '1 bom daar tussen die armene gooië allemaal dood.' Een andere social mediagebruiker dreigt met het verkrachten van Armeense vrouwen en meisjes: 'Was ik maar daar had ik jullie zussen bukake gegeven'.

Een andere anonieme Armeense Nederlander hekelt de haatberichten van Armeense en Azerbeidzjaanse kant. 'Liever naïef dan haatdragend en bloeddorstig', schrijft ze. •

*(Achter)naam bij redactie bekend.

BEELD: FACEBOOK, WIKIMEDIA COMMONS / AVAZOVSKY

de Ottomanen in de rug aanvallen, zo luidde Columbus' plan volgens Mikhail.

Hoewel hij in Amerika aankwam, meende Columbus een nieuw deel van Azië te hebben ontdekt. Tot vlak voor zijn dood bleef Columbus naar de grootkan op zoek.

Columbus liet zich volgens Mikhail leiden door een 'anti-moslimsentiment' en een 'kruistochtmentaliteit',

evenals de *conquistadores* (veroveraars) die met geweld de Azteken, Maya's en Inca's onderwierpen aan de Spaanse kroon en de Katholieke Kerk. Zo noemde veroveraar Hernán Cortés de Azteekse tempelpirames moskeeën en omschreef hij Montezuma, de vorst van Azteken, als een sultan.

'Er is een reden dat Columbus en Cortés taal gebruikten die naar de

islam refereerde toen ze de Nieuwe Wereld betraden, en niet de taal van het anti-judaïsme', zegt Mikhail. 'Daar zijn bijzondere redenen voor die moeten worden uitgelegd.'

In de Verenigde Staten en Mexico ligt Columbus nu zwaar onder vuur, omdat hij in de ogen van activisten medeverantwoordelijk is voor een genocide op de Indianen. •

Wat als we 0,1 procent van ons in opnemen?

SYRISCHE EN IRAKESE VLUCHTELINGEN AAN DE KUST VAN LESBOS, 2015 (BEELD: WIKIMEDIA COMMONS)

Na de verwoesting van kamp Moria besloot het kabinet honderd vluchtelingen op te vangen, maar alleen als dit aantal weer wordt afgetrokken van het quotum van de VN-Vluchtelingenorganisatie dat Nederland heeft afgesproken. 'Niet substantieel' en 'honderd is heel weinig', zeggen hoogleraren Marlou Schrover (Migratiegeschiedenis, Universiteit Leiden) en Marjoleine Zieck (International Refugee Law, Universiteit van Amsterdam) tegen *RTL Nieuws*. Tijd om een nieuw scenario te bekijken. Wat als alle EU-landen nog eens 0,1 procent van hun totale inwoneraantal aan vluchtelingen opnemen?

● VERA BOONMAN

Het klinkt als een kleine concessie: 0,1 procent. Maar het zou resulteren in bijna 4,5 miljoen plekken die vrijkomen in de Europese Unie. Nederland zou ruimte hebben voor ruim 17.000 vluchtelingen erbij - zelfs meer dan de 13.000 vluchtelingen van kamp Moria.

In totaal kreeg Nederland in 2019 echter meer asiolverzoeken dan het aantal vluchtelingen in Moria: 22.540, het hoogste cijfer sinds 2016. Dit artikel kijkt naar nóg eens 0,1 procent erbij, een aantal dat in dit scenario volledig gevuld mag worden met vluchtelingen die momenteel weggestopt zitten in kampen. Welke sociale en demografische veranderingen brengt dit dan

wonertal aan migranten extra

met zich mee? En welke psychische ondersteuning is daarbij nodig?

Rekbaarheid

Emeritus hoogleraar Demografie Jan Latten (Universiteit van Amsterdam) is terughoudend. Jarenlang was hij hoofddemograaf bij het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS), dus de cijfers heeft hij paraat. 'Nederland vangt al tientallen jaren asielzoekers op. Die herkomstgroepen groeien - voor elke asielmigrant volgt nog minstens één migrant.' Die 17.000 worden er, via gezinshereniging, dus minimaal 34.000. 'En dat is merkbaar in sociale gevolgen, in de vertegenwoordiging, in achterstand en zelfs in discriminatie op de arbeidsmarkt.'

Hij pleitte eerder in *Trouw* voor het voeren van een debat over de bevolkingsgroei. De politiek zou het moeten hebben over een ideale bevolkingsomvang en de opbouw daarvan. 'Ik zie de samenleving als een systeem. Als er mensen bijkomen met nieuwe ideeën in de samenleving, dan verandert dat systeem. Dat is een normaal iets, het effect van immigratie. Maar zo'n systeem heeft ook een bepaalde rekbaarheid. Dus als je een systeem heel snel en heel veel gaat veranderen, dan gaat de rek eruit en ontstaan spanningen.'

VluchtenlingenWerk Nederland spreekt dit niet tegen. 'Als in een keer een heleboel mensen worden opgenomen, ben ik het er wel mee eens dat dat grote problemen met zich mee kan brengen: organisatorisch, maar ook het draagvlak is belangrijk om mee te nemen', zegt politiek medewerker Michiel Kruyt. Daarom probeert de organisatie het draagvlak ook te vergroten. 'Maar we moeten niet vergeten dat landen zoals Duitsland en Frankrijk wél een groot aantal vluchtelingen opnemen. De Duitse bondskanselier Angela Merkel toont leiderschap daarin. Ze legt uit waarom ze die keuzes maakt. Nederland is angstig, bang

om het draagvlak te verliezen. Draagvlak máák je als politicus. Het is nogal makkelijk om je daarachter te verstoppen.'

Protest

Grote sociale veranderingen als de vluchtelingenstroom in 2015 kunnen mensen uit hun evenwicht brengen, ziet Jacqueline van Stekelenburg, hoogleraar Sociale Verandering en Conflict aan de Vrije Universiteit Amsterdam. En mogelijk brengt 0,1 procent extra vluchtelingen die sociale verandering met zich mee. Maar waarom mensen soms wel gaan protesteren en soms niet, dat is een vraag die complexer is dan zij lijkt.

'Er is een vraag- en een aanbodzijde. De vraagzijde zijn de burgers die zich ergens over opwinden, ergens boos of angstig over zijn. Het helpt enorm als er dan al een aanbodzijde is: een groep mensen met een sterke identiteit die hen verenigt en ervoor kan zorgen dat er een gedeelde boosheid is. Een groep moet bereid zijn om het protest te gaan organiseren.'

En dan komen er nog andere aspecten bij kijken, zoals marketing van de boodschap en het mobiliseren van de ongeruste mensen, vertelt Van Stekelenburg. Als de boodschap goed uitgezonden wordt en de bezorgde burgers bereikt, zullen zij eerder de straat op gaan. Het is lastig te voorspellen of 0,1 procent erbij zal zorgen voor dezelfde protesten als in 2015. 'Wij hebben als onderzoekers geen kristallen bol om de toekomst mee te voorspellen. Het enige dat ik kan zeggen is: als alle factoren constant blijven, verwacht ik hetzelfde als in 2015.'

'Het anti-vluchtelingen- of anti-migrantensentiment is interessant genoeg altijd redelijk stabiel', zegt Van Stekelenburg. Er zijn dus altijd ongeveer evenveel mensen tegen de komst van vluchtelingen. 'De vraag is meer: wanneer polariseert de situatie en worden mensen gemobiliseerd, zodat zij

bereid zijn om de straat op te gaan?'

Uit onderzoek door Swen Hutter, hoogleraar Politieke Sociologie in Berlijn, bleek dat extreemrechts en later populistisch-rechts eerder de straat op gaat als deze mensen niet de mogelijkheid hebben om in het stembokje hun ontevredenheid te uiten. 'In Duitsland was er geen mogelijkheid om te stemmen op extreemrechts. Dat zag je terug in gewelddadige vormen van politiek. In Nederland en het Verenigd Koninkrijk heb je wel vormen van dit geluid in de politiek, zoals bij-

der positief. Terwijl Merkel zei 'Wir schaffen das', vindt Latten dat gewilde landen zoals Nederland de immigratie onder controle moeten houden. 'We kunnen niet zomaar de deuren open zetten en zeggen: 'We zien wel.' Vluchtelingen blijven komen. Ook als de problematiek rond kamp Moria opgelost wordt. De Duitsers moeten ook nog maar bewijzen dat ze 'das schaffen' op langere termijn. De mate van immigratie bepaalt hoe heftig een land verandert. Het gaat om extra inwoners met andere opvattingen. Dat moet allemaal

'Als je een samenleving heel snel en veel gaat veranderen, gaat de rek eruit en ontstaan spanningen'

voorbeeld ruim dertig jaar geleden al met Hans Janmaat. Hier zag je deze vormen van protest veel minder.'

'Wir schaffen das' of 'We zien wel'?

Het anti-vluchtenlingensentiment uit 2015 bracht ook een tegenreactie teweeg. Dit merkte VluchtenlingenWerk goed. 'We hebben nog nooit zoveel mensen gehad die vrijwilliger wilden worden als in het jaar 2015', zegt Kruyt. De organisatie doet nu nog steeds haar best het draagvlak te bevorderen. 'En je ziet ook dat er lokaal gezien nog steeds draagvlak is. Gemeenten hebben wel moties aangenomen om vijfhonderd kinderen uit vluchtelingenkampen op te nemen. Lokaal zijn de kinderen welkom. Toch wil het kabinet er niet aan beginnen. Dan vraag je je wel af: 'Wat klets je nou over draagvlak?''

Demograaf Jan Latten is min-

maar weer bij elkaar passen. Is het aanpassingsvermogen van de ontvangers en de nieuwkomers voldoende om dit in stand te houden?'

Psychische steun

Als Nederland 0,1 procent van zijn inwoneraantal opneemt aan vluchtelingen, moet het land ook rekening houden met trauma's die vluchtelingen hebben opgelopen in vluchtelingenkampen of in het thuisland. Zo meldde *Vrij Nederland* vorig jaar dat ruim 40 procent van de Syriërs in Nederland kampt met psychologische problemen. Daar wilde Aram Hasan, zelf psychiater, iets aan doen. Hij kwam eind jaren negentig van Syrië naar Nederland als politiek vluchteling. In 2017 richtte hij CoTeam op, om vluchtelingen in hun eigen taal en met kennis van hun eigen cultuur te helpen met psychische problemen. Maar nu, twee jaar later, blijkt het een frustrerende periode te zijn

geweest: hij probeerde de zorg te verbeteren, maar voelt zich in de steek gelaten door de Nederlandse overheid.

‘Mensen die de Nederlandse taal niet spreken, kunnen geen traumabehandeling krijgen’, vertelt Hasan. ‘Er zijn genoeg organisaties die daar iets aan wilden doen, maar in de praktijk gebeurde er niets.’ Dus startte hij met CoTeam modules die specifiek op vluchtelingen gericht zijn. De overheid stond achter het idee. ‘Maar een vergoeding kregen we niet.’

Als we vluchtelingen in Nederland echt willen helpen - en daar moeten we rekening mee houden als we 0,1 procent extra mensen opnemen, vindt Hasan -, dan zou er een focus moeten komen op preventieprogramma's. ‘Probeer mensen al te ondersteunen als zij in de eerste fase tegen problemen aanlopen. Voorlichting is daarbij heel belangrijk, zodat de mensen weten waar ze terecht kunnen. Nu laten we mensen zelf met al hun problemen worstelen, zonder steun.’ Zonder psychologische hulp zijn er meer mensen met relatieproblemen en depressies. ‘Ook is er meer kans dat ze in isolement blijven, geen autonomie ontwikkelen en contacten vermijden. Ze werken niet aan hun eigen ontwikkelingsproces en niet aan hun omgeving. Voor de integratie is het dus ook erg belangrijk dat ze psychologisch geholpen worden’, stelt Hasan.

Organisatie en geld

Naast slecht regelde psychische steun, ziet VluchtelingenWerk dat het bij binnenkomst in Nederland al fout gaat. ‘Het aantal vluchtelingen dat nu naar Nederland komt is redelijk stabiel. Dat kunnen we makkelijk aan’, stelt Kruijt. ‘We weten dus waar we op kunnen rekenen. Toch zijn er bij de IND grote wachtrijen ontstaan. Als je het goed zou organiseren en in de EU afspraken hebt, zodat je weet waar je aan toe bent, dan kun je je daar op richten. Nu lijkt het alsof we die aantallen niet aankunnen, terwijl het een kwestie van budget en organisatie is.’

Daarnaast is er het probleem van huisvesting, erkent Kruijt. ‘Rechtse partijen willen graag doen geloven dat statushouders sociale huurwoningen inpikken. Maar er zijn ook gewoon te weinig wonin-

‘Lokaal zijn de kinderen welkom. Toch wil het kabinet er niet aan beginnen’

gen.’ Een speciale taskforce van de IND is druk bezig met het wegwerken van de achterstand bij het beoordelen van asielverzoeken, maar dit betekent dat gemeenten komend jaar ruim 10.000 extra plekken voor de opvang moeten realiseren.

Deze organisatie van de IND en basisbehoeften zoals onderdak kosten geld. De kosten van het COA voor het opvangen van asielzoekers in een AZC zijn gemiddeld 27.900 euro per jaar per persoon, wat in ons scenario van 17.000 mensen 474.300.000 - zo'n half miljard - euro extra aan opvangkosten zou betekenen. De kosten zijn vaak een argument tegen vluchtelingen.

vergunning, is dat percentage gedaald naar 53 procent.

In de regio

Dat we dan maar geen vluchtelingen moeten opvangen omdat het teveel geld kost, is wellicht te kort door de bocht. ‘Het individuele leed is er zeker, ik zou het niet willen meemaken’, merkt Latten op, ‘maar dat lossen we niet op met één kamp. Er zullen alleen maar vluchtelingen bijkomen. Er moet beleid op komen, mét perspectief op de langere termijn. Dat mist momenteel in het beleid: het is vooral voor de korte termijn bedacht.’

Met de cijfers kun je doorrekenen naar 2060 en verder. Bij het

beste oplossing. ‘Maar dan niet in tussenlanden zoals Turkije, die veel geld ontvangen voor organisaties die niet genoeg kennis hebben. Organisaties met lokale ervaring en kennis zijn het belangrijkste in de regio bij het opvangen van deze vluchtelingen. Dat zou heel fijn zijn voor de mensen.’ Verder is voor de vluchtelingen in Nederland vooral betere zorg nodig, aldus Hasan.

0,1 procent

Bij de opvang van vluchtelingen in Nederland ziet VluchtelingenWerk de lange wachtrijen van de IND momenteel als het grootste probleem. ‘Dit is bijna niet internationaal uit te leggen. In Brussel kijken collega's me gek aan. ‘Hoe kan dat nou, jullie aantallen zijn stabiel en jullie zijn toch zo goed georganiseerd?’ vragen ze. Het is dan ook een politieke keus. Het kost geld en dus gaan we bezuinigen op de IND’, zegt Kruijt. ‘Het besluit om honderd vluchtelingen op te nemen uit kamp Moria heeft de VVD aangegrepen om het proces uit te kleiden. Mensen moeten bij aankomst meteen vertellen waarom ze gevlucht zijn, nu zonder advocaat ertussen. Maar een advocaat zorgt er juist voor dat het in eerste instantie meteen goed gaat. Je kunt er donder op zeggen dat er fouten gemaakt worden, waardoor het opnieuw moet en dan kost het alleen maar meer geld. Dat is een puur politiek besluit.’

Al jaren probeert de Europese Unie een verdeelsleutel vast te stellen, die niet alleen naar inwoneraantal kijkt maar ook naar bijvoorbeeld het BNP. Maar er mist draagvlak, vertelt Kruijt. ‘Dat excuus gebruikt het kabinet om weinig te doen aan het vluchtelingenprobleem. Zo is Nederland juist onderdeel van het probleem.’

Al met al is de vluchtelingenproblematiek niet zomaar opgelost als Nederland 0,1 procent van zijn inwonertal aan vluchtelingen erbij zou krijgen. Neem nu het gebrek aan psychische steun dat Aram Hasan in de praktijk ziet, de lange wachtrijen bij de IND die Michiel Kruijt noemt en de gevolgen voor de demografische samenstelling die Jan Latten voorspelt. Kruijt: ‘Maar nu zijn we niet bereid mensen bescherming te bieden die ze nodig hebben. Dat vind ik erg teleurstellend.’ ●

‘Rechtse partijen willen graag doen geloven dat statushouders sociale huurwoningen inpikken. Maar er zijn ook gewoon te weinig woningen’

‘Ondertussen gaan we dus nog meer bezuinigen op de IND. Maar dit leidt tot wachtrijen, wat slecht is voor de integratie en veel meer geld kost. Vluchtelingen die aan werk komen gaan deelnemen aan de samenleving, maar dit wordt nu beperkt door de regelgeving.’

Toch ziet Jan Latten in de cijfers dat 30 tot 70 procent van de vluchtelingen na jaren nog steeds uitkeringsafhankelijk is. Anderhalf jaar na het krijgen van een verblijfsvergunning heeft 63 procent van de statushouders uit 2013 een uitkering of pensioen als voornaamste inkomstenbron, blijkt uit onderzoek door het CBS. In 2016, drie jaar na het krijgen van een verblijfs-

bevolkingsvraagstuk gaat het ook om het aantal kinderen dat stellen in Nederland gemiddeld krijgen. Momenteel ligt dat aantal op 1,6 kind. ‘Als er meer onzekerheid is, krijgen mensen minder kinderen. Als er uiteindelijk nog maar 1,2 kind per stel geboren wordt, zoals in Italië en Spanje, betekent dit dat de oorspronkelijke bevolking in snel tempo krimpt. Wat als die landen dat dan compenseren door meer vluchtelingen op te nemen? Dan zorgt dat weer voor politieke problemen’, voorziet Latten.

Als oplossing noemt hij vooral dat vluchtelingen opgevangen worden in de regio's waar ze vandaan komen. Ook Hasan noemt dat de

Samenleving.

Na het boerkaverbod een hijabverbod, vrezen sommigen: 'Kans is reëel'

BEELD: UNSPLASH

De Wet gedeeltelijk verbod gezichtsbedekkende kleding, ook bekend als het boerka- en nikabverbod, is wederom in opspraak. Dit verbod versterkt het al aanwezige klimaat van geweld en discriminatie tegen moslimvrouwen, stelt Stichting Meld Islamofobie. De stichting pleit voor onmiddellijke afschaffing, ook om verdere beperking van de godsdienstvrijheid – zoals een hijabverbod – te voorkomen.

Met 'gezichtsbedekkende kleding' duidt de wet op het dragen van onder andere helmen, bivakmutsen en de nikab. Het gedeeltelijke verbod geldt vanaf augustus 2019 in onderwijs- en zorginstellingen, het openbaar vervoer en in overheidsgebouwen. Zo kunnen burgers worden gevraagd om gezichtsbedekkende kleding af te doen. Weigeren ze dit, dan kunnen medewerkers van de desbetreffende instellingen de politie inschakelen. Vervolgens kan de politie een boete uitschrijven van 415 euro.

'De wet heeft het niet specifiek over een boerka of nikab. Als we de formulering bekijken, dan lijkt het neutraal', vertelt Ibtissam Abaaziz, onderzoeker en medeoprichter van Stichting Meld Islamofobie. 'Toch weten we dat deze wet bedoeld is voor moslimvrouwen die ervoor kiezen een gezichtssluier te dragen. Dat zie je al aan de gekozen benaming van de overheid om deze wet aan te duiden. Op de website van de Rijksoverheid valt niet voor niets te lezen dat deze wet in de volksmond bekendstaat als het boerka- of nikabverbod.'

In 2005 deed Geert Wilders tijdens een Kamerdebat over radicalisering onder moslims het eerste aanzet voor een verbod op gezichtsbedekking. 'Het heeft veertien jaar geduurd voordat het nikabverbod uiteindelijk werd aangenomen. Ondanks kritiek en juridische bezwaren van de Raad van State, het College voor de Rechten van de Mens en Amnesty International, werd de wet toch doorgezet', aldus Abaaziz. Vlak na de invoering van de wet gedeeltelijk verbod gezichtsbedekkende kleding plaatste Wilders de volgende tweet: 'Nu het boerkaverbod is ingevoerd, kunnen we ons gaan inzetten voor de volgende stap: een hoofddoekverbod in Nederland.'

Volgens Abaaziz is het denkbaar dat een hoofddoekverbod zal volgen. 'De kans op een hoofddoekverbod in Nederland is reëel. Uiteraard zal dit niet morgen of volgend jaar gebeuren, maar moslimvrouwen met hijab worden al regelmatig gediscrimineerd, zoals ook te merken is op de arbeidsmarkt', zegt zij. 'In 2017 deed het Europees Hof van Justitie een uit-

spraak over het weren van moslima's met hoofddoek op de arbeidsmarkt. Zo mogen commerciële organisaties werknemers met hijab weigeren, wanneer zij aan kunnen tonen dat zij structureel een neutraliteitsbeleid hanteren. Het bedrijf zou daarmee niet in strijd zijn met de rechten van de moslimvrouw.'

Meld Islamofobie

Vanuit Meld Islamofobie doet Abaaziz sinds 2016 onderzoek naar meldingen van discriminatie en geweld tegen moslims. 'Meld Islamofobie krijgt meldingen binnen van moslims die te maken hebben gehad met fysieke of verbale agressie op grond van hun geloof. Ze komen met uiteenlopende redenen. Wat wij voor deze mensen kunnen betekenen, hangt af van wat de melding is en wat de mensen er zelf mee willen doen', vertelt Abaaziz. 'Sommigen willen een luisterend oor, sommigen willen een melding doen voor de statistieken en anderen willen er ook echt iets mee doen.'

Mocht de benadeelde aangifte willen doen, dan kan een juristenteam vanuit Meld Islamofobie hulp verlenen. Volgens Abaaziz zijn niet alle casussen geschikt om strafrechtelijk te beslechten. 'Vaak kunnen we meldingen doorverwijzen naar een discriminatiebureau of naar het College voor de Rechten van de Mens', zegt zij. In sommige gevallen kan een simpele hashtag op social media zelfs uitkomst bieden, zoals toen in 2018 een medewerkster met hijab van parfumerieketen Douglas in Leeuwarden niet langer in de winkel mocht werken en naar het magazijn werd gestuurd. Na een hashtag die viral ging en een oproep om de winkelketen te boycotten, paste het hoofdkantoor uiteindelijk de kledingvoorschriften aan.

Burgerarrest

Vanwege de Wet gedeeltelijk verbod gezichtsbedekkende kleding deed Meld Islamofobie opnieuw onderzoek naar moslimdiscriminatie. De bevindingen werden onlangs gepubliceerd in het 'Zwartboek Boerkaverbod', een bundeling van 54 meldingen van moslimhaat die sinds de invoering van het nikabverbod op 1 augustus 2019 zijn gedaan.

BEELD: TWITTER

'Deze wet kwam uit de koker van een politicus die duidelijk anti islam is, en dat is zorgelijk'

De stichting concludeert dat moslimvrouwen - met én zonder gezichtssluier - vaker doelwit zijn van moslimhaat sinds de invoering van het verbod. Ook worden vrouwen met boerka en nikab bejegend op plekken waar de wet niet geldt, zoals op speeltuinen, in winkels en op straat. Het valt Meld Islamofobie op dat de agressor vaak verwijst naar het verbod als reden om de gesluierde moslimvrouw aan te vallen. Ook zou de politie niet altijd goed op de hoogte zijn van wat de wet inhoudt. De stichting wijst erop dat de Nederlandse politie liet weten dat een burgeraanhouding bij overtreding van het nikabverbod mogelijk is.

Dat schreef ook het AD vlak na de invoering van de wet vorig jaar, aldus Abaaziz. In dat artikel was te lezen wat burgers stapsgewijs kunnen doen om een burgerarrest uit te voeren bij overtreding van het boerkaverbod. 'Een dergelijke boodschap creëert niet alleen onveilige situaties waarin burgers het heft in eigen handen nemen, maar vormt ook een voedingsbodem voor het al aanwezige klimaat van geweld en discriminatie tegen moslimvrouwen', zegt zij. Hoewel het artikel in het AD niet daadwerkelijk leidde tot een burgerarrest, heeft het op social media wel geleid tot kloppjachten op gesluierde moslima's, stelt Abaaziz.

‘De uitspraak dat de gezichtsbedekking geen plek kent in de islam is incorrect’

‘Wanneer er wordt gesproken over het nikabverbod en de redenen achter dit verbod, dan gaat het al snel over het ongemak dat mensen ervaren bij het aanzien van een nikab of boerka’, gaat zij verder. ‘Het argument voor een nikabverbod wordt verpakt in redenen als veiligheid, communicatie en identificatieplicht. Toch speelt het gevoel van sommige mensen die zich eraan storen een grote rol bij de totstandkoming en handhaving van deze wet. Dat gevoel moet toch niet de reden zijn waarom we in Nederland een wet in stand houden die niet alleen bijdraagt aan discriminatie, maar dit ook nog eens normaliseert?’

Bescherming

Dat sommige mensen een gevoel van ongemak ervaren bij een nikab of boerka begrijpt Soukhaina* echter wel. Zij werkt als onderwijzeres bij verschillende islamitische basisscholen en draagt zelf een hijab.

‘Als ik ervoor kies om bedekkende kleding te dragen, dan doe ik dat voor mijzelf’, zegt zij. ‘Het dragen van een hoofddoek of nikab is naast een vorm van godsbewustzijn ook een symbool van kuisheid, om je als vrouw te beschermen tegen lust. De boerka is natuurlijk ook een uitgesproken symbool van bescherming tegen lust. Maar wat de boerka in dit geval doet is het tegenovergestelde. Het gaat voorbij aan waar dit kledingstuk voor bedoeld is, omdat je in de Nederlandse maatschappij met boerka of nikab dan juist heel erg opvalt en dat er dan ongewild de aandacht op je wordt gevestigd.’

‘Ik vind het ingewikkeld, omdat ik gezichtsbedekking zie als een vorm van extremisme. Je scheidt jezelf dan van de werkelijkheid. Maar als je in de maatschappij wil functioneren moet je ook concessies maken’, gaat zij verder. Zelf

denkt Soukhaina niet dat een hoofddoekverbod snel na het nikabverbod zal volgen. Ondanks dat sommige moslimvrouwen worden bekritiseerd om de hijab, zijn ze volgens haar niet weg te denken in de hedendaagse Nederlandse maatschappij.

De verwarring die nu is ontstaan, nu burgers vanwege de coronamaatregelen mondkapjes in het openbaar vervoer moeten dragen, is haar niet ontgaan. ‘Daarmee snijdt de overheid zichzelf wel in de vingers. Want als een moslimvrouw geen gezichtssluier in het OV mag dragen om de veiligheid, waarom zouden andere burgers dat dan wel mogen om de coronamaatregelen?’

Gezichtssluier verplicht?

In de Koranische verzen 53 en 59 van Soera *Al Ahzaab* 33 wordt gesproken over de kledingvoorschriften van de moslimvrouw. Vers 53 benoemt het aanspreken van vrouwen vanachter een scherm. Dit scherm duidt volgens sommige islamitische geleerden op de gezichtssluier. Echter denkt een groot deel van de geleerden dat dit vers enkel verwijst naar de vrouwen van de profeet Mohammed en niet naar alle moslimvrouwen, waardoor de gezichtssluier voor moslima's niet verplicht zou zijn.

Binnen de islamitische traditie zijn de meningen over gezichtsbedekking verdeeld, stelt Leona Ahmed. Als geestelijk verzorger heeft zij zich verdiept in de bronnen waarin de gezichtssluier voor moslimvrouwen zijn oorsprong vindt. ‘Islamitische geleerden baseren hun oordeel op verschillende bewijzen uit de Koran en Hadith (overleveringen van de profeet Mohammed, red.)’, zegt zij. ‘Waar alle geleerden het over eens zijn is dat de gezichtsbedekking toegestaan of aanbevolen is. De uitspraak dat de gezichtsbedekking geen plek

kent in de islam, wat beweerd wordt door sommigen, is incorrect’, aldus Ahmed.

Beide meningen - de meerderheidsmening dat de gezichtssluier niet verplicht is en de minderheidsmening dat de sluijer wel verplicht is - zijn met een beroep op de Koran en de Hadith te verdedigen, aldus Ahmed. ‘De beslissing is uiteindelijk aan de vrouw zelf. Vooral in een land als Nederland, waar de vrouw zogeheten autonomie en vrijheid heeft, zou ze dit voor zichzelf mogen en kunnen beslissen.’

De islam kent echter flexibiliteit in dit vraagstuk, waardoor de vrouw haar culturele en maatschappelijke context in acht kan nemen voordat ze tot een keuze komt, aldus Ahmed. Daarnaast zou de Nederlandse moslimvrouw zich kunnen afvragen of het dragen van de nikab haar eigen veiligheid belemmert. Dit omdat ze zich niet in een omgeving bevindt waar de nikab vanzelfsprekend is.

‘Maar dat betekent niet dat moslims voorschriften vanuit de Koran achterwege moeten laten als enkel de omgeving zich er niet prettig bij voelt. Stel dat een meer-

meenschap is een groot goed, en dat moet gekoesterd worden’, zegt zij. ‘Wanneer we het hebben over het boerka- en nikabverbod is het echter minder belangrijk of je als moslim vindt dat een gezichtssluier extreem is of niet, omdat het gaat om de beperking van de godsdienstvrijheid. Deze wet kwam uit de koker van een politicus (Geert Wilders, red.) die duidelijk anti-islam is, en dat is zorgelijk.’

Bovendien leidt de wet tot verbale en fysieke agressie, zegt Abaaziz. ‘Alleen al daarom moet je je tegen dit verbod uitspreken.’ Zo kwam Meld Islamofobie samen met actiegroep De Goede Zaak met een petitie voor de afschaffing van het boerkaverbod. De petitie wordt binnenkort aangeboden aan de Tweede Kamer en is inmiddels ondertekend door ruim 3.000 mensen.

Of de afschaffing van het nikabverbod daadwerkelijk zal leiden tot minder moslimhaat is moeilijk te voorspellen, vindt Abaaziz. Wel denkt ze dat daarmee de voedingsbodem voor meer verdeeldheid in de samenleving wordt weggehaald. ‘Als je kijkt naar de politieke con-

‘Als je kijkt naar de politieke context, dan denk ik niet dat het nikabverbod snel zal worden afgeschaft’

derheid ineens vindt dat de hoofddoek verboden moet worden en het daadwerkelijk leidt tot een wet die de hijab gedeeltelijk of volledig verbiedt. Moeten moslimvrouwen zich dan daaraan houden? Nee. Daarmee wil ik benadrukken dat de vrouw hierin het laatste woord heeft en niet haar omgeving’, zegt Ahmed.

Tegengeluid

Wat betreft de afschaffing van het nikabverbod is het volgens Ibtissam Abaaziz van Meld Islamofobie belangrijk dat moslims verder denken dan hun persoonlijke bevindingen op de gezichtssluier. ‘Diverse stemmen binnen de moslimge-

text, dan denk ik niet dat het nikabverbod snel zal worden afgeschaft’, zegt zij. ‘Wat we echter hiervan kunnen leren is dat we scherp en alert voor signalen moeten zijn. Signalen die erop wijzen dat het de andere kant opgaat, de verkeerde kant. We moeten ervoor waken dat de verrechtsing van de politiek in Nederland niet zal leiden tot meer inperking van de godsdienstvrijheid. Het is daarom belangrijk dat het tegengeluid groeit. Als dat er niet is, dan is het bij voorbaat een verloren zaak.’ ●

*Gefingeerde naam. Echte naam bij de redactie bekend.

Tato is van Armeense afkomst, Fatma willen vrede

De volkeren van hun voorouders strijden tegen elkaar, maar zelf hopen Tato Martirossian en Fatma Bulaz dat Armenië en Azerbeidzjan de strijd om Nagorno-Karabach zo snel mogelijk beëindigen. 'Ik zal pas juichen als we vreedzaam met elkaar kunnen samenleven.'

● EWOUT KLEI

FATMA BULAZ (LINKS) EN TATO MARTIROSSIAN (RECHTS) IN ZWITSERSE MONTREUX, WAAR ZE IN 2018 EEN VREDESBIJEENKOMST BEZOCHTEN

Opnieuw is er oorlog in Nagorno-Karabach, een regio in de Zuidelijke Kaukasus die officieel bij Azerbeidzjan hoort, maar sinds de jaren negentig de facto in handen is van de internationaal niet-erkende Armeense Republiek Artsach. Azerbeidzjan wil de regio heroveren en wordt in dit streven gesteund door de Turkse president Recep Tayyip Erdogan, die honderden pro-Turkse Syrische jihadisten naar het strijdtoneel heeft gestuurd. Hoe ervaren Nederlanders met

een Armeense en een Azeri-achtergrond dit conflict? En hoe kan er misschien een duurzame vrede komen? *De Kanttekening* sprak hierover met de Armeens-Nederlandse Tato Martirossian en de Turks-Koerdische Nederlander Fatma Bulaz, die via moederskant ook een Azeri-achtergrond heeft. Zij moeten niets van de oorlog hebben en willen juist verzoening tussen beide volkeren. Enkele jaren geleden bezochten ze samen het Armeense Genocidemument in Yerevan.

'Op dit moment heerst er onder Armeniërs, in Armenië maar ook in

de diaspora, een bepaalde sfeer', vertelt Tato. 'Wat ik merk is dat jongeren zich zeer betrokken voelen bij de strijd en zich geroepen voelen om deze strijd te steunen. Het toejuichen van het leger wordt gezien als goed, dapper en rechtvaardig en de oorlog wordt gezien als een noodzakelijke strijd voor vrede. Er is geen ruimte voor een pacifistische boodschap. Tegelijkertijd heb ik op social media oproepen voorbij zien komen om mensen die tegen de oorlog zijn niet als landverrader of lafaard weg te zetten.'

Volgens Tato lijken Armeniërs en Azerbeidzjanen meer op elkaar

dan ze wellicht willen toegeven. 'De Armeniërs zeggen te vechten om zichzelf te verdedigen en de kwetsbaren te beschermen, hun vrouwen en kinderen. Maar in Azerbeidzjan zeggen ze precies hetzelfde. De Azerbeidzjanen zeggen echt niet dat ze naar Nagorno-Karabach gaan om te moorden en te verkrachten. Dus, even los van de waarheid en de schuldvraag, de Armeniërs en de Azerbeidzjanen trekken met precies dezelfde overtuigingen en emoties ten strijde.'

Zelfs de Armeense en Azerbeidzjaanse kranten zijn, in hun berichtgeving, een spiegel van elkaar, vertelt Tato. 'In de Armeense kranten staat dat er een jong meisje gedood is als gevolg van het oplaaiende geweld. De Armeniërs strijden voor kinderen zoals haar. Maar op een Azerbeidzjaanse nieuwssite lees ik ook dat er een Azerbeidzjaans kind is omgekomen.'

Tato kan niet juichen als ze leest over doden aan de andere kant. 'Op dit moment zijn er alleen maar verliezers. Ik zal pas juichen als we vreedzaam met elkaar kunnen samenleven.' Ook bekenden van Tato lopen kans om te sneuvelen, vertelt ze. 'Iemand die ik goed ken in Armenië, een vader van twee kleintjes, is opgeroepen om naar het front te gaan. Een andere goede bekende van mij heeft zich als vrijwilliger aangemeld om te vechten. Ze willen met opgeheven hoofd gaan en dat vind ik moedig van ze, hoewel het mij verdriet doet dat ze geen andere keuze hebben, of lijken te hebben.'

Ze vindt het echt verschrikkelijk wat er nu allemaal gebeurt. 'Op

ma heeft Azeri-roots. Beiden

‘Mijn hart scheurt in duizend stukken’

social media wordt massaal een foto gedeeld van een achttienjarige jongen, die zijn moeder vaarwel kust voordat hij naar het front vertrekt. Hij kan de strijd niet overleven. Deze moeder kan haar zoon kwijtraken. Ik ben zelf moeder. Mijn hart scheurt in duizend stukken als ik deze foto zie. Ik voel eerder verdriet dan trots. Ik houd mijn hart vast, want hoeveel meer bloed moet er nog vloeien voordat dit eindelijk voorbij is?’

Een van Tato's beste vriendinnen is een nationalistische Armeense, die dinsdag 29 septem-

ber is gaan protesteren tegen Azerbeidzjan en Turkije. Tato heeft ook vriendinnen die Azeri zijn. De oorlog heeft echter ‘nul gevolgen’ voor haar vriendschappen, benadrukt ze. ‘Ik hoop natuurlijk ook dat er een oplossing voor dit vreselijke conflict komt, maar ik heb geen flauw idee hoe dat zou moeten. In ieder geval moeten we het menselijke in de ander weer gaan zien. De emoties van de oorlog beletten het zicht daarop.’

Fatma is Turks-Koerdisch, maar van haar moederskant is ze een Turkse Azeri, vertelt ze. ‘In Iran

wonen de meeste Azeri, die ‘Tork’ - Turk - worden genoemd. De Azerbeidzjanen zijn over verschillende landen verspreid. Een kleine groep woont in Turkije, de meeste Azeri wonen in Iran en daarna in Azerbeidzjan zelf.’

De Azeri voelen zich etnisch en linguïstisch verbonden met de Turken. Ook delen ze met de Turken de islam, hoewel veel Azeri de sjiitische islam aanhangen, terwijl de meeste Turken soennitische moslims zijn. Tegen de Armeniërs voelen de Azeri een sterke antipathie. ‘Omdat ik ook in Armenië ben geweest en daar samen met Tato het Armeense Genocidemonument in Jerevan heb bezocht, ben ik een beetje de rebel in de familie.’

‘Nationalisme is een heel groot probleem, niet alleen voor de Azerbeidzjanen die Turkije achter zich hebben, maar ook voor de Armeniërs’, zegt Fatma. Toen ze twee jaar geleden in Armenië was kwam de kwestie Nagorno-Karabach ter sprake. ‘Ik werd meteen verbeterd

om te sterven. Kinderen overlijden als gevolg van een politiek spel.’ Haar familie is niet blij met de oorlog, vertelt ze. ‘Mijn vader zei tegen mij dat hij het echt verschrikkelijk vond dat er jonge mensen doodgaan. Andere familieleden heb ik evenmin op oorlogsenthouiasme kunnen betrappen. Maar misschien is mijn familie minder fel omdat we uit Turkije komen. We hebben geen familie in Azerbeidzjan zelf.’

Fatma weet net als Tato niet precies wat er moet gebeuren om de vrede tussen beide landen te herstellen. Hoewel Nagorno-Karabach officieel bij Azerbeidzjan hoort, vindt Fatma niet dat het gebied aan de Azerbeidzjanen toebehoort. Maar de Armeniërs hebben ook geen exclusief recht op deze regio, zegt ze. ‘Nationalistische Armeniërs beweren dat de regio historisch Armeens was, en dat er later Turken en Azerbeidzjanen zijn gaan wonen. Met deze redenering ben ik het niet eens, want mensen migreren nu een-

‘We moeten meer oog hebben voor wat ons bindt’

door een oudere Armeense vrouw, die zei dat ik ‘Artsach’ moest zeggen. ‘Nagorno’ is een Russisch woord en betekent ‘gebergte’. ‘Karabakh’ is een Azeri-woord dat betekent ‘zwarte tuin’. Zelfs de namen worden gepolitiseerd.’

Dat beide landen nu weer in oorlog zijn om Nagorno-Karabach doet Fatma veel pijn. ‘Armeniërs en Azerbeidzjanen sturen jonge mensen naar het front, om te vechten,

maal. Je kunt niet een land exclusief voor jezelf claimen. Er moet een vreedzame co-existentie zijn.’

Sowieso lijken Armeniërs en Azerbeidzjanen in heel veel opzichten op elkaar, legt Fatma uit. ‘We hebben honderden jaren samen met elkaar geleefd. We hebben dezelfde geschiedenis. We moeten meer oog hebben voor wat ons bindt, dan voor wat ons onderscheidt.’ ●

BEELD: TATO MARTIROSIAN (LINKS) EN FATMA BULAZ (RECHTS) BIJ HET GENOCIDEMONUMENT IN YEREVAN, ARMENIË, 2018

Oplaaierend geweld tegen hulpverleners

Meer dan de helft van de zorgprofessionals ervaart dat mensen door corona een nóg korter lontje hebben en sneller agressief worden, bleek vorige maand uit een onderzoek door de vakbond voor verpleegkundigen en verzorgers. Eerder liet de politie iets soortgelijks weten. Hoe moet de overheid reageren? Wat moet er veranderen? Wij vroegen het aan het dK-panel.

● JAIME DONATA

Darryl Landbrug (34), HvA docent en jongerenwerker

‘Het is prima als de regering harder optreedt tegen geweld jegens hulpverleners en handhavers. Maar ik vind niet dat de politie zich meer mag bewapenen of meer bevoegdheden moet krijgen. Daarvoor zijn geweld en racisme binnen het politieapparaat een te groot probleem. Als je kijkt naar arrestaties van ongewapende mensen die uitlopen op de dood of mishandeling van de arrestant in kwestie, dan gaat het in de meeste gevallen om arrestanten met een mentale beperking of om mensen van kleur. Nooit om het echt excessieve geweld van hooligans, kopschoppers en dronken vechtersbazen. Typisch vind ik dat. En wanneer je kijkt naar de manier waarop er nu al wordt omgegaan met racistische incidenten binnen het politieapparaat, en met agenten die ‘per ongeluk’ arrestanten doden, dan lijkt het me helemaal geen goed idee om dit soort ambtenaren nog meer handelingsvrijheid te geven. Ze kunnen het nu al niet aan.

‘Neem de agenten die verantwoordelijk waren voor de dood van Mitch Henriquez, of voor het doodschietsen van die ongewapende Hindoestaanse jongen in Den Haag, of voor de dood van Tomy Holten, of naar de racistische WhatsApp-groep van de Rotterdamse politie, of de mishandeling van de Marokkaanse man op een politiebureau in Den Haag, of het wegpesten van de collega die racisme aankaartte, of laatst weer een NS-BOA die een Surinaamse jongen in zijn gezicht schopte terwijl hij al op de grond lag. Mogen we het nog wel incidenten noemen? Het is altijd: ‘Ja, sorry, foutje’, en er verandert niets. ‘Het nieuwe wetsontwerp dat nu

‘Ik vind niet dat de politie zich meer mag bewapenen of meer bevoegdheden moet krijgen’

in de coulissen ligt bij de Eerste Kamer en het vervolgen van excessief politiegeweld nog lastiger maakt dan het nu al is, lijkt mij in dit licht ook geen goede stap. Dat gezegd hebbende, niemand moet hulpverleners en politieagenten die op een normale manier hun werk doen in de weg zitten - en al helemaal niet bedreigen.’ ●

Salma Karim (25), CEO en graphic designer

‘Geweld tegen hulpverleners en handhavers vind ik wel een probleem. Ik lees er vaak over op het journaal, of in de krant. Als het gaat om geweld tegen brandweerlieden of ambulancepersoneel, denk ik dat het vaak onmacht is, of pure baldadigheid. Mensen hebben in noodsituaties soms geen controle in hun emoties. Als het gaat om geweld tegen de politie zal het vaak ook liggen aan wantrouwen. Er is onder veel mensen een heel negatief beeld van de politie en soms is dat ook niet eens onterecht. Er komen net teveel incidenten voor waarbij agenten zelf onterecht geweld gebruiken, of hun werk niet goed doen.

‘Mijn eigen beeld van de politie is een paar jaar geleden ook veranderd in negatieve zin, terwijl ik daarvoor echt dacht dat de politie je beste vriend was. Wat er gebeurde? Mijn broertje van tien werd op straat aangevallen door een oudere man. De man en zijn vrouw liepen met hun kat over straat en toen mijn broertje het dier wilde aaien,

viel die man mijn broertje aan. Ik kon mijn broertje bevrijden, maar volgde de man naar huis. Omdat ik niet voor eigen rechter wilde spelen, belde ik de politie. Maar toen die agenten arriveerden, vertelden ze me doodleuk in mijn gezicht dat ze niks wilden doen tegen de aanvaller van mijn broertje. Waarom niet? Geen idee. Geloofden ze me niet? Mijn vertrouwen in de politie was daardoor wel heel erg geschaad. Misschien zat ik wel op een roze wolk en vertrouwde ik ze te veel. ‘Maar nu ik dit vertel, herinner ik mij ook dat dit niet de eerste keer was dat ik een agent ver over de schreef zag gaan. In een speeltuintje hier op het plein zag ik hoe een volkomen onschuldig Turks jochie door een agent in burger tegen de grond werd gewerkt. Wat hij misdaan had? Niets. Hij vroeg alleen of de agent in burger, die zelf onherkenbaar was als agent, zelf eerst zijn ID wilde laten zien voordat hij het zijne tevoorschijn zou halen. ‘Ik keur alle vormen van geweld tegen ambtenaren af. Ja, overal zitten rotte appels, maar we moeten proberen om van het goede uit te gaan en wederzijds respect te tonen. Vooral aan ambulancepersoneel, mensen die ook alleen maar proberen te helpen. Maar als je dit soort dingen te vaak meemaakt of ziet, word je beeld van de politie er ook niet beter op. Sinds er een goede buurtagent kwam, is het trouwens veel beter geworden bij mij in de buurt. Misschien ligt daar ook een deel van de oplossing. Goede wijkagenten die op een normale manier omgaan met jongeren.’ ●

en handhavers: wat doen we eraan?

Pritam Sockhradj (18), student

‘Ambtenaren zouden vaker moeten langsgaan bij scholen’

‘Geweld is sowieso slecht. Brandweermannen en ambulancepersoneel, ze doen gewoon hun werk. Ook politieagenten willen mensen helpen. Er is te weinig respect voor dit soort beroepen. Mensen

beseffen niet dat ambtenaren gewoon hun werk doen om totale anarchie te voorkomen. Toen ik zelf in de derde klas zat, hadden we op school een ‘kolderdag’, een soort leerlingendag. Het liep volledig uit de hand door vuurwerk. Toen de politie kwam wilde een jongen een agent aanvallen. Gelukkig werd hij met een paar tikken op zijn plaats gezet. ‘Wat de overheid zou kunnen doen? Op scholen en basisscholen zouden ambtenaren vaker moeten langsgaan om iets te vertellen over hun werk. Zo wordt al op jonge leeftijd duidelijk wat deze ambtenaren doen en waarom ze het doen. Bij mij op school is er een keer een agent langsgeslagen in de klas, maar dat was toevallig omdat een vader van een klasgenootje politieagent was. Maar anders had ik zelf ook niet geweten wat ze de hele dag allemaal voor hun kiezen krijgen. Eigenlijk zou in iedere klas ieder jaar een hulpverlener of handhaver moeten langskomen om te vertellen over hun werk. Het zou goed zijn om jongeren een paar dagen met een agent of broeder te laten meelopen, zodat ze beter begrijpen wat deze hulpverleners doen in het dagelijkse leven. Onbekend maakt onbemind, zeggen ze. Dat geldt misschien ook wel hier.’ ●

Lourdes Boasman (69), gepensionerd en taalvrijwilliger

‘Wat misschien ook zou kunnen helpen: het imago van ambtenaren verbeteren’

‘Geweld - al dan niet verbaal - tegen ambulancepersoneel, verpleging in ziekenhuizen, brandweerlieden, politiemedewerkers, conducteurs of buschauffeurs is bespottelijk. Het komt vaak voort uit korte lontjes, of uit pure relucht. Het is bespottelijk om ambtenaren aan te vallen, die andere mensen proberen te redden. Geweld tegen politie kan soms weer een ander verhaal zijn. De politie is er om de orde te handhaven en overtreders voor het gerecht te brengen. Helaas komt het daarbij te vaak voor dat geweld moet worden gebruikt. Soms terecht, maar soms ook onnodig en met een fatale afloop. Ik denk dan bijvoorbeeld aan Mitch Henriquez. Met het licht op dit soort incidenten

denk ik dat het slim is om goed te kijken naar de trainingsmethoden.

‘Maar hoe gaan we het geweld jegens hulpverleners tegen? Het begint bij een goede opvoeding, natuurlijk. Maar als daar iets misgaat moeten overheid en justitie bijspringen. Bijvoorbeeld door strenger te straffen of hoge boetes op geweld. Wat misschien ook zou kunnen helpen: het imago van ambtenaren verbeteren. Te veel mensen zien hulpverleners blijkbaar als ‘losers’ waar je alles mee kan doen. Het respect dat ze verdienen krijgen ze niet, ook niet in voldoende mate van de overheid. Dat zie je bijvoorbeeld aan de manier waarop ze beloond worden.’ ●

Ibrahim Özgül (35), finance en project professional

‘Ten eerste vind ik dat geweld uit den boze is: tegen iedereen die een ander niet zelf lastigvalt. Maar

‘Een paar maanden vastzetten en dan een traject bij Bureau Halt, ongeacht de leeftijd’

geweld tegen zorgpersoneel en hulpverleners die gewoon hun werk doen? Dat is niet alleen uit

den boze, maar ook nog eens bizar. Zelfs al maken ze fouten op de werkvloer, dan heb je als burger in Nederland genoeg juridische wegen om je recht te halen. Dus ga niet vechten of dreigen.

‘Tegelijkertijd vind ik ook dat je de politie niet kritiekloos moet benaderen. Als het fout gaat vanuit de ambtenaar zelf, zoals bij Mitch Henriquez - want aan hem moet je toch automatisch denken als het gaat om de politie en geweld - dan moet je de betrokken agenten keihard aanpakken als overheid. En als dat vervolgens niet gebeurt, dan krijg je ook mensen die een hekel krijgen aan de politie. Dit soort incidenten en de manier

waarop de politie racisme binnen het apparaat bestraft - nauwelijks, helaas - helpen niet mee om mensen positiever te laten kijken naar de handhavingsambtenaren.

‘Hoe de overheid geweld tegen hulpverleners en handhavers moet aanpakken? Het probleem speelt al jaren en de politiek roept al even zolang dat er iets tegen moet worden gedaan. Maar er verandert volgens mij weinig. Dus dan doen ze toch iets verkeerd. Als ik zelf de baas was bij de overheid, dan zou ik geweld tegen ambtenaren gewoon veel zwaarder bestraffen. Een paar maanden vastzetten en dan een traject bij Bureau Halt, ongeacht de leeftijd.’ ●

‘Viruswappies’ schrikken trouwe FvD af: ‘Ik heb hier niets te zoeken’

Sommige politici van Forum voor Democratie hekelen Baudets geflirt met virusontkenners, onthulde *de Telegraaf* vorige maand. Kiezers lopen weg, vertellen de peilingen. Ook onder trouwe leden valt Baudets corona-koers slecht, blijkt uit een rondgang door *de Kanttekening*. ‘Het coronabeleid moet je op een intellectuele manier kritisch bevragen, niet met wappies als Willem Engel en Lange Frans.’

● EWOUT KLEI

Andy Zhang (17) is anderhalf jaar lid geweest van FvD, maar had al langer sympathie voor de partij. Wat hem aanvankelijk aansprak waren de ideeën over democratische vernieuwing van Thierry Baudet, die de FvD-leider onder andere bepleitte in zijn boek *Breek het partijkartel*. Maar bij de jongerenorganisatie JFVD liepen nogal wat mensen rond waarbij de Chinees-Nederlandse Zhang zich niet zo prettig voelde, zo vertelt hij.

‘FvD is niet bepaald een diverse partij - vooral witte mannen komen op de club af - maar bij JFVD waren er mensen met hele extreme ideeën. Ze spraken bijvoorbeeld over de omvolkingstheorie, de complottheorie dat een elite door middel van een ruinhartig migratiebeleid doelbewust bezig is om de witte West-Europese bevolking te vervangen. En verder was er nauwelijks ruimte om kritische vragen te stellen. Toen ik tijdens een introavond van JFVD aan een panellid vroeg of er ook standpunten van de partij waren waarmee hij het niet eens was, vond voorzitter Frederik Jansen dat zichtbaar niet leuk.’

Na zijn winst bij de Provinciale Statenverkiezingen in maart 2019 hield Baudet zijn beruchte ‘boreale speech’, die volgens critici extreemrechtse ideeën bevat. De speech

FORUM-LEIDER THIERRY BAUDET SPREEKT VOOR EEN MENIGTE VAN DEMONSTRANTEN TEGEN DE ANTICORONAMAATREGELEN, 7 OKTOBER (BEELD: YOUTUBE)

‘Het is voor het zorgpersoneel een klap in het gezicht’

deed ook bij Zhang de wenkbrauwen fronsen. Tevens heeft de scholier moeite met Baudets kruistocht tegen de ‘dikastocratie’, het geloof dat de rechters in ons land te veel macht zouden hebben. Toch bedankte Zhang niet als lid. ‘Mischien dat ik nog te lang vasthield aan het idee dat FvD nodig was om politieke vernieuwing te bewerkstelligen. Maar het FvD van 2020 is niet meer het FvD van 2017.’

De druppel was het geflirt van Thierry Baudet en Wybren van Haga met Willem Engel en Lange

Frans. Dansleraar en activist Willem Engel van Viruswaarheid - voorheen Viruswaan - is berucht omdat hij het gevaar van COVID-19 ontkent en een kring van gelijkgestemden om zich heen heeft verzameld. Voormalig rapper Lange Frans is het eens met Engel. Hij gelooft tevens in de QAnon-complottheorie - dat een pedofiele elite complotteert tegen het volk - en filosofeerde in zijn podcast met ‘graancirkeldeskundige’ Janet Ossebaard hardop over het vermoorden van Mark Rutte.

Thierry Baudet steunt Willem Engel en diens standpunten en Wybren Haga nam een podcast op met Lange Frans. Dit was voor Zhang niet meer acceptabel, vanwege alles wat daarvoor al gebeurd was. ‘Forum voor Democratie gelooft echt in samenzweringen. Dat gaat mij te ver. Ik heb hier niets te zoeken.’

Een klap in het gezicht

Christine Aalberts*, nu politiek dakloos, vertelt dat ze lid was geworden van FVD omdat ze meende een partij te hebben gevonden die meer democratische vernieuwing zou nastreven, zoals referenda. ‘Baudet is nooit mijn ideale partijleider geweest, maar was tot voor kort nog aanvaardbaar. Het ging mij immers om de standpunten van het FvD, waar ik mij voor een groot deel in kon vinden. De VVD is mij te links, de PVV te rechts’, vertelt ze. ‘De boreale speech en zijn andere uitspraken zag ik in eerste instantie niet als extreme uitspraken en zag meer dat hij geframed werd door de media. Achteraf denk ik er deels anders over. Nu zou ik zeggen dat hij al die uitspraken bewust heeft gedaan om de discussie uit te lokken en om zich bewust te laten framen.’

Volgens haar is FvD geen radicaal-rechtse partij, maar ze vindt wel dat die kritiek met name door de optredens van Baudet is gekomen. ‘Hij wakkerde dat telkens aan. Ik heb mij daar vaak aan geërgerd en begreep niet waarom hij telkens van die vreemde uitspraken

D-leden

deed. Tot de boreale uitspraak had FvD goud in handen, daarna kreeg Baudet groothedswaanzin en is het wat mij betreft door hem gekomen dat de partij nu voornamelijk 'gekkies' aanspreekt.'

Ook viel het haar op dat er een vaste achterban is op social media die als een blind paard achter Baudet aanhuppelt. 'Blijkbaar is dit momenteel de doelgroep waarop Baudet zich wil richten. Ook heb ik vernomen dat binnen FvD niemand kritiek durft te uiten op hem. Als je niet meegaat in de lijn-Baudet lig je er snel uit. Hij is de leider en blijft de leider. Daarmee laat de partij zien zelf niet zo democratisch te zijn als ze wel wilde doen voorkomen bij het opstarten.'

Hoe FvD is omgegaan met de coronacrisis is voor Aalberts de druppel geweest. 'Het blijven zeggen dat het allemaal overdreven is en zelfs openlijk mensen steunen zoals Engel en Lange Frans is rond uit schandalig. In mijn directe omgeving ken ik artsen die er volop mee te maken hebben. Het is voor het zorgpersoneel een klap in het gezicht dat er personen zijn die zulke onzin uitkramen en zelfs de deskundigheid én integriteit van artsen in twijfel trekken. Dat FvD nu deze dubieuze richting is ingeslagen, heeft mij doen besluiten dat ik er niets meer mee te maken wil hebben.'

Grote zorgen

Ondernemer Wilco Boender, bekend als de drijvende kracht achter het Conservatief Café in Gouda, is nog wel lid van Forum voor Democratie, maar maakt zich grote zorgen, zo vertelt hij. 'Het coronabeleid van Mark Rutte en Hugo de Jonge moet je op een intellectuele manier kritisch bevragen, niet met wappies als Willem Engel en Lange Frans. Waarom kies je nu voor deze mensen, Thierry? Ontbreekt het aan goede mensen nu? Nodig een kritische hoogleraar als professor

RAPPER EN VIRUSONTKENNER LANGE FRANS ONTVANGT KAMER- EN FvD-LID WYBREN VAN HAGA (BEELD: YOUTUBE)

'FvD moet geen one issue partij worden die wappie ideeën over corona verkondigt'

Ira Helsloot van de Radboud Universiteit uit. Waarom econoom Robin Fransman niet? Of Heb je een hoger en ander doel?'

Boender heeft geen idee waarom Baudet zich met deze extreme complotdenkers inlaat. 'Ik weet het echt niet. Een interessante verklaring, maar ik weet niet of dit klopt, is gegeven door historicus Geerten Waling. In zijn column in *Elsevier* schreef Waling dat Baudet het politieke spel in Den Haag verafschuwt en een revolutie wil. Die bereik je niet via de politiek, zo heeft links in de jaren zestig en zeventig laten zien, maar met een mars door de instituties.'

In tegenstelling tot Zhang en

Aalberts is Boender geen lid geworden van FvD omdat hij politieke vernieuwing wil. 'Als conservatief geloof ik niet zo in referenda, of in volkssoevereiniteit. Baudet volgens mij ook niet. Hij wil dat er een nieuwe elite komt. Daarin ben ik het wel met hem eens. Maar dan snap ik niet waarom influencer Tisjeboy Jay - ik had nog nooit van hem gehoord - opeens opduikt in het FvD Journaal. Dit soort figuren zullen bepaalde groepen jongeren misschien aanspreken, maar jagen conservatieven weg. Dat Baudet een keer uit de bocht vliegt of bij Robert Jensen aanschuift is op zich niet erg. Ik had ook geen moeite met Baudets boreale speech. Maar

Thierry Baudet moet zelf niet in een Robert Jensen veranderen. Baudet is een intellectueel. Hij heeft zich omringd met interessante denkers als Paul Cliteur, Roger Scruton en Theodore Dalrymple. Dat is juist zijn meerwaarde. Wat heeft hij te zoeken bij Willem Engel, Lange Frans en Tisjeboy Jay?'

Hoewel hij zich zorgen maakt, wil Boender (nog) niet voor FvD bedanken. 'Ik bezocht FvD-bijeenkomsten al in 2015, toen het nog een denktank was en geen politieke partij. Ik weet daarom heel zeker: er lopen hier geen racisten rond. Dat is een kwaadaardig frame van links. Er zijn geen rechts-extremisten, maar nette mensen: ondernemers, hardwerkende Nederlanders, conservatieven, cultuurchristenen, enzovoort. Baudet moet deze achterban niet van zich vervreemden. Hij kan best enkele horecaondernemers uitnodigen op het FvD Journaal, die hard zijn geraakt door de anticorona-maatregelen van het kabinet - maatregelen waar ik ook veel kritiek op heb. Maar je voert geen gesjeesde salsadocenten, rappers en influencers als experts op.'

Boender benadrukt dat Baudet weer terug moet keren naar de kern van zijn politieke programma. 'Het moet weer gaan over thema's immigratie, integratie en de Europese Unie. FvD moet geen one issue-partij worden die wappie-ideeën over corona verkondigt.' ●

**Gefingeerd. Echte naam bij de redactie bekend.*

Politiciologe en populisme-deskundige Léonie de Jonge, verbonden aan de Rijksuniversiteit Groningen, bestrijdt het idee dat de coronacrisis populistische partijen 'wappie' heeft gemaakt. 'Die gedachte is heel verleidelijk, maar zeker ten aanzien van Forum voor Democratie ligt het veel genuanceerder', vertelt ze. 'FvD is een jonge partij, en zulke partijen kampen vaak met groei-pijn. In 2019 werd FvD opeens heel groot. Maar omdat de partij nog niet zoveel ervaring heeft ontstonden

er ruzies - denk aan het vertrek van campagne-strategen Henk Otten - en moest de partij zich opnieuw heroriënteren.'

Dat Forum voor Democratie het nu in de peilingen slecht doet, komt volgens de Jonge omdat Baudet radicaler en volks-er is geworden. 'FvD'ers hebben hun stropdassen verloren. Dan kiezen mensen toch weer liever voor het radicale origineel: de PVV.' Volgens de politiciologe is het uniek dat Nederland twee radicaal-rechtse populistische partijen kent. Om die reden gelooft

De Jonge ook niet dat Richard de Mos met Code Oranje een kans maakt, of de Partij van de Toekomst van Henk Otten en voormalig 50Plus-leider Henk Krol.

'Geert Wilders maakt nu een comeback, omdat hij trouw aan zijn verhaal is gebleven', legt de Groningse politiciologe uit. 'Baudet roept telkens iets anders. Eerst tegen het partijkartel, toen tegen omvolking en nu tegen de anticorona-maatregelen. Wilders is veel consistent. Op de langere termijn is dat een betere strategie.'

#BoycottFrance verklaard: 'Het Fran dat moslims er niet mogen zijn'

Naar aanleiding van de brute moord op geschiedenisleraar Samuel Paty heeft de Franse regering haar beleid tegen islamisten aangescherpt en staat het islamdebat wereldwijd op scherp. We spraken hierover met twee prominente Nederlandse moslima's die dagelijks nadenken over extremisme en moslimhaat. 'Het debat gaat niet over vrijheid van meningsuiting, maar over wie bepaalt wat vrijheid is en wat de grenzen daarvan zijn.'

● FITRIA JELYTA

De Franse overheid is van plan om moslimorganisaties die 'vijanden van de republiek zijn', zoals het Collectief Tegen Islamofobie in Frankrijk (CCIF), te verbieden. Franse moslims die in dezelfde categorie passen kunnen het land worden uitgezet. Daarnaast houdt de regering strenger toezicht op onderwijs en moskeeën om de ver-

FRANSEN DEMONSTREREN VOOR DE VRIJHEID VAN MENINGSUITING ALS EERBETOON AAN SAMUEL PATY (BEELD: FLICKR / OLIVIER ORTELPA)

spreiding van radicaal gedachtegoed te voorkomen. Wereldwijd reageren moslims geschokt en verontwaardigd op Frankrijks hardere koers. Ook in Nederland laait de discussie over de islam en de vrijheid van meningsuiting weer op.

'Het Franse beleid tegen extremisme is vooral reactief, in plaats van constructief', zegt Anne Dijk, voorzitter en docent bij het Fahm Instituut, een kennisinstituut over de islam. Als promovenda bij de Vrije Universiteit Amsterdam doet zij onderzoek naar fundamentalistische geloofsovertuigingen.

'Deze louter harde aanpak van de Franse overheid is olie op het vuur gooien', vertelt zij. 'Om de situatie te de-escaleren is het juist belangrijk om de vicieuze cirkel te doorbreken en te doen wat niet in lijn der verwachting ligt, zoals de samenwerking opzoeken met moslims.'

Volgens Dijk worden moslims ten onrechte als collectief aangesproken, terwijl een individu verantwoordelijk was voor de moord op Paty. 'Maar moslims dragen helemaal geen collectieve schuld', zegt zij.

Paty werd op 16 oktober onthoofd door een achttienjarige Tsjetsjeense jongen, omdat hij spotprenten van de profeet Mohammed aan zijn klas vertoonde. Het ging om dezelfde spotprenten die het Franse satirisch weekblad *Charlie Hebdo* in 2015 publiceerde, waarna de redactieleden op koelbloedige wijze werden vermoord. In de islam is het afbeelden van de profeet verboden. Na de moord op Paty barstte de discussie over de vrijheid van meningsuiting opnieuw los, ook in Nederland.

'In dit debat gaan niet-moslims uit van een gewelddadige islam tot dat moslims het tegendeel bewij-

zen', zegt Van Dijk. 'Dat gebeurt idealiter door expliciet afstand te nemen van de radicale islam en van het geweld.' Daardoor ontstaat er volgens Dijk een maatstaf waar moslims aan de ene kant worden gelabeld als 'acceptabel' tot 'goed', en aan de andere kant als 'slecht' tot 'gevaarlijk'.

'Goede moslims moeten zich houden aan de voorwaarden van de witte meerderheid. Dit schetst een beeld dat moslims inherent niet menselijk zijn', vervolgt ze. 'Er wordt niet aangenomen dat je als moslim van nature tegen geweld en extremisme bent. Wanneer moslims zich niet expliciet genoeg uitspreken tegen de gruweldaden, worden zij gedisciplineerd door de witte meerderheid die bepaalt wat de voorwaarden zijn van een acceptabele en goede moslim. Die discipline tegenover moslims komt vanuit een superieure houding, die

se beleid laat zien

‘Goede moslims moeten zich houden aan de voorwaarden van de witte meerderheid’

door het hele debat heen sijpelt.’

Dat is volgens Dijk ook te merken aan het aangescherpte beleid van Franse president Emmanuel Macron, die aan het begin van deze maand beweerde dat de islam een religie is die wereldwijd in crisis verkeert. Deze uitspraak, en het beleid van Macron om scherper toezicht te houden op islamitische organisaties, leidde tot verontwaardiging bij moslims wereldwijd.

#BoycottFrance

In reactie op het ‘islamofobe’ beleid van Frankrijk roepen moslims op om Franse producten te boycotten onder de hashtag #BoycottFrance. Dit gebeurt ook in Nederland. ‘Goede zaak. Raak ze waar het pijn doet’, aldus een bericht van het Marokkaans-Nederlandse Instagram-account ‘Bloed, Zweet en Tajine’ dat meer dan zeventuizend keer is gedeeld.

Een goede ontwikkeling, vindt ook Saida Derrazi. Zij is medeoprichter en coördinator van het moslimvrouwencollectief SPEAK. Tevens is zij actief binnen het Collectief Tegen Islamofobie en Discriminatie en lid van het Comité 21 Maart, dat zich inzet tegen racisme en discriminatie in Nederland.

‘In Frankrijk worden moslims steeds meer maatschappelijk buitengesloten. Nu is het zelfs zo dat, als dat vanuit de grondwet mogelijk wordt, ze hun eigen organisaties niet meer mogen oprichten’, vertelt zij. ‘Het beledigen van moslims en de profeet Mohammed

wordt nu gezien als een kwestie van vrijheid van meningsuiting. Maar die vrijheid geldt niet voor moslims. Door Franse merken te boycotten willen moslims bewustzijn creëren over de tegenstrijdigheid van deze gedachtegang.’

Volgens Derrazi is de actie nu nog wel te zeer gericht tegen de kritiek die Macron levert op de islam. ‘Kritiek hebben op de islam is toegestaan. Er zijn genoeg moslims die ook kritiek hebben op hun geloof. Maar mensen moeten weten hoe de vork in de steel zit: het racistische beleid van Frankrijk heeft ertoe geleid dat moslims niet in vrijheid en veiligheid hun geloof kunnen belijden. Daar moet tegen geprotesteerd worden.’

Hypocrisie

Derrazi vertelt over de twee gesluisde moslimvrouwen die vlak na de moord op Paty zijn neergestoken in Parijs. Volgens de slachtoffers trokken de daders van de steekpartij aan de hoofddoek van een van de vrouwen en riepen zij dat Frankrijk niet hun land is. Op social media reppen sommige moslims van een reactie op de moord op de geschiedenisleraar.

Derrazi: ‘Daar hoor je de mainstream media dan weer niet over. Daarom vind ik het goed als de boycot tegen Franse merken vooral bewustzijn creëert rondom de beperkingen die de Franse regering nu aan moslims oplegt.’ Ook Dijk vindt de boycot prijzenswaardig als manier voor moslims om hun ongenoegen te uiten. Toch ziet

zij de oproep van moslimleiders om Frankrijk te boycotten ook als een vorm van hypocrisie.

‘Het is opmerkelijk dat moslimleiders niet eenzelfde boycot houden tegen China, waar de islamitische Oeigoeren structureel worden onderdrukt, of tegen Myanmar, om de genocide op Rohingya’s’, zegt zij. ‘Dit laat ook de willekeurigheid zien van de politiek van moslimlanden. Waarom reageren moslimleiders negatief wanneer het over het Westen gaat, maar niet op landen waar ze meer economische belangen hebben?’

Machtsvertoon

Dijk wijst naar de Franse overheid die de omstreden cartoons op overheidsgebouwen projecteerde ter nagedachtenis van Samuel Paty, de reactie van de Turkse president Recep Tayyip Erdogan aan het adres van Macron - eerstgenoemde beval de Franse president een psychiater aan - en de reactie daarop van premier Mark Rutte. Nederland blijft volgens Rutte met Frankrijk voor de gemeenschappelijke waarden van de EU staan: voor het vrije woord en tegen extremisme en radicalisme.

‘Het is puur machtsvertoon. Aan de ene kant heb je moslimleiders die het incident in Frankrijk aangrijpen om de haat tegen het Westen aan te wakkeren, en aan de andere kant grijpen Westerse landen dit aan om de kritiek van moslims verder te marginaliseren op grond van de vrijheid van meningsuiting’, zegt zij. ‘Daardoor vind ik dat de profeet nu als symbool wordt misbruikt voor het machtsvertoon van beide kanten in deze discussie.’

Zowel moslimlanden als Westerse landen zijn niet in staat om het debat holistisch te benaderen, vindt Dijk, terwijl het volgens haar juist hard nodig is om grip te krijgen op de situatie. ‘Invloedrijke politici zouden moreel leiderschap moeten tonen en hun rug recht moeten houden, in plaats van dat ze zich laten meeslepen door dit debat. Ze zouden zich nu juist moeten afvragen wat hier nu echt aan de hand is, en hoe zij dit met wijsheid kunnen aanpakken.’

Het aangescherpte beleid van Frankrijk tegen islamisten heeft ertoe geleid dat enkel extreem-

rechts wordt bevredigd, stelt Dijk. ‘Maar de onvrede van moslims op de beledigende cartoons mag geen plek hebben. Stel dat je als moslim die onvrede hardop uit, dan ben je volgens veel rechtse en anti-islamitische partijen - die voor de vrijheid van meningsuiting staan - indirect de moord op Paty aan het goedkeuren. Dat is zowel problematisch als ook absurd.’

De paradox van vrijheid

Saida Derrazi benadrukt dat de situatie voor moslims in Frankrijk niet vergeleken kan worden met wat moslims in Nederland meemaken. ‘We kunnen de discussies in Frankrijk niet één-op-één vertalen naar Nederland. De context is belangrijk. Frankrijk kampt met verschillende sociaal maatschappelijke problemen zoals grote armoede en criminaliteit. Nederland pakt deze problemen heel anders aan.’ Frankrijk kent daarnaast de *laïcité*, de radicale scheiding tussen kerk en staat. In Nederland wordt de godsdienstvrijheid van moslims beter gewaarborgd, stelt Derrazi.

Bij Franse en Nederlandse moslims merkt Dijk echter een gedeelde aanname dat er weinig respect wordt getoond voor religieuze zaken die voor hen gevoelig liggen. ‘Dan gaat het niet alleen om het beledigen van de profeet, maar ook om zaken als halal slachten, de hoofddoek, de gezichtssluier en besnijdenis.’ Volgens haar is er een gebrek aan empathie en erkenning voor moslims. ‘Het Franse beleid laat eigenlijk zien dat moslims er niet mogen zijn. Dat gaat heel diep.’

Volgens Dijk moet het debat daarom niet gaan over de vrijheid van meningsuiting, maar dat we opnieuw nadenken over de vraag wat vrijheid precies is. ‘Essentieel aan vrijheid is namelijk dat diversiteit mag bestaan. Dit is de paradox van de rechtse trend in West-Europa. Extreemrechtse partijen staan niet voor vrijheid, want ze willen diversiteit uitbannen, terwijl er juist voor vrijheid is gestreden om divers te mogen zijn’, vervolgt ze. ‘Het debat gaat daarom niet over vrijheid van meningsuiting, maar over wie bepaalt wat vrijheid is en wat de grenzen daarvan zijn. Daar kun je tenminste nog een zinnig gesprek over voeren.’ ●

Met wie was Erdogan beter af geweest: Trump of Biden?

De Turkse president Recep Tayyip Erdogan hoopte vurig dat Donald Trump de Amerikaanse presidentsverkiezingen zou winnen, denken Turkije-deskundigen.

● EWOUT KLEI

Erdogan en Trump: de twee autoritaire leiders konden van begin af aan prima door één deur. 'Ik kan het goed vinden met Erdogan, ook al mag dat niet', zei Trump in een gelekt audiofragment. Trumps voormalige veiligheidsadviseur John Bolton typeerde de verhouding tussen de Amerikaanse en Turkse president als een 'bromance'. Erdogan was ook om andere redenen veel beter af met Trump dan Biden, zeggen Turkije-deskundigen Henri Barkey, hoogleraar Internationale Betrekkingen aan de Lehigh University in Pennsylvania, en Djene Bajalan, historicus aan de Missouri State University.

De Amerikaanse overheid en het Congres willen graag sancties aan Turkije opleggen, maar volgens Henri Barkey beschermde Trump Erdogan hiertegen. 'Er is irritatie over Turkije vanwege de Turkse inval in Syrië, vorig jaar, en de aanschaf van Russische S-400 raketafweersystemen. Een Democratische en een Republikeinse senator willen maatregelen tegen Turkije, vanwege de S-400's. Maar dat is niet gebeurd, omdat Trump in het Witte Huis zit.' Joe Biden zou die sancties niet tegenhouden, aldus Barkey.

Dan is er het Hallbankschandaal. Deze Turkse staatsbank zou Iran hebben geholpen Amerikaanse sancties tegen dat land te omzeilen. Maar dankzij Trump werd de bank niet aangeklaagd. Barkey vermoedt dat met Biden er over de Hallbank een deal was gesloten met Turkije en er een afkoopsom zou moeten worden betaald.

BEELD: WIKIMEDIA COMMONS / SHELEAH CRAIGHEAD

Trump is een voor Amerika ongewone buitenlandspoliticus: hij wilde minder militaire inmenging van Amerika aan de andere kant van de oceaan en trok daarom juist troepen terug uit Europa, Afghanistan en Syrië. Het machtsvacuüm op het wereldtoneel dat Trumps isolatisme achterliet werd voor een deel door Erdogan opgevuld, stellen Barkey en Bajalan. Toen Trump zich vorig jaar terugtrok uit Syrië, was dit een grote overwinning voor Erdogan: hij kon nu afrekenen met de Koerdische strijders van de YPG in Noord-Syrië.

Bajalan: 'Het is heel begrijpelijk dat Erdogan pro-Trump is, want dankzij Trumps *America First* heeft Turkije nu de vrije hand in het Midden-Oosten. Toen Barack Obama nog president was, kon Erdogan nog niet zijn gang gaan. Ook moest Turkije meevechten tegen ISIS -

'Dankzij Trumps *America First* heeft Turkije nu de vrije hand in het Midden Oosten'

wat Erdogan met tegenzin deed, want hij wilde een regimeverandering in Syrië en Assad weg hebben.'

'De Koerden hielpen ons in 1944 niet in Normandië', verdedigde Trump zijn besluit om de Koerden alleen te laten. Barkey: Hij weet dus helemaal niet dat Koerdisten in 1944 helemaal niet bestond.'

Turkije is niet alleen actief in Syrië, maar ook in Libië, de Oostelijke Middellandse Zee en de Kaukasus, waar Syrische huurlingen in

Turkse dienst Azerbeidzjan helpen om Nagorno-Karabach op Armenië terug te veroveren. 'Winst van Trump betekent dat er geen Amerikaanse pushbacks zullen komen tegen Erdogans agressieve buitenlandse politiek', zegt Bajalan.

Barkey: 'Erdogan krijgt dan een *power boost* en kan dan de rol van regionale pestkop blijven spelen. Eventuele maatregelen die het Amerikaanse staatsapparaat graag tegen Turkije wil nemen, worden

door Trump tegengehouden na een telefoontje van Erdogan.’

Erdogan kon het niet alleen goed vinden met Erdogan, maar keek in zekere zin ook tegen hem op, vertelt Bajalan. ‘In zijn boek *The room where it happened* schetst voormalig veiligheidsadviseur John Bolton president Trump als iemand die zeer pro-Turkije is. Trump is onder de indruk van Erdogans rally’s.’

Tegengas

Zouden de Verenigde Staten bij winst van Biden Turkije dan wél hard aanpakken? Zo heeft Biden in een interview ferme kritiek geuit op Erdogan en gezegd dat hij de oppositie in Turkije wil steunen. Volgens Barkey heeft Turkije voor Biden geen topprioriteit - dat is de binnenlandse politiek al - maar is Turkije wel belangrijk.

‘Turkije zal niet zo snel uit de NAVO worden gegooid, daarvoor zijn de strategische ligging van Turkije en de Amerikaanse luchtmachtbasis in het land te belangrijk. Maar ik geloof wel dat de VS zich kritischer zullen opstellen en Erdogan niet ongestuurd zijn gang zal laten gaan. Misschien dat Turkije zich om die reden nu in allerlei buitenlandse avonturen stort, om Biden straks voor een voldongen feit te stellen waar hij praktisch niets meer aan kan veranderen.’

Bajalan denkt dat de buitenlandse politiek van Biden door veel Republikeinen gesteund wordt. ‘Het Witte Huis is pro-Turkije, maar rechts Amerika is dat helemaal niet. Denk aan conservatieve christenen die nu sympathiseren met de Armeniërs in de oorlog om Nagorno-Karabach. Of islamofobe nieuwsmedia.’

Ook Democraten die in eerste instantie nog pro-Erdogan leken, zoals het islamitische Congreslid Ilhan Omar, raakt Erdogan kwijt, zegt Bajalan. ‘Omar komt tegenwoordig op voor Turkse politieke gevangenen. Ze is helemaal niet pro-Erdogan. Omar denkt vanuit de belangen van de Somalische gemeenschap in de VS. Turkije investeert in Somalië, vandaar haar aanvankelijke sympathie. Maar de radicaal-linkse vleugel van de Democraten die ze vertegenwoordigt, sympathiseert met de marxistische YPG. Erdogan is zijn Amerikaanse vrienden kwijt aan

‘Toen Barack Obama nog president was, kon Erdogan niet zomaar alles doen. Maar Trump heeft hem vleugels gegeven’

het raken, is mijn indruk.’

‘Erdogan is vastbesloten om de HDP, de derde partij van het land, definitief uit te schakelen’, stelt Barkey. Dit doet de Turkse president ook bij winst van Biden, die gezegd heeft de Turkse oppositie juist te willen steunen. ‘Erdogan wil een sterke positie tegenover Biden hebben en hem laten zien dat het Turkse volk achter hem staat. Daarom wil Erdogan nieuwe verkiezingen die moeten resulteren in een sterk mandaat, maar dan mag de HDP geen roet in het eten gooien’.

Parlementariërs zijn nu niet meer onschendbaar. HDP-parlementariërs kunnen daarom voor terrorisme worden aangeklaagd, omdat ze zogenaamd banden hebben met de Koerdische afscheidsbeweging PKK. Barkey: ‘Erdogan gaat de HDP breken: alle HDP-Kamerleden uit het parlement verwijderen, alle overgebleven HDP-burgemeesters afzetten en in het voorjaar van 2021 nieuwe verkiezingen uitschrijven, zodat er niets meer van de HDP overblijft.’

‘Erdogan hoeft van Turkije geen eenpartijstaat te maken, zolang de oppositie verdeeld blijft of tandeloos is’, vult Bajalan aan. ‘De grootste oppositiepartij CHP is weliswaar seculier, maar steunt in grote lijnen de buitenlandse politiek van Erdogan. Datzelfde geldt voor de nationalistische partij MHP. En vanwege de repressie durven veel oppositiepolitici niet echt kritisch te zijn.’

Stevig aanpakken

Turkije was altijd al een regionale grootmacht, maar nu is er een leider die deze macht wil gebruiken voor een bepaald doel, stelt Barkey. ‘Vroeger verdedigde Turkije de status quo, nu wil Turkije de status quo juist veranderen en zorgt het overal in de regio voor onrust. Tur-

kije investeert ook in deze gebieden: in Libië, in Syrië, in de Oostelijke Middellandse Zee, in de Kaukasus - maar ook op de Balkan, waar Turkije niet militair actief is.’

Erdogan schernt vaak met Ottomaanse nostalgie, maar qua buitenlandse politiek lijkt Erdogans Turkije veel meer op het imperialistische Italië van Benito Mussolini, zegt Bajalan. ‘Ze zijn actief op de Balkan, in de Oostelijke Middellandse Zee, in Libië en last but not least de Hoorn van Afrika, precies die gebieden waar Italië actief was als imperialistische mogendheid.’ Erdogan voegt daar nog een scheutje Panturks nationalisme aan toe. ‘Turkije helpt nu ook Azerbeidzjan in de oorlog tegen Armenië.’

Omdat niemand hem stopt, blijft Erdogan maar doorgaan met zijn bully-politiek, aldus Barkey. ‘Toen Barack Obama nog president was, kon Erdogan niet zomaar alles doen. Maar Trump heeft hem vleugels gegeven. En hij neemt steeds meer risico, omdat zijn agressie onbestraft blijft.’

Ook Europa maakt geen vuist tegen Turkije, ook niet toen Erdogan begin dit jaar de vluchtelingen-deal op losse schroeven zette en de poort naar Europa voor migranten

opende. Zou Erdogan bij winst van Trump de vrijheid voelen om Europa weer te confronteren met een nieuwe vluchtelingencrisis? Barkey is sceptisch. ‘Dit is een wapen dat hij maar één keer kan gebruiken, een pistool met één kogel.’

Toch is Europa hier doodsbenauwd voor, vult Bajalan aan. ‘Dit is Erdogans grote troefkaart. Die had hij ook achter de hand bij winst van Biden. Erdogan wil dat de dreiging van een nieuwe vluchtelingencrisis als een Zwaard van Damocles boven Europa’s hoofd hangt.’

Europa moet Erdogan stevig maar bedachtzaam aanpakken, vinden beide deskundigen. ‘Turkije is nog steeds belangrijk voor het Westen. Een ineenstorting van het land is onwenselijk, evenals een burgeroorlog’, zegt Barkey. ‘Dan verandert Turkije in een Irak of Syrië. En dan zijn we veel verder van huis. Het Westen moet Erdogan een voet dwars zetten, duidelijk maken dat zijn agressieve politiek niet werkt. Tegelijkertijd moet Turkije een perspectief geboden worden, dat goede samenwerking loont.’

De EU heeft echter één superwapen in huis, aldus Barkey: haar economische kracht. ‘Europa is feitelijk veel belangrijker voor Turkije dan de VS, vanwege de Turkse export naar de EU. En in Turkije zijn de mensen een zekere levensstandaard gewend geraakt. Kom je daaraan, dan worden de mensen boos. Erdogan kan niet voor het isolement kiezen, zoals dictators van straatarme landen. Dat heeft een economische prijs en dat pikken de mensen niet.’ ●

Verzwaard levenslang

‘We hebben een probleem met Turkije’, benadrukt Barkey. ‘Onder het leiderschap van Erdogan, vooral laatste zeven jaar, is Turkije openlijk antiwesters geworden. Daarvoor was Turkije dat ook al, maar alleen instinctief. Bijna de helft van de Turken staat vol overtuiging achter Erdogan. En van degenen die niet achter hem staan volgen velen hem toch maar, omdat ze bang zijn. Een Turkse rechter heeft mij onlangs in afwezigheid tot verzwaard levenslang veroordeeld, omdat ik tijdens de mislukte staatsgreep van 2016 in Istanbul was. Mijn persoon zou het bewijs zijn van buitenlandse, Westerse inmenging bij de coup. Dat Biden in een interview heeft gezegd dat hij de oppositie in Turkije wil steunen, wordt ook gezien als buitenlandse inmenging, als steun voor een nieuwe coup.’

Wereld.

De oorlogshonden jagen weer

De oorlog om Nagorno-Karabach drijft Armeense en Azerbeidzjaanse vredesactivisten tot wanhoop. Toch willen ze de moed niet opgeven. 'Vooral op dit kritieke moment moeten mensen de verbinding niet verliezen – althans: zij die er nog in geloven.'

● TIEME HERMANS

ALBERT HOVHANNISYAN, ARTILLERIST VAN HET ARMEENSE LEGER, VUURT OP HET AZERBEIDJAAANSE LEGER, 29 SEPTEMBER 2020. EEN WEEK ERNA KWAM HOVHANNISYAN OM HET LEVEN IN DE STRIJD (BEELD: ARMENIAN DEFENSE MINISTRY PRESS SERVICE)

over de Kaukasus

Na bijna dertig jaar vruchteloos onderhandelen zagen de Armeense en Azerbeidzjaanse regering het diplomatieke pad steeds meer als een doodlopend spoor. Beide landen begonnen de afgelopen jaren hun toon te verharderen en een militaire koers als enige uitweg te zien. Op internationale conferenties en tijdens onderhandelingen bleven oude trauma's opgerakeld, zoals de Armeense Genocide van 1915, de deportatie van honderdduizenden Azerbeidzjanen uit Nagorno-Karabach en omliggende provincies in de jaren negentig, en een flink aantal massamoorden en pogroms door beide kampen. De publieke opinie aan weerszijden van de grens werd steeds vijandiger, waardoor een weerwoord binnen beide samenlevingen nauwelijks meer wordt getolereerd.

Het Nagorno-Karabachconflict is een strijd tussen twee internationale principes: het principe van territoriale integriteit, dat wordt bepleit door Azerbeidzjan, en het principe van zelfbeschikking, waar de bevolking van Nagorno-Karabach zich op beroept. Daarbij wordt de bevolking gesteund door Armenië. Hoewel geen enkel land de onafhankelijkheid van de Armeense republiek Artsach erkende, meende Azerbeidzjan dat onderhandelingen een doodlopend spoor waren. Dit dwong de regering tot de keuze om of het verlies van Nagorno-Karabach te incasseren of om ervoor te vechten. Aan gezien de Azerbeidzjaanse president Ilham Aliyev een groot deel van zijn repressieve en nationalistische beleid baseert op het streven om Nagorno-Karabach goedschiks dan wel kwaadschiks te heroveren, werd een militaire oplossing steeds waarschijnlijker.

Ook aan Armeense zijde is een verharding in opstelling te zien, sinds minister-president Nikol Pashinyan in 2018 aan de macht kwam. Een jaar na zijn aanstelling

verwierp hij de zogenoemde Madrid Principles, een raamwerk van afspraken voor een vreedzame oplossing van het conflict dat sinds 2007 als basis voor onderhandelingen diende. Ook werd Pashinyans beleid steeds provocatiever, door onder meer etnische Armeens vluchtelingen uit Syrië en Libanon land en woningen aan te bieden in Nagorno-Karabach. Tevens heeft de Armeense premier voormalig Azerbeidzjaans land uit de geannexeerde bufferzone tussen Nagorno-Karabach en Armenië laten bouwen.

Syrische kolonisten

Tijdens de eerste oorlog om Nagorno-Karabach van 1988-1994 werd de gehele Azerbeidzjaanse bevolking uit Nagorno-Karabach verjaagd of vermoord.

organisatie *Eurasianet* vertelde de 39-jarige Syrisch-Armeense Andranik dat hij geen slecht leven had in Syrië, maar dat hij wilde dat zijn kinderen zouden opgroeien in hun historische vaderland. 'Dit is ons echte thuis en we zullen het behouden, koste wat kost. Dit voelt meer als onze oorlog dan die in Syrië.'

Keurslijf van haat

Voor de overgrote meerderheid van mensen aan beide kanten van de grens blijft het buurland een abstracte vijand, waarmee normaal contact onmogelijk en levensgevaarlijk is. 'Het probleem is dat onze overheid zich vooral heeft gefocust op een diplomatieke top-down-oplossing en weinig initiatieven aan het volk gaf', vertelt de Azerbeidzjaanse politicoloog en vredesactivist Jeyhun Veliyev. 'De

derheid, zelfs als ze hier diep van binnen niet in geloven', zegt zij. 'Als ze dan een ander geluid laten horen, worden ze uitgemaakt voor verraders. Daardoor is er zeker nu nauwelijks weerwoord op de barrage van haat en de absurditeit van de oorlog.'

Jeyhun vertelt hoe hij de afgelopen weken vredesactivisten aan beide kanten van de grens ineens oorlogszuchtige en haatzaaiende taal zag verspreiden op Facebook. 'Mensen zeggen me dat ik niet over vrede moet praten in oorlogstijd, maar volgens hen is het al dertig jaar oorlog. Ze denken dat als je het over vrede hebt, je het opgeeft en wil dat je dierbaren worden vermoord.'

Ander perspectief

'Toen ik ging studeren in Georgië waarschuwde mijn vader mij dat ik uit moest kijken voor Armeniërs', vertelt Aziz (24). 'Mijn broertje vroeg me zelfs verbaasd: 'Ga je daar echte Armeniërs ontmoeten?', alsof het een soort bloeddorstige aliens zijn die het op je leven voorzien hebben. Maar', lacht Aziz, 'binnen een week was ik bevriend geraakt met mijn nieuwe Armeense klasgenoten.'

Toch blijft het volgens zijn Armeense medestudent Tigran (23) moeilijk elkaar te vertrouwen. 'Ik ben opgegroeid in de Verenigde Staten en heb de hele wereld over gereisd, maar nog steeds trekt mijn maag soms samen als ik een Azerbeidzjaan zie. Kun je nagaan hoe dat is voor Armeniërs die nooit hun neus buiten eigen gemeenschap steken?'

'Van jongs af aan leerde ik al om Armeens te zijn', vertelt Arpi. 'Een goede patriot, bang voor Turken en met haat jegens Azerbeidzjanen. Dat waren de regels, dat was deel van mijn identiteit. En ik nam die rol aan zonder vragen te stellen, net als mijn vrienden aan de andere kant van de grens. Die diepgewortelde haat, dat wantrouwen en de pijn van mijn voorouders zit mij in het bloed. We komen

'We willen allemaal aandacht voor de pijn die wijzelf geleden hebben, niet voor de pijn van een ander'

Honderdduizenden bewoners van het grensgebied zagen zich gedwongen het geweld te ontvluchten. Ook vrijwel de gehele Armeense bevolking ontvluchtte Azerbeidzjan, na enkele massamoorden en pogroms.

Een van de prioriteiten van de Armeense autoriteiten in Nagorno-Karabach is het herbevolken van voormalig Azerbeidzjaanse dorpen. Het ging vooral om arme Armeniërs, maar ook om dertig families van etnisch Armeense vluchtelingen uit Syrië. Ze kregen een woning, land, goedkope leningen en een klein geldbedrag aangeboden om zich te settelen in het dunbevolkte berggebied.

In een interview met nieuwsor-

Armeense regering doet het niet veel beter. Maar omdat Armenië een iets minder autocratisch systeem heeft en meer vrijheid van meningsuiting, is het daar iets makkelijker voor activisten om zich uit te spreken.'

Volgens hem zijn er in beide landen jongeren die op zoek zijn naar andere vormen van dialoog. Echter zijn de kansen zo gering om elkaar te ontmoeten, dat ze maar zelden de mogelijkheid krijgen zich echt te bevrijden uit het keurslijf van haat.

De Armeense journaliste Arpi Bekaryan bevestigt dit beeld. 'Mensen willen deel uitmaken van de samenleving en betrokken zijn bij de pijn en het geluk van de meer-

allemaal uit een oorlogsgeneratie die is opgegroeid met verhalen die we van onze ouders hoorden over wanhoop, verlies en de leegte van talloze ontheemde gezinnen. De verhalen blijven mij achtervolgen en het is niet makkelijk ze af te schudden.'

'Natuurlijk willen de Armeniërs vrede', zegt Arpi, 'maar we willen het alleen volgens onze eigen vastgeroeste voorwaarden. Het is altijd makkelijker om in conflict te zijn dan het op te lossen. We willen allemaal aandacht voor de pijn die wijzelf geleden hebben, niet voor de pijn van een ander. Het is veel makkelijker om te zwelgen in gevoelens van zelfmedelijden, dan om de genuanceerde werkelijkheid eerlijk onder ogen te zien. Toch hebben mijn Azerbeidzjaanse vrienden, die ik in het buitenland ontmoette, mij laten zien dat er ook een andere kant is.'

'Mijn Azerbeidzjaanse klasgenoten en ik hebben met vallen en opstaan van elkaar geleerd dat de enige uitweg is om het conflict te bekijken vanuit een ander perspectief', zegt Tigran. 'Helaas hebben beide kampen zich de afgelopen dertig jaar alsmaar dieper ingegraven in hun eigen verstoorde versie van de werkelijkheid, die met de tijd steeds grimmiger wordt. Decennialang hebben we toegekeken hoe beide partijen dit conflict gebruikten voor politiek gewin.'

'Mijn regering is zo corrupt', zegt Aziz. 'Soms lachen we erom en doen mijn Armeense vrienden en ik een wedstrijdje welke regering het meest corrupt is, maar echt grappig is het niet. Bijna dertig jaar na de oorlog zitten er nog altijd duizenden Azerbeidzjaanse oorlogsvluchtelingen in waardeloze, tijdelijke onderkomens. De overheid weigert hun situatie daadwerkelijk te verbeteren, want dan kunnen ze niet meer gebruikt worden als troef om te laten zien hoeveel leed de Armeniërs hebben veroorzaakt. Deze leiders gebruiken Nagorno-Karabach om goed te praten waarom we nog altijd in een halve dictatuur leven, onze gevangnissen uitpuilen en er in ons land barbaarse mensenrechtenschendingen plaatsvinden. Sterker nog, als je ook maar iets in durft in te brengen tegen Aliyev en zijn kliek, word je zonder pardon weggezet als landverrader.'

NAGORNO-KARABACH (BEELD: WIKIMEDIA COMMONS)

'Helaas hebben beide kampen zich de afgelopen dertig jaar alsmaar dieper ingegraven'

'Na een periode in het buitenland wilde ik mijn nieuwe inzichten delen met familie en vrienden', vertelt Arpi, 'maar toen ik merkte dat dit totaal zinloos was, begon ik mij steeds verder geïsoleerd te voelen van de wereld waar ik vandaan kwam. Ik weet zeker dat ik met sommige vrienden nooit meer een normaal gesprek kan voeren. Ik kan niet eens meer naar mijn favoriete muziek luisteren, omdat ik erachter kwam hoeveel haat en nationalisme erin verborgen zit.'

Kindsoldaten en kalasjnikovs

In Armenië en in Azerbeidzjan

bestaat de militaire dienstplicht voor mannen vanaf 18 jaar. Ook krijgen kinderen aan beide kanten al eerder militaire en patriottische training op school. Volgens Stichting Child Soldiers International hebben beide landen zeventienjarige opgeroepen als militair kadet en zijn er enkele gevallen bekend waar kinderen tussen de elf en vijftien jaar in Nagorno-Karabach wapentraining kregen.

'Vind je het gek dat een wapenstilstand geen oplossing is?', zegt Tigran. 'We doen dit keer op keer, maar er zijn inmiddels generaties voorbij gegaan voor wie het perspectief niet veranderd is. We zou-

den een pijnlijk gesprek met onszelf moeten aangaan. Ik geloof niet dat het gaat werken om duizend mensen in een conferentiezaal te propen om te praten. Dit conflict moet worden opgelost door gewone mensen, niet door mannen in vergaderzalen of mannen met kalasjnikovs en drones.'

Diplomatie

Het conflict in de Kaukasus lijkt de afgelopen jaren een lage prioriteit te hebben gehad in het Westen. De regio is al jaren een geopolitiek kruisvat, waar Oost en West, autocratie en democratie, islam en christendom en enkele zeer nationalistische volkeren direct naast elkaar wonen. Westerse landen bemoeien zich liever niet met het conflict, te meer omdat Azerbeidzjaans belangrijkste bondgenoot - Turkije - lid is van de NAVO.

Toch kan de-escalatie van het conflict volgens Jeyhun alleen in gang worden gezet door geloofwaardige bemiddelingsinspanningen vanuit de westerse wereld. 'Niet alleen om een fragiele status quo te handhaven, maar om dit conflict voor eens en voor altijd op te lossen.'

'Mijn hoop is dat we door constructieve dialoog tussen changemakers, activisten en maatschappelijke organisaties kunnen werken aan wederzijds vertrouwen', zegt hij. 'Vooral op dit kritieke moment moeten mensen de verbinding niet verliezen. Althans, zij die er nog in geloven.'

'Dit conflict moet worden opgelost door gewone mensen, niet door mannen in vergaderzalen of mannen met kalasjnikovs en drones'

**INBRAAK ALARM INSTALLATIE - BRANDMELD INSTALLATIE
CAMERA BEVEILIGING - ELEKTROTECHNISCHE INSTALLATIE
LED VERLICHTING - PROJECTIE/ INSTALLATIE**

N-TEL TECHNIEK

Melbournestraat 46b
3047BJ Rotterdam

010 - 467 48 11

WWW.NTEL.NL - INFO@NTEL.NL

Gevluchte Berber: 'Jullie zien Algerië onterecht als veilige landen'

De 29-jarige Berber-activist Rabeh Timizar ontvluchtte eerder dit jaar zijn geboorteland Algerië vanwege de politieke repressie in het land, met name tegen de Amazigh (Berbers). Nu is hij in Nederland, in afwachting van zijn asielaanvraag. 'Mijn geboorteland is feitelijk een dictatuur.'

PROTESTEN IN ALGIERS, ALGERIË (BEELD: YOUTUBE)

● EWOUT KLEI

Algerië is beslist geen liberale democratie. Hoewel de autoritaire president Abdelaziz Bouteflika als gevolg van de protestbeweging tegen de corrupte regering in 2019 na twintig jaar het veld moest ruimen, trekt het oude establishment nog steeds stevig aan de touwtjes. De presidentsverkiezingen van afgelopen december waren volgens critici een farce, omdat beide kandidaten uit hetzelfde establishment afkomstig waren. De nieuwe president Abdelmadjid Tebboune heeft onder de protestbeweging geen geloofwaardigheid.

Ondertussen gaat de repressie door. Journalisten en activisten, met name van de Berberse Amazigh-minderheid, worden door de autoriteiten opgepakt en in de gevangenis gegooid, waar ze dikwijls ook gemarteld worden. Het hijsen van de Amazighvlag is strafbaar. Om deze redenen besloot de seculiere pro-Berberpartij de presi-

'De situatie van de Amazigh in Algerië lijkt erg op die van onze Berberbroeders in Marokko'

dentsverkiezingen te boycotten.

'Het Algerijnse volk, in het bijzonder de Berbers, worden niet gehoord', zegt de Algerijnse Rabeh Timizar, die eerder dit jaar naar Nederland is gevlucht. *De Kanttekening* sprak met deze jonge Berber-activist die in het asielzoekerscentrum van Den Helder zit, in afwachting of zijn asielaanvraag gehonoreerd zal worden.

Wat is de politieke situatie in Algerië nu, na het aftreden van president Bouteflika?

'Het systeem is hetzelfde, de gezichten zijn hetzelfde en hun beleid en programma's zijn hetzelfde. Bouteflika is weg, maar het

Bouteflika-regime is aan de macht zolang degenen die de beslissingen maken zich achter de schermen bevinden. In de ogen van Europese landen is Algerië een democratie en een staat van vrijheden, maar de realiteit is heel anders. Algerië is in naam een democratie, maar houdt zich niet aan de Algerijnse grondwet. De eisen van het volk worden niet gerespecteerd. In plaats daarvan worden de rechten van het volk onderdrukt, en worden activisten en politieke activisten van de oppositie ontvoerd en in de gevangenis gegooid.'

In Algerië is er een Berberse Hirak protestbeweging, net zoals

in Marokko dat ook een Berber minderheid kent. Wat zijn de doelen van deze Hirak beweging?

'De beweging begon in Algerië op 16 februari 2019 in de regio Kabylie in de stad Al-Ahrar Kharata. Op 22 februari 2019 besloot het Algerijnse volk om overal in het land de straat op te gaan. De mensen protesteerden voor een radicale machtswisseling, tegen politiegeweld en dat artikelen 7 en 8 van de Grondwet zouden worden uitgevoerd. In deze artikelen van de Algerijnse Grondwet staat dat de soevereiniteit bij het Algerijnse volk ligt.'

Hoe reageert de regering op de eisen van deze beweging?

'Niet - omdat de autoriteiten Tebboune als president aan het Algerijnse volk hebben opgedrongen. We beschouwen hem niet als onze wettige president, omdat we hem niet democratisch hebben verkozen. Dat hij president kon worden kwam door een onderonsje van het corrupte militaire regime, onder leiding van stafchef Qaid Saleh (die in

rije en Marokko

BEELD: RABEH TIMIZAR

'In de gevangenis beledigden ze en sloegen ze mij met een ijzeren stok met leer'

december 2019 is overleden, red.). Dit besluit was illegaal en tegen de eisen van de Algerijnen, de Berbers in het bijzonder. Vanwege de repressie in de Berberregio Groot-Kabylïë besloten veel Berbers de verkiezingen te boycotten. Algerije is een zieke democratie, omdat deze illegale verkiezingen in strijd waren met de eisen van het volk. We zijn een burgermaatschappij, geen kazerne.'

Worden Berbers in Algerije behandeld als tweederangs burgers?

'In zekere zin wel. De situatie van de Amazigh in Algerije lijkt erg op die van onze Berberbroeders in Marokko. De Algerijnse autoriteiten onderdrukken het Amazighvolk zwaar en respecteren hun vrijheid en hun mensenrechten niet. Berbers mogen hun identiteit niet vrijelijk uiten. Denk aan het verbod op het hijsen van de Amazighvlag en het arresteren en opsluiten van activisten, die in de gevangenschappen vaak worden gemarteld. Het lijkt

erop dat alle Algerijnse machthebbers de Berbers willen beledigen en onderdrukken.'

Is er nu meer vrijheid van meningsuiting en pers dan tijdens het regime van Bouteflika?

'De situatie is geenszins verbeterd na het vertrek van Bouteflika. De pers in Algerije is nog steeds niet vrij, helaas. In Algerije worden onafhankelijke journalisten, die op professionele wijze nieuws maken en zich aan de journalistieke ethiek houden, in de gevangenis gegooid. Er is geen onafhankelijke pers in Algerije, er is nauwelijks ruimte voor afwijkende geluiden. Wie de waarheid spreekt en zijn mening geeft of kritiek uit op het gezag, die belandt achter de tralies en wordt psychologisch of fysiek gemarteld.'

Heb je een voorbeeld hiervan?

'Het bekendste voorbeeld is denk ik journalist Khaled Dararni, die de Hirak-beweging met een open blik heeft gevolgd en op professionele wijze verslag heeft gedaan van de

demonstraties, zodat de wereld kon zien wat er in Algerije gebeurde. Hiervoor is hij - op illegale gronden - gearresteerd, gemarteld en tot twee jaar gevangenisstraf veroordeeld. Dararni is echter niet de enige gewetensgevangene. Het regime heeft ook politieke vrijheidsstrijders Karim Tabbou en Ibrahim Lahlami opgesloten, evenals journalist Saeed Bodur en vele andere journalisten en activisten. Zij kwijnen weg in de gevangenschappen van deze dictatoriale macht. Verder mogen we Bodur Said niet vergeten. Deze journalist onthulde dat de onwettige zoon van de president, Khaled Tebboune, betrokken was bij drugsmokkel. Maar in plaats van de drugsmokkelaar belandde de kritische journalist achter slot en grendel.

Arrestaties zijn in Algerije een dagelijkse realiteit. Je ziet regelmatig op Facebook of op video-opnames dat iemand door leden van de militaire veiligheid is ontvoerd en onderworpen aan psychologische en fysieke martelingen. Er zijn bovendien veel mensen over wie nog geen nieuws is verschenen. In het politieke leven in Algerije zijn er veel problemen, vooral voor de mensen die in de oppositie zitten. Wie voor de oppositie kiest, verwacht vervolging, gevangenschap, ontvoering en marteling. Het belangrijkste is echter om de waarheid te spreken, wat de prijs ook mag zijn.'

In Algerije werd je opgepakt. Waarom?

'Vanwege mijn activisme voor de rechten van de Berbers. Ik heb overigens maar een dag in de gevangenis gezeten. Maar dat was geen pretje. Ik ben gemarteld, bedreigd en uitgescholden. Ze beledigden en sloegen mij met een ijzeren stok met leer, die de politie ook gebruikt. Tegen andere gevangenen wordt soms ook seksuele agressie gebruikt. Ze doen er dingen die het daglicht niet verdragen. In de cel is het donker.'

Ben je daarom gevlucht?

'Ik ben ontsnapt uit Algerije, vanwege de onderdrukking en het gebrek aan respect dat de autoriteiten hadden voor onze burgerlijke vrijheden en de voor wet. Ik ben het slachtoffer geweest van vele pesteringen van de politie en van wet-

shandhavingsinstanties vanwege mijn politieke activiteiten. Deze gebeurtenissen hebben mij ertoe genoopt om te vluchten.'

Hoe ben je uiteindelijk in Nederland beland?

'Europa ben ik via een visum binnengekomen. Ik kwam aan in Duitsland en ben toen met de bus naar Nederland gegaan, waar ik asiel heb aangevraagd. Op dit moment zit ik in het asielzoekerscentrum van Den Helder, in afwachting van mijn asielaanvraag.'

Zijn de Algerijnse autoriteiten nog steeds op zoek naar jou?

'In Algerije werd ik gedagvaard, de politie wilde een onderzoek tegen mij beginnen en ik liep risico om in de gevangenis te belanden. Ik was echter in Europa toen ik dit allemaal hoorde, vlak voor de uitbraak van het coronavirus. De Algerijnse autoriteiten hebben de coronapandemie met beide handen aangegrepen om de activiteiten van de Hirak-beweging te verbieden. Het regime begon alle activisten te dagvaarden en hen te arresteren. Maar toen zat ik al veilig in Europa.'

Hoe zit het met de asielprocedure?

'Voorlopig blijf ik in Den Helder in het asielzoekerscentrum. Ik wacht op een advocaat die mij de asielprocedures uitlegt. Mij is verteld dat ik naar Duitsland kan worden gestuurd, omdat dat het land is waar ik Europa ben binnengekomen. Daar heb ik het recht om asiel aan te vragen, niet in Nederland. Maar ik wil hier asiel aanvragen. Ik hoop met heel mijn hart in dit prachtige land te blijven, tussen de Nederlanders te leven en me aan te passen aan de maatschappij.

'Asielprocedures zijn moeilijker voor mensen uit Noord-Afrikaanse landen. Daar hebben wij erg veel last van. Europa ziet landen als Algerije en Marokko als veilige landen, maar dat is helemaal niet waar. Het zijn dictaturen, wat betekent dat het er allesbehalve veilig is. Algerije is een land waar je je mening niet vrij kunt uiten en waar je niet in alle vrijheid politieke activiteiten kan ontplooiën. Mijn geboorteland is feitelijk een dictatuur, en een dictatuur is misschien wel gevaarlijker voor mensen dan oorlog.' ●

Interview.

Hoofdeconoom CBS: 'Het 'multicu onze cijfers'

Volgens Peter Hein van Mulligen, hoofdeconoom bij het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS), gaat het steeds beter met de multiculturele samenleving. 'Het 'multiculturele drama' zoals dat ooit geschetst werd, herken ik in onze cijfers in ieder geval niet.'

PETER HEIN VAN MULLIGEN (BEELD: CBS)

● PRISCILLA VAN DER PERK

Nederland is veiliger en welvarender dan ooit tevoren. Er zijn maar weinig landen waar de tolerantie, het vertrouwen onderling en het vertrouwen in landelijke instituties zo sterk is als in Nederland. We zijn ook nog eens aardiger en behulpzamer dan vroeger. Dat stelt Peter Hein van Mulligen in zijn nieuwe boek *Met ons gaat het altijd goed*. Acht 'sombere mythes over Nederland' worden daarin aan de hand van statistieken ontrafeld en ontkracht.

Welke mythe het hardnekkigst is? Van Mulligen vindt het lastig kiezen. 'Er staan er een paar in het

boek waar mensen nogal verknocht aan zijn. Waarschijnlijk is het toch die over criminaliteit. Wanneer wij van het CBS daar cijfers over publiceren, dan merk ik dat een grote groep mensen daar met veel ongelooft, verontwaardiging of zelfs woede op reageert. Die mythe zit heel diep. Voor veel mensen lijkt het gewoon zo te zijn dat het niet waar mag zijn.'

Hij vertelt dat de criminaliteit in Nederland in de tweede helft van de twintigste eeuw nog toenam, maar dat het sindsdien op alle mogelijke manieren is afgenomen. Vanaf 2000 gaat het aantal hard omlaag. 'En dat is trouwens niet alleen een Nederlands fenomeen,

hoor. Dat zie je in andere landen ook terug.'

Een andere 'sombere mythe' is die over integratie. Van Mulligen schrijft dat sinds 9/11 een jarenlang opgebouwd sluimerend ongenoegen over het toegenomen aantal moslims in één keer naar buiten kwam. 'Partijen met sterke kritiek op de islam en de aanwezigheid van moslims schoten omhoog in de politiek en zijn nooit meer verdwenen. Het zoeklicht kwam ineens vol te staan op islamitische Nederlanders en wat er allemaal wel niet mis mee was.' Verwijzend naar Paul Scheffers roemruchte essay uit 2000, vervolgt hij dat de gedachte aan 'het multiculturele drama' toen

geboren was en dat 'vrijwel iedereen [...] het erover eens [leek] dat de multiculturele samenleving een mislukking was.'

Van Mulligen waagt zich niet aan een stevige stellingname tegen het statement dat de multiculturele samenleving mislukt is. Daarbij schrijft hij ook dat er 'genoeg is om somber over te zijn'. Mensen met een niet-westerse achtergrond doen het volgens hem slechter qua criminaliteit, onderwijs, werk en maatschappelijke participatie. Maar hij stelt ook dat het een onderwerp is waarover we wel een gezonde dosis feiten kunnen gebruiken. 'De discussie mag dan over de interpretatie gaan.'

‘Culturele drama’ herken ik niet in

In *Met ons gaat het nog altijd goed* stelt Van Mulligen op basis van de CBS-cijfers dat elke generatie Nederlanders met een migratieachtergrond het beter doet dan de vorige. Neem het voorbeeld over criminaliteit. ‘Mensen met een migratieherkomst worden dan bijvoorbeeld vaker verdacht van een misdrijf dan mensen met een Nederlandse herkomst, maar dit aantal neemt net zo hard af als bij mensen met een Nederlandse herkomst. Niet-westerse jongvolwassen mannen worden nu net zo vaak verdacht van een misdrijf als de Nederlandse jongemannen dat zo’n tien, vijftien jaar geleden waren.’

De criminaliteit neemt dus niet alleen af onder mensen met een Nederlandse herkomst, maar ook onder mensen met een migratieherkomst. Toch schrijft Van Mulligen ook dat de criminaliteitscijfers hoger zijn onder de tweede generatie dan onder de eerste generatie. Hoe rijmt hij dit met elkaar? ‘Ja, de tweede generatie is vaker verdachte van criminaliteit dan de eerste generatie, maar ze zijn minder vaak verdachte dan de tweede generatie dat tien, vijftien jaar geleden was’, legt hij uit. ‘Die afname

te passen dan de eerste. ‘Dat zie je ook bij landen die cultureel heel dicht bij Nederland liggen, zoals België en Denemarken.’ Maar verder gaat het volgens hem over de hele linie alleen steeds beter met Nederlanders met een migratieachtergrond. Bijvoorbeeld qua positie op de arbeidsmarkt, het onderwijsniveau en de mate waarin er vrijwilligerswerk wordt gedaan.

‘Nederland is een land dat in heel veel aspecten draait op vrijwilligers. We hebben daar ook de tijd voor, omdat Nederlanders over het algemeen wat minder uren werken dan mensen in andere landen. En mensen die geen Nederlandse herkomst hebben, pikken die gewoonte op. Mensen met een niet-westerse herkomst zijn minder vaak vrijwilliger dan mensen met een Nederlandse herkomst, maar ze zijn veel vaker vrijwilliger dan het gemiddelde van andere Europese landen. De doorsnee Marokkaanse Nederlander doet vaker vrijwilligerswerk dan de doorsnee autochtone Duitser of Fransman. Dus de sociale samenhang is heel sterk en dat geldt ook voor deze groep.’

Het is een voorbeeld van hoe Nederlanders met een migratie-

‘Bij jongere generaties is de multiculturele samenleving gewoon het leven van alledag’

werd, herken ik in onze cijfers in ieder geval niet.’

Bang voor andere dingen

Een andere opvallende observatie die Van Mulligen deed: de ‘vluchtelingenstroom’ als onderwerp van zorgen voor Nederlanders, tot voor kort een veelgehoord sentiment, neemt af.

‘Migratie was in 2015 en 2016 natuurlijk een heel groot aandachtspunt. We hadden toen te maken met de komst van allerlei migranten naar Nederland, uit Syrië en andere gebieden. Het waren jaren waarin veel aanslagen werden gepleegd door extremistische islamitische terroristen. Dat soort angsten gaan dan de bovenaan voeren. Inmiddels is dat weer wat naar de achtergrond verdwenen, hoewel deze angsten mogelijk terugkomen als IS opeens weer aanslagen pleegt in Europa. Ik kan me voorstellen dat zorgen om de integratie en de multiculturele samenleving dan ineens weer bovenaan de agenda staan. Maar op de langere termijn is de houding ten opzichte van migranten en migratie alleen maar toleranter en relaxter geworden. En dat dat met name geldt voor jongere generaties.’

Van Mulligen denkt dat Nederland meer gewend is geraakt aan migranten. ‘Twintig jaar geleden, toen Paul Scheffer zijn roemruchte essay schreef, was het alsof Nederland ineens wakker werd en zich

realiseerde: ‘Hé, maar wacht eens even? We zijn een migratieland geworden, maar wat vind ik hier eigenlijk van? Ben ik daar wel zo blij mee? De teneur was aanvankelijk negatief. Zaken als 9/11 hielpen natuurlijk niet. Maar goed, inmiddels zijn we twintig jaar verder. Het gaat op heel veel fronten beter. Er zijn nog steeds wel, niet alleen in Nederland maar ook daarbuiten, genoeg partijen voor wie migratie een van de belangrijkste dossiers is. En dan vooral hoe slecht het daarmee gaat. Tegelijkertijd is het aantal migranten in Nederland alleen maar toegenomen. Mensen zijn er veel meer aan gewend.’

Dat laatste geldt volgens hem al helemaal voor jongere generaties: tieners, scholieren en studenten. ‘Als ze in de grotere steden wonen, dan hebben ze meerdere mensen met een niet-westerse achtergrond in de klas zitten. Dat zijn je klasgenoten en vrienden. Je beleeft het dan heel anders dan wanneer je in de jaren zeventig of tachtig bent opgegroeid, en niet of nauwelijks mensen kende van wie de familie niet al generaties lang in Nederland woonde.’

Wat dat betreft klopt volgens Van Mulligen het cliché ‘onbekend maakt onbemind’. ‘De meningen die je op jonge leeftijd vormt, neem je vaak mee met het ouder worden. En bij jongere generaties is de multiculturele samenleving veel minder een probleem. Het is voor hen gewoon het leven van alledag.’ ●

‘Op de langere termijn is de houding ten opzichte van migranten en migratie alleen maar toleranter en relaxter geworden’

in criminaliteit zie je bij alle bevolkingsgroepen terug.’

Het feit dat Nederlanders van de tweede generatie vaker verdacht zijn, komt volgens Van Mulligen waarschijnlijk doordat deze generatie meer moeite mee heeft zich in

achtergrond de achterstand op autochtone Nederlanders gestaag inhalen. Van Mulligen: ‘Dat wil niet zeggen dat het alleen maar goed gaat en dat er geen enkel probleem meer is. Het ‘multiculturele drama’ zoals dat ooit geschetst

Interview.

Schrijver en journalist Said el Haji geeft sinds 2017 Nederlandse les aan nieuw- en oudkomers. In zijn nieuwe boek *Gemeente zegt ik Nederlands leren* deelt hij zijn ervaringen als taaldocent.

‘Je kan geen muur zetten tussen je vaderland, je geschiedenis en je toekomst’

● SOMER AL ABDALLAH

El Haji debuteerde in 2000 met *De dagen van Sjaitan*, dat enthousiast werd onthaald. In 2006 stelde hij met Annelies Verbeke 25 *onder de 35* samen, een bloemlezing van nieuwe Vlaams-Nederlandse schrijvers. In dat jaar verscheen ook *Goddelijke duivel*, zijn tweede roman, en in 2011 *De aankondiging*, een roman over pre-islamitisch Arabië. In 2014 verscheen zijn voorlaatste boek, de bundel *Sta op en leef, vader*.

El Haji was nooit van plan om een boek te schrijven over de cursisten in zijn NT2-klas (Nederlands als tweede taal). Af en toe plaatste hij op Facebook korte berichten over zijn ervaringen als docent. Zijn Facebook-vrienden reageerden

‘Er zijn bijna 180 nationaliteiten in Rotterdam, bijna de hele wereld komt hier en ik geef ze Nederlandse les. Prachtig’

enthousiast en wilden dat hij meer schreef: ‘Dus bleef ik schrijven’, zegt El Haji. ‘Op een gegeven moment zeiden sommigen: ‘Joh, je moet er een boek van maken.’’

Waarom ben je als docent gaan werken?

‘Als schrijver kom ik vaak op scho-

len voor schrijfworkshops, dus ik had al ervaring met les geven. En drie-en-een-half jaar geleden zat ik een beetje in een crisis. Ik was bezig met een roman, maar dat liep niet goed. Toen zag ik een vacature voor een docent NT2. Het was vlak bij mijn huis. Dus ik besloot: lekker, ik ga les geven.’

Je werd niet gedreven door idealisme?

‘Nee, helemaal niet. Ik had gewoon werk nodig. Maar toen ik aan de slag ging, werd ik gegrepen door het werk. Ik vind het overdragen van kennis en ervaringen superleuk. Daarom doe ik het nog steeds. Sterker nog, ik heb dit jaar de opleiding tot NT2-docent gedaan en ik hoop in november mijn diploma te krijgen.’

Wat wil je dat de lezer begrijpt door dit boek te lezen?

‘In de eerste plaats wil ik laten zien hoe het eraan toegaat in zo’n les. Wat voor mensen er komen, hoe de relaties zijn, onderling en met de docenten. We horen in de media vooral over taalscholen als het niet goed gaat. Ik denk dat mensen mijn Facebookverhaaltjes leuk vonden,

omdat ik de menselijke kant toon van taallessen en taalscholen. En de lezers zien dat ik mij niet boven mijn leerlingen plaats, ik maak ze niet belachelijk. Als docent leer ik van hen over culturen, over hoe je met mensen omgaat, over hoe je duidelijk moet communiceren om misverstanden te voorkomen. Maar vooral leerde ik om niet te snel te oordelen.'

Je schrijft over cursisten die decennia in Nederland wonen, maar slecht Nederlands spreken, een uitkering ontvangen en de taal niet willen leren. Ben je niet bang dat je de negatieve perceptie over bijvoorbeeld Marokkaanse Nederlanders versterkt?

'Er wordt al heel lang geschreven over Marokkanen, Turken, en Antillianen. Soms negatief en soms positief. Sommige problemen, zoals overlast, criminaliteit en geweldpleging spelen al heel lang. Dat is niet alleen de schuld van die mensen zelf, maar ook van de politiek en de aard van de Nederlanders. Die zijn vaak direct en stoten je dan af. Ze doen het niet expres, ze willen je geen pijn doen, maar zo zijn ze. Het is hun cultuur. De politiek heeft ook fouten gemaakt. Er is heel lang gedacht dat de problemen vanzelf zouden weggaan. Maar dat is niet zo. Kijk maar naar oudkomers die hier al dertig of veertig jaar wonen. De integratie is bij sommigen van hen juist slechter geworden. Ze schamen zich voor hun werkloosheid en hebben zichzelf opgesloten in hun huizen. Ze vertrouwen alleen op hun kinderen en op God. Dat is niet goed voor hun gezondheid en niet goed voor hun integratie. We moeten niet denken: 'Ze willen niet, ze kunnen niet, laat ze maar zitten.' Nee, we moeten ze helpen, daar gaat mijn boek over.'

Wie is volgens jou verantwoordelijk voor het slechte Nederlands van deze mensen? De overheid of zijzelf?

'Het is een gedeelde verantwoordelijkheid. De overheid heeft de verantwoordelijkheid om mensen te helpen, dus om te zorgen dat die mensen taalles krijgen. De mensen zelf hebben de verantwoordelijkheid om hun best te doen en de taal te leren. Die duidelijkheid was er heel lang niet, maar nu wel. Er is

'Door de omgang met andere culturen word je gewezen op je eigen arrogantie'

GEMEENTE ZEGT IK NEDERLANDS LEREN, (BEELD: UITGEVERIJ JURGEN MAAS)

decennialang geroepen dat nieuwkomers moeten integreren. Integratie is geen helder doel. Wat is integratie? Wanneer ben je klaar met integreren? Je moet als overheid heldere doelen stellen, zodat de mensen weten wat er van hen verwacht wordt. Nu heeft de overheid de plicht geformuleerd: 'Wij bieden jullie taalcursussen aan en jullie moeten komen. Jullie moeten laten zien dat jullie iets hebben geleerd.'

Je schrijft dat je blij bent met de multinationaliteit van Rotterdam. Waarom eigenlijk?

'Ik houd van reizen. Ik heb vroeger veel gereisd. Met dit werk komt de wereld naar mij toe. Ik hoef niet meer naar Australië of naar Cuba; ik kan reizen in de taal die ik het beste spreek. Er zijn bijna 180 nati-

onaliteiten in Rotterdam, bijna de hele wereld komt hier en ik geef ze Nederlandse les. Prachtig.'

'Leve de nieuwkomer! Geen verfrissender clan dan dat van de nieuwkomer', lezen we in je boek. Wat voegt de aanwezigheid van nieuwkomers toe aan de Nederlandse samenleving?

'Ervaringen met mensen uit andere culturen vergroten ons mensbegrip. Je bent dan minder geneigd om jezelf op te sluiten in je eigen cultuur. Ik denk dat ik heel tolerant en vriendelijk ben en niemand haat, maar als ik met sommige cursisten ben voel ik toch vooroordelen en negatieve gevoelens. Het is goed om daarmee geconfronteerd te worden. Dat geldt niet alleen voor mij, maar voor alle Nederlanders. Nederlan-

ders kunnen heel arrogant zijn en denken dat ze het allemaal beter weten. Door de omgang met andere culturen word je gewezen op je eigen arrogantie. Een beetje bescheidenheid zou goed zijn voor dit land.'

Wat vind je van de manier waarop in Nederland wordt omgegaan met nieuwkomers?

'Nu is er meer oog voor nieuwkomers dan voorheen. We hebben geleerd van de eerste fouten met de eerste nieuwkomers. En we proberen het beter te doen. Als we vluchtelingen binnenlaten is het niet van: 'Oké, het komt vanzelf goed'. Nee, dan wordt er gezorgd dat er taallessen zijn, dat ze worden opgenomen in de samenleving, en dat ze werk krijgen.'

Je kwam naar Nederland toen je zes jaar oud was. Het Nederlands is de taal die je het best spreekt en je partner is Nederlander. Maar je drukt in het boek ook je woede uit over het negeren van de rechten van de Amazigh de Berbers in Marokko. Waarom maak je je hier boos over?

'Het is onbewust. Ik spreek de Berbertaal Tamazight alleen met mijn moeder, omdat ze geen Nederlands spreekt. Ik denk niet dat ik honderd procent Nederlander ben. Ik geloof dat ik wel degelijk iets heb meegenomen vanuit mijn achtergrond. Noem het trots. Als mensen er vanzelfsprekend van uitgaan dat ik Nederlander ben of Marokaan en dus Arabier, dan voel ik mij miskend. Ze doen alsof Marokko alleen Arabisch is, daar ben ik het niet mee eens. Ik wil erkend worden als mens, maar ook om wie ik ben. Ik heb lang gedacht: 'Laat Marokko maar, ik woon hier en ik ben Nederlander.' Maar zo simpel is het niet. Ik heb wel degelijk dingen anders ervaren dan geboren Nederlanders. Mijn Nederlandse vriendjes gingen voetballen, toen ze ouder werden bier drinken, ik mocht het allemaal niet. Ik moest naar de moskee, ik moest de Koran van buiten leren, bidden. Waarom zo anders? Nu ik langzaam ouder word, ga ik daarover nadenken en begrijp ik dat je niet in een keer kan zeggen: 'Ik ben Nederlander, klaar.' Je kan geen muur zetten tussen je vaderland, je geschiedenis en je toekomst.' ●

ergosana

Medisch Adviesbureau

Drs. İsmail Sevinç

Arts arbeid en gezondheid/verzekeringsarts

www.ergosana.nl - i.sevinc@ergosana.nl - 0624706882

**Rijbewijskeuring
B,C,D, (E) groot
rijbewijs**

**Medische Keuring
Levensverzekering**

**Verzuim &
Re-integratie**

**Vaccinatiezorg
particulier /
Bedrijven**

RIJBEWIJSKEURING OOK OP ZATERDAG

Interview.

Schotse journaliste over tv-debuut:

Journalist en auteur Tasnim Nazeer (34) verscheen onlangs als eerste verslaggeefster met hoofddoek op de Schotse tv. Dat ze ruim tien jaar werkervaring heeft en publicaties bij onder andere *CNN*, *BBC* en *al Jazeera* op haar naam heeft staan, dat maakte werkgevers niets uit. Volgens hen zou ze door haar hoofddoek niet de juiste 'look' hebben om voor de camera te staan. Toch wist ze het tegendeel te bewijzen. *De Kanttekening* sprak met Nazeer over haar werk, de uitdagingen van het zichtbaar moslim-zijn en het doorbreken van het glazen plafond.

● FITRIA JELYTA

Lij verscheen op tv als eerste nieuwsverslaggeefster met hijab in Schotland. Hoe heb je dit waargemaakt?

'Het was een lange reis vol met uitdagingen. Ik ben ruim tien jaar werkzaam als freelance journalist voor onder andere online en print media, maar nooit eerder kreeg ik de kans om aan de slag te gaan als tv-verslaggeefster. Wel werd ik gevraagd om bij tv-programma's aan te schuiven als gast of als commentator, maar wilde ik het nieuws presenteren, dan moest ik eerst mijn hijab af doen. Dat werd mij verteld door een van de zenders waarvoor ik werkte. Ze zeiden: 'Als

je nu je hoofddoek af doet, dan kunnen we je meer klussen geven en kun je meer bereiken.' Daardoor kreeg ik het gevoel alsof er geen ruimte was voor hijabi's in de media.

'Als mensen je vragen om iets aan jezelf te veranderen dat voor jou belangrijk is, zodat je meer kunt bereiken, dan weet je dat zij hun normen en waarden niet op de juiste plek hebben. Zo verbrak ik het contact met deze zender, en ging ik verder bij andere opdrachtgevers. Het was niet gemakkelijk. Ik voelde me erg tekort gedaan, en stond op het punt mijn ambitie om te werken als tv-verslaggeefster op te geven. Gelukkig werd ik door mijn familie gesteund en aangespoord om door te blijven gaan.

BEELD: TASNIM NAZEER

‘Mijn hijab was het glazen plafond’

‘Zelf heb ik veel smeekbedes gedaan, en Allah gevraagd mij te helpen. Zo werden mijn gebeden verhoord. Binnen een week nadat mij werd verteld dat ik met mijn hoofddoek nooit op tv zou verschijnen als verslaggeefster, kwam ik in contact met *STV News*. Bij deze zender heb ik voor het eerst op tv een nieuwsitem gepresenteerd. Dat ging over het gebrek aan overheidssteun voor Schotse gezinnen die rouwen om het verlies van een dierbare.’

Wat heeft deze ervaring jou geleerd?

‘Deze ervaring deed me beseffen over het glazen plafond waar veel vrouwen - niet alleen moslimvrouwen - tegenaan lopen. Voor moslimvrouwen die met een hoofddoek zichtbaar moslim willen zijn in de media, ligt het toch een stuk lastiger. Dit komt natuurlijk onder andere door negatieve berichtgeving over moslims, en de stereotypering naar aanleiding van aanslagen door terroristische organisaties. Daardoor had ik al een vermoeden dat mijn hoofddoek een probleem zou zijn voor sommige mediabedrijven. Daarom besloot ik om naast mijn freelance werk een masterstudie te doen in internationale journalistiek, zodat ik in elk geval voldoende kennis en vaardigheden in huis heb. Hiermee hoopte ik mijzelf te kunnen onderscheiden als journalist, en dat opdrachtgevers dan in elk geval zien wat ik kan in plaats van wat ik op mijn hoofd draag. Maar wanneer het erop aankomt, blijft de hoofddoek - een zichtbaar teken van mijn identiteit als moslima - toch de grootste reden waarom opdrachtgevers mij niet als tv-verslaggeefster lieten werken.

‘Mijn hoofddoek werd uiteindelijk dat glazen plafond. Ik zou dat nooit kunnen doorbreken, omdat ik niet bereid ben mijn geloofsovertuiging opzij te zetten om meer in het leven te bereiken. Uiteindelijk werd mijn volharding beloond met mensen die mijn capaciteiten als journalist wél erkennen en waarde-

‘Mensen vertelden me dat het nooit zou gebeuren: een hijabi verslaggeefster op tv. Maar God weet beter’

ren. Zij zagen niet in waarom ik het nieuws niet kon presenteren met een hijab. Wat ik hiervan heb geleerd is dat volharding loont. Het is niet de meest gemakkelijke weg, maar uiteindelijk kom je er wel.’

Hoe draag jij met jouw journalistieke werk bij aan het tegengaan van negatieve stereotypering van moslims?

‘Ik schrijf graag over moslims die goede zaken verrichten, zoals bijvoorbeeld wanneer ze zich actief inzetten voor sociale rechtvaardigheid. De media werken wel zodanig dat conflicten binnen de moslimgemeenschap nieuwswaardiger zijn dan wanneer moslims het goed doen. Daar wil ik met mijn werk dan ook verandering in brengen.

‘Maar ik schrijf niet per se alleen over moslims, en ook niet alleen wanneer het goed gaat. Ik zie het als mijn verantwoordelijkheid als moslim om op te staan tegen onrechtvaardigheid, en zeker als het gebeurt binnen islamitische gemeenschappen. Zo schreef ik in 2018 een opiniestuk over de marteling van Oeigoerse moslims door de Chinese overheid, en waarom moslimlanden waaronder Saoedi-Arabië daar stil over zijn en er zelfs achter staan. Wat is er nodig voor een staatshoofd in de moslimwereld om de Chinese president Xi Jinping uit te dagen omwille van de Oeigoerse moslims? Weegt een investering van China op tegen miljoenen onschuldige Oeigoerse moslims die voor hun leven vrez-zen? Dat zelfs landen als Egypte en Saoedi-Arabië gevluchte Oeigo-

ren terug naar China deporteren, terwijl ze weten wat hen daar te wachten staat.’

Kreeg je bijval in jouw kritiek op het beleid van moslimlanden over de Oeigoeren?

‘Nee, dat werd me niet in dank afgenomen. Ik ontving zelfs meerdere - anonieme - doodsb bedreigingen van mensen die het beleid van deze moslimlanden steunen, en waarschijnlijk voor deze overheden werken. Dit heeft mij echter niet weerhouden van het verder uiten van mijn kritiek en het verspreiden van informatie over de uitroeiing van Oeigoeren, die nog steeds plaatsvindt.

‘In verschillende moslimlanden zie je dat er gebrek is aan persvrijheid. Denk maar eens aan wat de Arabische journalist Jamal Khashoggi is overkomen, die zijn kritiek op de Arabische regering niet onder stoelen of banken stak. Door dergelijke praktijken kunnen journalisten terughoudend zijn in hun berichtgeving. Maar dan is het juist zaak om je aan de waarheid te houden, en sterk in je schoenen te blijven staan.

‘De doodsb bedreigingen zijn erg shockerend, maar dat houdt mij niet lang bezig. Ik vrees Allah meer dan wie dan ook. Dat houd ik altijd maar in gedachten. Dit godsbewustzijn zet ik dan in om anderen te helpen met wat ik kan. Dat mensen verontwaardigd zijn en zelfs boos worden over wat ik schrijf, laat wel zien dat er een kracht schuilt achter de pen. Ik denk daarom dat journalisten met hun werk een zekere invloed kunnen

uitoefenen om maatschappelijke veranderingen in gang te zetten, door zaken aan het licht te brengen die mensen op nieuwe inzichten brengt. Des te groter is dan het belang en verantwoordelijkheid om als journalist trouw te blijven aan de waarheid.’

Wat zou je zeggen tegen andere moslims die net als jij maatschappelijke verandering teweeg willen brengen met hun werk?

‘Met de opkomst van de Black Lives Matter-beweging zien we dat mensen van kleur steeds meer ruimte proberen in te nemen om voor hun belangen op te komen. Er is ook meer aandacht voor representatie van mensen met verschillende etnische achtergronden in de media. Dit is een goede ontwikkeling. Daartegenover staan diversiteit en inclusie hoog op de agenda van verschillende organisaties. Hierdoor worden er juist meer kansen gecreëerd voor moslims om van zich te laten horen, en van zich te laten zien. Dóe dat dan ook.

‘Voor moslims die te maken krijgen met discriminatie omdat ze ervoor kiezen hun moslimidentiteit zichtbaar te uiten, kunnen organisaties interne klachtenorganen oprichten. Hierdoor weten moslims tot wie ze zich binnen de organisatie kunnen wenden wanneer ze worden gediscrimineerd op basis van hun afkomst of religie. Dergelijke klachtenorganen zouden ook landelijk kunnen werken. Doel moet zijn om te voorkomen dat moslims worden gehinderd om hogerop te komen in hun carrière.

‘Verder wil ik nog zeggen: blijf sterk in jouw geloof. Als je echt iets wilt bereiken in het leven, dan zal dat veel moeite kosten. Ik deed er alles aan om het glazen plafond te breken, en het gebeurde niet. Ik werd gediscrimineerd. Mensen vertelden me dat het nooit zou gebeuren: een hijabi-verslaggeefster op tv. Maar God weet beter. En als mensen je vragen om iets aan jezelf te veranderen: doe dat niet als je daardoor niet op je gemak voelt.’ ●

Turkse twisten in romanvorm: 'Je wilt een moderne vrouw, maar niet té!'

In haar roman over een verscheurd Turks-Nederlands gezin schetst voormalig Turkije-correspondent Froukje Santing de Turkse tegenstellingen die in het tijdperk-Erdogan ook in Nederland aan de oppervlakte zijn gekomen.

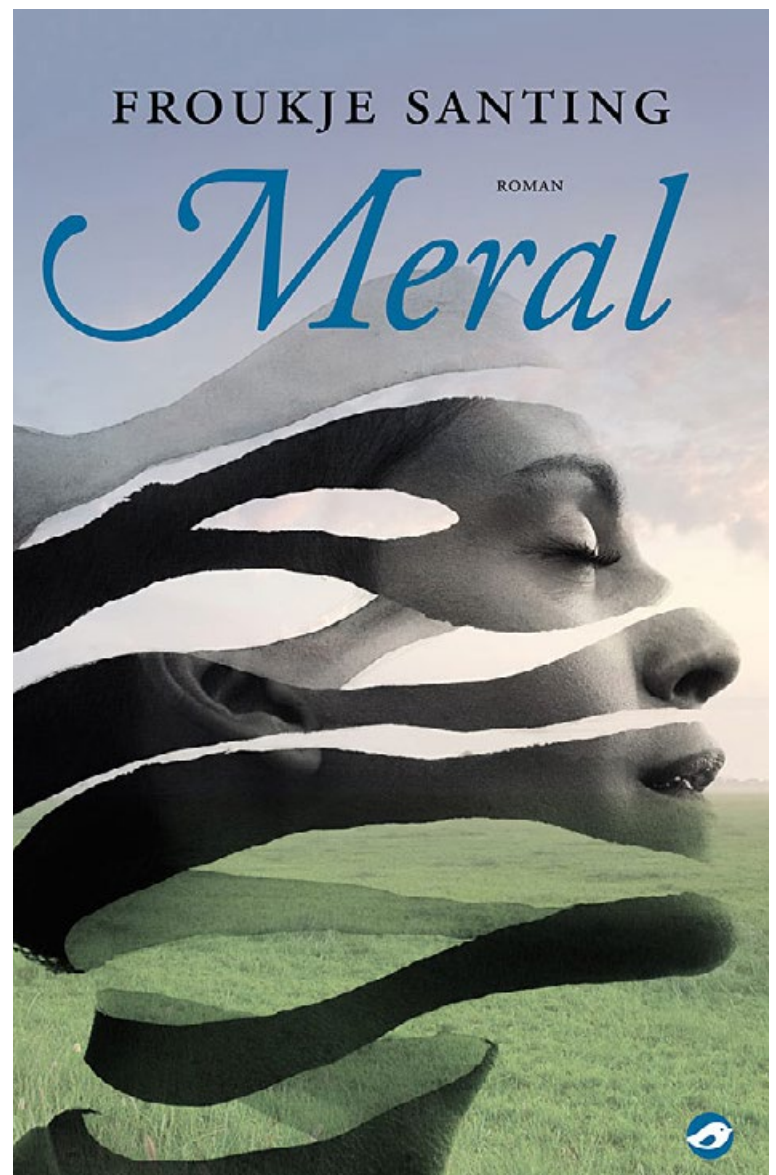
● ANNE-ROSE HERMER

Santing (1956) studeerde Islam in de Moderne Wereld aan de Universiteit van Amsterdam en Wereldreligies in Leiden, verbleef zeventien jaar in Turkije en werkte er als correspondent voor onder andere het *Radio 1 Journaal* en *NRC*. Anno 2020 is ze werkzaam als schrijver, publicist en journalist voor onder andere *de Groene Amsterdammer*. Er zijn twee non-fictieboeken van haar gepubliceerd, maar nu heeft ze zich op het literaire pad begeven met de roman *Meral*.

Hoofdpersoon Meral Kaya nadert de vijftig. Ze is een betrokken huisarts die midden in het

leven staat, ook als echtgenote en moeder van twee bijna volwassen kinderen. Op haar werk functioneert Meral prima, maar haar huwelijk met Bilal, met wie ze op haar 26e getrouwd is, rammelt. Toch doet ze er alles aan om thuis de vrede te bewaren, misschien wel te veel. Ze heeft het niet makkelijk, ook niet omdat haar vader, haar grote voorbeeld, steun en toeverlaat, onlangs is overleden.

Er zijn wat verschillen tussen Meral en Bilal en als lezer kun je zelf invullen wat het grootste probleem is. Meral en haar broer kwamen als kinderen naar Nederland, terwijl Bilal hier pas sinds zijn twintigste woont. Bilal leeft toe naar hun jaarlijkse verblijf in Turkije, terwijl

**'Vaak weten we pas in de confrontatie
met de ander wie we zelf zijn'**

Meral best ook eens naar een ander land op vakantie zou willen.

De vraag is of heimwee het grootste probleem van Bilal is. Hij blijft stilstaan in zijn ontwikkeling en voelt zich gaandeweg meer aangetrokken tot het karakter van de Turkse president Erdogan dan dat van zijn eigentijdse vrouw die met beide benen op de grond staat. 'Je wilt een moderne vrouw, maar niet té modern,' verwijt Meral haar man.

Heimwee en slachtofferschap versus doorzetten. De vader van Meral heeft zijn kinderen geleerd dat je moet doorzetten en je moet aanpassen. Als zijn dochter wordt uitgeloot voor haar studie medicijnen, dan wijst hij haar op de kleine lettertjes. Ze kan bezwaar maken, dus moet ze die kans grijpen en een brief schrijven met een goed onderbouwd verhaal. Ze doet wat hij zegt, voert de argumenten aan die haar vader heeft voorgesteld, en ze kan inderdaad aan haar studie beginnen. Dankzij de houding van haar vader is voor Meral de keuze tussen slachtoffer blijven of in actie komen nooit moeilijk.

'Als migrant doe je altijd méér je best,' luidde het credo van haar vader. Meral is het daarmee eens. Dat heeft haar gevormd. 'Alsof er geen witte Nederlanders zijn die hun verwachtingen in rook zien opgaan. Alsof je slachtofferschap je in zekere zin ook niet op de plek houdt waartoe anderen je reduceren.'

Tot nu toe bestond het oeuvre van Santing puur uit non-fictie. Ze is met Meral een nieuwe weg ingeslagen en mocht voor het eerst zelf personages creëren. 'Ik wilde te veel vertellen. *Show, don't tell*. Wat ik moest leren, was dingen omzetten in scènes en dialogen. Bovendien: met een verhaal over iemand heb je nog geen boek. Vaak weten we pas in de confrontatie met de ander wie we zelf zijn', zegt zij.

Merals zoon Ismail vervult in het boek die rol. Bilal dringt Ismail zijn Turkse waarden en normen op, waarop Ismail van huis wegloopt en aansluit bij de beweging van de islamitische geleerde Fethullah Gülen, die door Erdogan wordt verdacht de coup van 2016 te hebben geïnstigeerd en sindsdien geldt als diens aartsvijand.

Het assertieve gedrag van Bilal vertoont een opmerkelijke discre-

BEELD: FROUKJE SANTING

'Ik zeg weleens tegen mensen dat ze alles weten over Erdogan, maar wat weten ze van de resterende krappe minderheid?'

pantie met dat van Meral en Merals ouders, die gelovig zijn maar tijdens haar jeugd zelden over religie spraken. Santing: 'De jongere generatie is steeds vaker goed opgeleid en goed gebekt. Meral is van de generatie daarvoor, die niet diezelfde levenshouding heeft. Tegelijkertijd heb ik met mijn boek ook iets van respect willen teruggeven aan de eerste generatie, die een enorm avontuur is aangaan en een rol heeft gespeeld in de Nederlandse samenleving. Van één generatie van analfabeet naar universitair geschoold als gevolg van hun wijsheid en doorzettingsvermogen. Ze hebben de weg bereid voor hun kinderen, die nu advocaat, journalist of arts zijn.'

Een heel palet

Sommige correspondenten weten na een tijdje alles over de politieke situatie van het land waarin ze zijn gestationeerd, maar nauwelijks iets over de inwoners. Santing heeft in de zeventien jaar waarin ze in Turkije verbleef ook de mensen leren kennen. 'Ik praat en heb gepraat met meerdere bevolkingsgroepen. Koerden, Armeniërs, voor- en tegenstanders van Erdogan, enzovoort. Ik heb als journaliste voortdurend een alibi om het hele palet te blijven zien. Waarom Erdogan, waarom Gülen?'

Santing wil aantonen dat een land veel meer is dan de leider. 'De verkiezingsoverwinningen van Erdogan zijn nipt en hebben te

maken met het Turkse kiesstelsel. Haalt een partij in een bepaald gebied de kiesdrempel niet, dan gaan de stemmen naar de andere partij. Ik zeg weleens tegen mensen dat ze alles weten over Erdogan, maar wat weten ze van de resterende krappe minderheid? De helft van de in Nederland wonende Turken gaat naar de stembus. De helft dáárvan stemt op Erdogan. Wat weten we over de groep die niet hier gaat stemmen en dus niet deelneemt aan de verkiezingen in Turkije? Vinden ze dat ze in Nederland thuishoren? Of hebben ze andere motivaties om thuis te blijven? Dat boeit me.'

In Meral speelt religie op verschillende manieren een rol. Meral wil er als arts in de eerste plaats voor haar patiënten zijn en ze vindt dat religie iets persoonlijks is. 'Ik ben gelovig, het geloof brengt me troost en kracht en tegelijkertijd geloof ik dat je op veel vlakken in het leven je lot in eigen hand hebt', zegt ze in het boek. 'God wordt een bepaalde verantwoordelijkheid toegeschoven die de mens zelf toekomt.'

Aan de andere kant merkt ze in haar huisartsenpraktijk welke veranderingen gaande zijn. 'Toen ze als huisarts begon, zeiden patiënten zonder omhaal dat ze last hadden van hun knieën', lezen we in het boek. 'Nu verpakken ze hun klacht in religieuze taal. 'Als ik buk bij het bidden, heb ik last van mijn knieën.' Geloof inzetten als rebellie tegen het Westen: op deze manier worden maatschappelijke ontwikkelingen door Santing subtiel in het verhaal verweven.

'Dat was de bedoeling,' bevestigt ze. 'Voor heel veel mensen is religie hun kompas. Het geeft hen structuur en helpt hen ferm op de grond te blijven staan. En daar gaat iedereen anders mee om.' Santing wijst erop dat de seculiere elite lang aan de macht is geweest in Turkije. 'Nu is een ander deel van Turkije aan de macht en die zullen ze niet snel uit handen geven, ondanks corruptie en een verslechterende economie.'

~~Een ding is duidelijk: Froukje Santing is geen studeerkamergeleerde. Wat ze schrijft is heel herkenbaar. En je hoeft beslist geen Turkse achtergrond te hebben om Meral te begrijpen.~~ ●

‘Het is onwaar dat de islam en vrouwen niet samen kunnen gaan’

● JESSE VOORN

Vrouwenrechten in Arabische landen zijn al tijden onderwerp van debat. De algehele tendens is dat de islam gelijke rechten voor man en vrouw zou tegenwerken. Maar klopt dat wel? Sociologe Saskia Glas (Radboud Universiteit Nijmegen), die vier jaar lang onderzoek deed naar religie en vrouwenrechten in Arabische landen en vorige maand promoveerde, concludeert dat ons beeld bijgesteld kan worden. Specifiek keek ze naar de steun van de Arabische bevolking voor vrouwenrechten, omdat vaak gezegd wordt dat moslims geen vrouwenrechten willen steunen.

Hoe staat het met de vrouwenrechten in Arabische landen? Werkt de islam die tegen of niet?

‘Religie werkt sommige vrouwenrechten in verschillende landen wel tegen. Er zit een vrouwenonderdrukkend aspect in de religiositeit van Arabische mensen. Aan de andere kant werkt religie vrouwenrechten niet altijd tegen en kan de steun voor vrouwenrechten juist vergroten. Gemiddeld genomen hebben vrouwen in Arabische landen minder rechten dan in bijvoorbeeld Europese landen. Daarnaast geldt dat hoe vaker Arabische mensen naar de moskee gaan, hoe minder ze het idee van gelijke rechten tussen vrouw en man steunen. Dat komt omdat in moskeeën een conservatief en eenzijdig beeld van vrouwen wordt gepredikt. Toch beïnvloeden sommige manieren van religieus zijn het denken over gelijkheid juist positief. Arabische vrouwen die veel waarde hechten aan religie in hun dagelijks leven, steunen vrouwenrechten juist meer. Persoonlijke religiositeit gaat niet in tegen de steun voor vrouwenrechten.’

VROUWEN IN IRAN GINGEN VOOR HET EERST IN DE IRAANSE GESCHIEDENIS NAAR EEN VOETBALSTADION, OKTOBER 2019 (BEELD: UNSPLASH)

BEELD: SASKIA GLAS

Maar wat dan wel?

‘Het gaat vooral om de interpretatie van religie en van de normen en waarden. In mijn onderzoek heb ik ook gekeken naar de opvattingen over gelijkheid in het onderwijs en de politiek. Daar zit een groot verschil in. Een vrouw als politiek leider wordt gezien als een bedreiging voor het gezin, terwijl dat bij een vrouw met een goede opleiding niet zo is. De redenering is dat hoog opgeleide vrouwen een betere moeder en huisvrouw zijn, terwijl een politieke carrière minder goed

Hoe vaker Arabische mensen naar de moskee gaan, des te minder ze vrouwenrechten steunen’

samengaat met het opvoeden van kinderen en het doen van het huishouden. Als vrouw sta je dan ook boven de man en dat wordt niet breed geaccepteerd.’

Dat zal bij een man niet snel gezegd worden?

‘Klopt, maar er zijn verschillende manieren om de islam te interpreteren. Imams hebben gemiddeld genomen een meer vrouwenonderdrukkende interpretatie, terwijl feministische organisaties op basis van dezelfde teksten kunnen zeggen: dit is feministisch. Daarom is de publieke opinie zo belangrijk,

want die zorgt ervoor dat regimes vrijheden toestaan. We moeten niet zeggen dat de islam patriarchaal, seksistisch, vrouwenonvriendelijk is en daarmee uit, want het ligt veel genuanceerder. Er zijn andere opvattingen mogelijk. Daarom moet het debat niet afgekapt worden, maar juist gevoerd worden.’

Maar dat is toch het verleggen van het uitgangspunt, die ongelijkheid is er dan toch gewoon?

‘Ik denk dat je het te letterlijk neemt. Als je teksten uit de Koran, bijvoorbeeld over erfenissen, heel letterlijk neemt, dan ga je wel den-

uwenrechten

ken dat er ongelijkheden in staan. Maar wie zich niet blind staart op één tekst, ziet misschien dat er meer teksten voor gelijkheid dan voor ongelijkheid in staan. Je kan de Koran ook lezen als overgedragen in de zevende eeuw, waardoor je de inhoud moet vertalen naar nu. In de zevende eeuw kregen vrouwen bijvoorbeeld helemaal geen erfenis, waardoor ongelijke erfden alsnog als feministisch geïnterpreteerd kunnen worden.'

Veel westerlingen vinden het moeilijk om het idee van vrijheid dat zij hebben en het islamitisch geloof met elkaar te rijmen?

'De islam kan een obstakel zijn voor vrijheid en vrouwenrechten, maar het is pertinent onwaar dat geloof en vrouwenrechten nooit samen kunnen gaan. Uit mijn onderzoek bleek dat onder tienduizenden respondenten, de helft vrouw en de helft man, zeker twintig procent van de zwaar gelovige moslims ook vrouwenrechten steunen. Dat is een minderheid, maar wel een substantiële en niet te negeren minderheid. Er wordt inderdaad vaak gezegd dat de islam vrouwen onderdrukt, wat soms wel en soms niet zo is, maar we moeten juist de condities vinden waaronder het gebeurt.'

Het beeld dat de islam vrouwen rechten onderdrukt is er helaas. Wat zijn die condities dan?

'Het heeft ook te maken met het land zelf. Een belangrijk verschil tussen de Arabische landen is de mate van democratie. Nou is die regio op zich geen boegbeeld van democratie, maar dat betekent niet dat er geen verschillen tussen de landen zijn. Uit mijn onderzoek blijkt dat naarmate een land democratischer en vrijer is, mensen makkelijker religiositeit en de steun voor vrouwenrechten met elkaar kunnen rijmen. Als je mensen vrijer laat en een regering legt ze niet zoveel op, dan gaan ze echt zelf op

zoek naar een progressievere interpretatie.'

Waarom is het belangrijk om dat beeld wat betreft vrouwenrechten te veranderen?

'Omdat het beeld ervan heel gesloten is, dat de islam haaks op vrijheid en vrouwenrechten staat. Als dat verhaal maar vaak en luid genoeg wordt verteld, geef je moslims minder mogelijkheden om hun religie zelf te interpreteren, terwijl uit mijn onderzoek naar voren komt dat als ze die mogelijkheden wel hebben, ze makkelijker feminisme en islam met elkaar rijmen.'

Heeft de islam ook emancipatoire kanten?

'Ja, en dat wordt zelfs aangemoedigd. Niet per se overal, maar met name bij de ijtihad, een ander belangrijk concept binnen de islam. Daarbij wordt het zelf nadenken, reflecteren en het zelf interpreteren van je religie aangemoedigd. Het idee is dat iemand een betere moslim wordt door zelf na te denken in plaats van klakkeloos over te nemen wat je is verteld. Hier verwijzen feministische organisaties binnen de Arabische regio ook naar.'

Welke verschillen heeft u ontdekt tussen landen of achtergronden?

'De steun voor vrouwenrechten is relatief hoog in landen als Marokko, Libanon, Algerije en Tunesië, de meer democratische landen, en minder hoog in de onstabielere landen, zoals Egypte, Jemen en Saudi-Arabië. Het is dus niet zo dat er in ieder land hetzelfde over vrouwenrechten gedacht wordt, want het blijkt dat er verschillen zijn in hoe makkelijk religie en feminisme gecombineerd worden.'

Steunen alle vrouwen vrouwen rechten evenredig?

'Er zijn wel verschillen. Vrouwen die hoger opgeleid zijn steunen bijvoorbeeld gelijkheid meer dan

laagopgeleide vrouwen. Hetzelfde geldt voor mannen. Opvallend is dat vrouwen makkelijker hun religie combineren met steun voor vrouwenrechten. Vrouwen geven een meer feministische interpretatie aan hun religie.'

Hoe gevoelig liggen vrouwenrechten bij moslimmannen?

'Dat verschilt. Vrouwen steunen vrouwenrechten over het algemeen meer dan mannen, maar het verschil is minder groot dan je zou denken. Er zijn best wel wat mannen die feminisme steunen. Maar het hebben van een baan zorgt er bij vrouwen meer voor dat ze vrouwenrechten steunen en bij mannen maakt dat niet uit. Wel steunen mannen en vrouwen vrouwenrechten minder als ze eenmaal getrouwd zijn.'

Hoe kan dat?

'Doordat getrouwde mannen meer voldoen aan het ideaal van de status quo. Men hoort te trouwen en de man moet dan voor het inkomen zorgen en de vrouw moet het gezin verzorgen. Mannen en vrouwen die single zijn, hebben meer vrijheid en voldoen geen van beiden aan dat beeld. Maar zowel

men minder feministisch. Vrouwenonderdrukking is vaak religieus onderbouwd. Het is te makkelijk om te zeggen dat mensen helemaal voor of helemaal tegen vrouwenrechten zijn. Uit mijn analyses blijkt dat dus 20 tot 25 procent van de mensen in Arabische landen vrouwenrechten echt steunt en een iets kleinere groep van 15 procent dat helemaal niet doet, maar de grootste groep is die in het midden en die is gematigd.'

Hoe staat het met de rechten van islamitische vrouwen hier in Nederland?

'Het debat over integratie van moslims speelt hier een grote rol. Sommige maatschappelijke debatten schetsen het beeld dat moslims niet de kernwaarden van de westerse liberale democratie delen, en blijkbaar is gendergelijkheid een kernwaarde. Ik heb wel al een onderzoek gedaan, maar dat is nog niet gepubliceerd. Hieruit blijkt dat het voor migranten in landen die meer van dit soort ideeën onderstrepen - en waarin meer populistische partijen zijn en waarin media meer buitensluiten - moeilijker is om vrouwenrechten te steunen. In Nederland helpt het echt niet om vrouwen te

'Vrouwen geven een meer feministische interpretatie aan hun religie'

mannen als vrouwen blijven tegenwoordig langer alleen en voldoen beiden niet aan het traditionele beeld dat er is.'

Hoe beïnvloedt religie het denken over gelijkheid?

'Positief en negatief. In Arabische landen wordt vaak gezegd dat feminisme iets westerse is en daar niet hoort, maar door feminisme te onderbouwen met religie komt het wel beter aan. Religie is ook een struikelblok en in mijn onderzoek heb ik vooral gezien dat het gaan naar de moskee daar mee samenhangt. Mensen die vaker naar de moskee gaan, zijn gemiddeld geno-

laten integreren door maar te blijven zeggen dat hun religie ze onderdrukt en ze onze waarden niet steunen. Maar de steun voor vrouwenrechten is hier wel veel groter dan in Arabische landen.'

Wat moet er nog veranderen?

'Dat mensen vrijer worden gelaten in hoe ze hun religie interpreteren. Daarnaast mag ook het publieke debat wat genuanceerder gevoerd worden, zodat we moslims niet opleggen hoe ze hun religie moeten interpreteren. Zo blijkt uit mijn onderzoek dat als dat gebeurt, ze hun religie feministischer interpreteren.' ●

TAYFUN BALCIK

Programmacoördinator
bij The Hague Peace
Projects voor de Armeens
Koerdische Turkse
werkgroep. Lid van de
Nieuw Amsterdam Raad
(Pakhuis de Zwijger).

De Nederlandse pers ondersteunt de jacht op moslims in Frankrijk

De Franse geschiedenisleraar Samuel Paty die om een spotprent werd vermoord - van wat in de racistische verbeelding van sommige makers, denkers en tekenaars de islamitische profeet Mohammed moet voorstellen - zal hoogstwaarschijnlijk begraven worden in het Franse Pantheon, 'de rustplaats van grote Fransen'. De filosoof Voltaire ligt daar, maar ook de 19de eeuwse dichter Victor Hugo. Van hem is de beroemde en immer actuele uitspraak: *'Als een man zijn keel wordt doorgesneden in Parijs is het een moord. Als vijftigduizend mensen worden afgeslacht in het oosten, is het een kwestie.'* Een profetische uitspraak, blijkt nu.

De dagen na de lugubere moord, en dat zullen vast weken, maanden en jaren worden, is één en al een bevestiging van wat Hugo heeft beklemtoond met die woorden. Namelijk dat het leven van één 'westerling' ons meer treft, meer angst inboezemt en meer aanspoort tot dadendrang dan bij 'niet-westerlingen'. Kijk alleen al wat er allemaal is gezegd en gebeurd de afgelopen dagen.

Gerald Darmanin, de minister van Binnenlandse Zaken van Frankrijk, kondigde vlak na de moord al aan dat vijftig islamitische

Waar was alle ophef toen twee moslima's werden neergestoken bij de Eiffeltoren?

organisaties worden verboden. Hij noemt hen 'vijanden van de republiek' en plaatst ze als zodanig - én ongrondwettig - buiten de Franse maatschappij.

Vervolgens deed de Franse president Emmanuel Macron een uitspraak met eenzelfde uitsluitende werking: 'De angst gaat van kant wisselen. Islamisten mogen niet rustig slapen in ons land.' En een paar dagen later: 'Samuel Paty werd vermoord omdat de islamisten onze toekomst willen en omdat ze weten dat ze die nooit zullen krijgen dankzij stille helden zoals hij.'

Een islamist kan dus nooit een Fransman zijn, volgens Macron. Is dat nou niet precies wat extremistische moslims ook zeggen? Maar goed, de jacht op moslims in Frankrijk is geopend.

De Nederlandse pers ondersteunt deze jacht. Van de T. kan je dit verwachten. Nausicaa Marbe stelt in een column de Nederlandse

regering verantwoordelijk omdat we niet hard genoeg tegen salafisten zouden hebben opgetreden. Maar ook *de Volkskrant* laat zich meesleuren.

Zo schrijft Peter Giesen in een hoofdredactioneel commentaar: 'De onthoofding van de Franse leraar is niet alleen een tragedie, maar ook een aanval die de Franse republiek in het hart treft. In de Franse traditie maakt de school van de Republiek *citoyens*, burgers van alle leerlingen, ongeacht hun sociale, etnische of religieuze afkomst. De moord bewijst eens te meer dat islamisten de overdracht van seculiere waarden proberen te verhinderen met intimidatie en geweld. De staat moet een einde maken aan het dubbelspel: extremisten die zich op hoge toon beroepen op hun burgerlijke vrijheden, om anderen van hun vrijheden en zelfs hun leven te beroven. Het maakt de noodzaak om terug te vechten des te urgenter, en niet alleen in Frankrijk.'

Idealisme is nog nooit zo hypocriet beschreven. Waar was alle ophef toen twee moslima's werden neergestoken bij de Eiffeltoren? Of is dit wat Macron bedoelde toen hij zei dat 'de angst van kant gaat wisselen'? Dat normale Franse burgers die toevallig ook moslims zijn collectief bestraft zullen worden voor de daad van één verknijpte moslim?

Bovendien: kunnen we Franse

toestanden wel één op één vertalen naar Nederland? Tijdens de antiracistische protesten na de staatsterroristische moord op George Floyd werd dat nummertje namelijk grijsgedraaid: 'Nederland is geen Amerika, we moeten Amerikaanse problemen niet importeren'. Importeer dan ook geen Franse toestanden.

Last but not least: Samuel Paty zou in de les van 7 oktober tegen zijn islamitische kinderen hebben gezegd dat wie de cartoons van *Charlie Hebdo* niet wilde zien de klas kon verlaten. Laten we even de discussie parkeren van hoe verantwoord het is van een leraar om islamofobe cartoons te laten zien. Ik vraag me namelijk werkelijk af hoe het zou voelen om in een klas door de docent als moslim aangesproken te worden om de klas te verlaten. Dan zet je volgens mij middels religieuze profilering extra spanning op de zaak.

Als je racistische tekeningen wilt laten zien, laat ze gewoon zien. Maar noem het geen vrijheid van meningsuiting en maak achteraf - na de krankzinnige moord - van Paty ook geen 'held' of 'martelaar van het vrije woord' voor je islamofobe agenda. Want dat was hij niet. Hij was een gewone leraar die de verkeerde tegenkwam. Moge hij in vrede rusten, en zijn moordenaar branden in hel. •

FITRIJA JELITA

Journalist

Verontwaardiging hoeft je niet zo openlijk te uiten

Toen in 2015 de redactieleden van het Franse satirisch weekblad *Charlie Hebdo* op koelbloedige wijze werden vermoord voor het tekenen en publiceren van cartoons waarop volgens hen de profeet Mohammed was afgebeeld, wist ik het zeker. Voorlopig zal ik Parijs als de pest vermijden. Daarmee brak ik mijn eigen mode-minnend hart en was ik het voor het eerst oneens met stijlicoon Audrey Hepburn, die in de film *Sabrina* (1954) zei: *'Paris is always a good idea.'*

Non chérie, pas du tout. Niet voor mij als moslima.

Ik had sterk het vermoeden dat ik - toen nog een gesluierde moslima - eenmaal in Parijs constant op mijn hoede moest zijn voor mensen die mij beperkten in mijn bewegingsvrijheid. Mensen die mij vroegen wat ik van de aanslag vind, en waarom ik er niet openlijk tegen uitsprak. Daar had ik geen zin in, dus sindsdien geen Parijs voor mij. Achteraf gezien was dit best naïef, omdat ik ook in Nederland deze vragen naar mijn hoofd kreeg toegeworpen.

Dit leidde ertoe dat ik de dag na de aanslag in 2015 me geroepen voelde om er een Facebookpost over te schrijven. Daar waar Facebookgebruikers met de hashtag *Je*

suis Charlie hun steunbetuiging uitte voor de redactie van *Charlie Hebdo* en de vrijheid van meningsuiting, was ik *Je suis désolée*. Het spijt me, schreef ik. Alsof ik excuses moest maken. Alsof alle moslims zich verantwoordelijk moesten voelen voor wat doorgeslagen idioten besloten te doen in naam van Allah. Inmiddels weet ik wel beter.

In mijn post schreef ik ook dat ik me als moslima distantieer van de grove schending op de vrijheid van meningsuiting. Dit is niet de islam. Ik veroordeelde de gruwelijke wijze waarop de daders hun verontwaardiging op de smakeloze cartoons besloten te uiten. Met hun wandaden besloten te moordenaars ook dat zij zich keerden tegen alle moslims in Europa, maar dat terzijde.

Die verontwaardiging fascineert mij. Blijkbaar zien sommigen een gevoel van verontwaardiging als rechtvaardiging om gruweldaden te verrichten. Dat mensen door verontwaardiging bereid zijn te moorden om kronkelige spotprenten die zogenaamd de profeet Mohammed moeten voorstellen. Dat een verontwaardigde moslimouder zogenaamd een fatwa uitriep (wat overigens niet kan, omdat fatwa's alleen kunnen worden uitgeroepen door islamitische rechtsgeleerden, die hun leven hebben gewijd aan *fiqh*, islamitische juris-

Het feit dat een ander jouw mening niet deelt, laat jou of datgene waar je in gelooft niet in waarde dalen

prudentie - en zelfs dan gelden fatwa's niet als verplichting, maar als richtlijn) omdat de Franse docent Samuel Paty besloot dezelfde cartoons aan zijn klas te vertonen. En dat een Tjsetsjeense tiener zijn verontwaardiging vervolgens reden genoeg vond om Paty te onthoofden.

Wat ik ook fascinerend vind, is dat sommigen blijkbaar verwachten dat je je net zo verontwaardigd voelt over iets dat zij belangrijk vinden. En dat je wordt verwacht die verontwaardiging openlijk te uiten. 'Waar blijft die openlijke geschokte reactie in Nederland?', vroeg presentatrice Fidan Ekiz zich hardop af in *De Vooravond*, vlak na de moord op de Franse docent.

Moet Nederland net zo openlijk verontwaardigd zijn als de Franse

minister van Binnenlandse Zaken, die islamitische organisaties nu wil verbieden? Is dat openlijk geschokt genoeg?

Dan kies ik er liever voor om met waardigheid mijn verontwaardiging niet zo openlijk te uiten. Want je verontwaardiging openlijk uiten, zoals de moordenaars van de redactieleden van *Charlie Hebdo* en de Tjsetsjeense tiener dat deden, maar ook zoals de Franse regering dat nu doet, daar zie ik het nut niet van in.

Er is altijd reden om radicalisering aan te pakken, niet alleen wanneer het zich voor je ogen afspeelt. Dat doe je vervolgens niet door van alles te verbieden, maar door met elkaar in gesprek te gaan. En er zullen altijd mensen zijn die hun kritiek uiten op een manier waar jij het niet mee eens bent. Maar dat is hun mening, en dat heb je te respecteren.

Het feit dat een ander jouw mening niet deelt, laat jou of datgene waar je in gelooft niet in waarde dalen. Dat doe je zelf wanneer je je verontwaardiging openlijk uit met de intentie om de ander te kwetsen of om zijn recht op vrijheid te ontnemen.

Verontwaardiging hoeft je dus wat mij betreft niet zo openlijk te uiten. Zeker niet als we daardoor met z'n allen geen steek verder komen. •

**THOMAS
VON DER DUNK**

Publicist.
Cultuurhistoricus.

Ras en religie zijn twee verschillende zaken

De afslachting van een Franse leraar vanwege een les over vrijheid van meningsuiting heeft ons er weer op gewezen dat we niet alleen een probleem hebben met gewelddadige rechts-radicalen, maar ook met geradicaliseerde moslims. Extremisten die aan hun geloof het recht menen te ontleen om de vrijheid van meningsuiting in bloed te smoren. En evenzeer als het onjuist is om dat als 'inherent' aan de islam te beschouwen, is het om te doen alsof het er helemaal niets mee te maken heeft: voor de moordenaar vloeiende zijn terreurdaad daaruit regelrecht als goddelijke verplichting voort.

Het essentialistische idee dat er maar één 'ware islam' bestaat, is nu net iets wat fundamentalisten met hun felste tegenstanders delen, waarbij de eersten dit dan alleen positief en de tweeden dit negatief duiden. Vredelievende moslims zullen onder ogen moeten zien dat hun religie nu eenmaal, naast hun eigen, ook gewelddadige interpretaties kent, die onder verwijzing naar bepaalde passages in heilige geschriften pretenderen alle andere interpretaties als vals te kunnen veroordelen.

De Franse overheid heeft nu besloten er hard tegenin te gaan, en

ook de morele aanstichters te vervolgen - zij die de moord hebben toegejuicht of goedgepraat, dan wel de munitie voor de religieuze legitiematie ervan hebben geleverd.

Bij dat laatste loopt zij onvermijdelijk tegen het dilemma op, of je de vrijheid van meningsuiting kan, mag en moet redden door verkeerde meningen te vervolgen. De wet maakt immers onderscheid tussen droom en daad - gedachten zijn vrij, omdat anders de gedachtenpolitie van de totalitaire staat op de loer ligt.

Ik moet denken aan het beroemde citaat dat lange tijd werd toegeschreven aan Voltaire, maar eigenlijk uit een boek over hem van Evelyn Beatrice Hall komt: 'Ik verafschuw uw opvatting, maar ik ben bereid te sterven voor uw recht hem uit te dragen.' Wijze woorden, maar gelden die ook voor de vrijheid van fundamentalisten om te verkondigen dat anderen moeten sterven?

Hun opvattingen over religieuze eigenrichting zijn deels door buitenlandse internetsites, deels door geïmporteerde imams gevoed. Eén van de Franse clubs die daarom nu onder vuur ligt, is het Collectif Contre l'Islamofobie en France. Dit brengt mij op een cruciaal punt.

In het kielzog van Black Lives Matter klonken er ook in Nederland stemmen op om islamofobie op één lijn te stellen met racisme.

Religie is uiteindelijk een keuze, etniciteit is dat niet

Maar religie is geen ras. Religie is uiteindelijk een keuze, etniciteit is dat niet. Verandering van geloof is mogelijk, verandering van huidskleur niet. En hoezeer bij tal van radicaal-rechtse politici en kiezers hun haat jegens de islam inderdaad door algehele generalisatie niet vrij is van tenminste xenofobe trekken, is kritiek op een geloof als zodanig volstrekt legitiem - ook als dat zaken en taboes betreft die de gelovigen zélf als heilig en onaantastbaar beschouwen.

Te makkelijk wordt zulke kritiek, en daarmee ook de criticaster, soms als racistisch weggezet, waarmee een veto over mogelijke bestrijding van bepaalde geloofsaxioma's wordt uitgesproken - of dat nu boerka of besnijdenis betreft. Geloofsvrijheid betekent niet vrijwaring van geloofskritiek; het recht op het één is onlosmakelijk met het ander verbonden, zoals ook geloofsafval voor elk individu toe-

gestaan is, en diens voormalige medegelovigen zich daarbij dus uiteindelijk gewoon hebben neer te leggen, de familie inclusief.

Daar komt nog een wezenlijk verschil met BLM bij. Wat de zwarte activisten in Amerika en Europa verlangen is in feite niet meer dan dat de blanke meerderheid zich aan haar eigen officiële principes uit de Grondwet houdt: gelijke behandeling voor iedereen, ongeacht etniciteit. Zij onderschrijven in beginsel alle essentiële westerse waarden en eisen slechts, terecht, één ding: jullie normen dienen ook voor ons te gelden.

Radicale moslimfundamentalisten eisen het omgekeerde: jullie normen gelden niet voor ons, wij hebben recht op onze eigen. Waar BLM met de westerse waarden strijdige zaken bestrijdt, bestrijden zij juist die westerse waarden. Zij claimen ook in het Westen het recht om daarnaar te handelen en om hun normen desnoods met geweld op te leggen. Zij weigeren het gezag van de neutrale staat te erkennen en keren zich, anders dan BLM, tegen de open democratische samenleving. Dat is de boodschap van die Tsjetsjeense terrorist en van degenen die hem tot zijn daad inspireerden. En dat anderen voor deze vorm van islam enige fobie ontwikkelen lijkt mij volkomen terecht. •

KIZA MAGENDANE

Schrijver. Publicist.
Politicooloog.
Beleidsondernemer.

Vaccin tegen radicale islam

Een reactie op een terreurdaad is nooit afdoende. Het is meestal te laat, en pakt vaak alleen symptomen aan in plaats van de grondoorzaken. Kijk maar naar de barbaarse moord op de Franse onderwijzer Samuel Paty afgelopen maand en de reacties die daarop volgden.

Tijdens een les over de vrijheid van meningsuiting vertoonde hij cartoons van profeet Mohammed. Dat leidde tot boze reacties van enkele leerlingen en hun ouders. De prijs die Paty hiervoor betaalde was te groot. Hij werd buiten zijn school onthoofd door een achttienjarige Tsjetsjeense migrant. Volgens de Franse minister van Binnenlandse Zaken had de vader van een schoolmeisje en een bekende islamitische militant de dader aangezet om Paty te vermoorden. Zij hadden een fatwa tegen de leraar uitgeroepen, aldus de minister.

De Franse president Emmanuel Macron sprak van een 'islamitische terreuraanslag' en riep de Fransen om samen te staan tegen extremisme. 'Een van onze landgenoten is vermoord omdat hij kinderen de vrijheid van meningsuiting leerde, de vrijheid om wel of niet te geloven'. De Fransen gingen terecht de straat op. Ze demonstreerden voor de vrijheid van meningsuiting en betoonden hun eer aan de overleden docent. Ook de islamitische gemeenschap bleef niet stil. Ver-

Als we de verspreiding van de radicale islam als een virus zouden behandelen, welke preventieve maatregelen zouden wij dan als samenleving moeten nemen?

schillende imams brachten een bezoek aan de school van de overleden docent en legde bloemen om hun respect te betuigen. Daarnaast riepen ze Franse moslims om zich achter de vrijheid van meningsuiting te scharen en islamisme ten volste te veroordelen.

Uiteraard dwingt de tragische moord op Paty ons tot nadenken over de veiligheid van docenten en leerlingen op school. Daarom heeft de Franse president niet voor niets aangekondigd om scholen beter te gaan beveiligen. Toch is dit symptoombestrijding. Je kunt camera's en bewapende politiemensen op het schoolplein zetten, maar het is

de vraag of je daarmee radicale krachten buiten de samenleving houdt. Het probleem waar wij in de Europese samenleving mee kampen is dieper dan het gebrek aan veiligheid. Wij lijden aan de paradox van vrijheid.

De sensationele H.J. Schoolezing van Edith Schippers, oud-minister van de VVD, uit 2016 droeg de titel 'De paradox van vrijheid', omdat zij daarin betoogde dat de samenleving soms vrijheidsbeperkende activiteiten moet verbieden om werkelijk vrij te zijn. Jouw vrijheid eindigt waar de vrijheid van de ander begint. Schippers hield dan ook een warme pleidooi voor het

stellen van grenzen tegen conservatieve en radicale islamitische krachten die volgens haar de Nederlandse rechtsstaat bedreigden.

De paradox van vrijheid wordt dus gekenmerkt door een scheve balans tussen het private en het publieke leven. Aan de ene kant mag de overheid zich niet bemoeien met wat burgers achter gesloten deuren uitspoken. *Belijd jouw geloof. Denk en zeg wat je wilt. Verenig je met wie je wilt. Je hebt grondrechten.* De grondwet garandeert dat de overheid jouw private sfeer niet mag binnendringen. Tegelijkertijd heeft diezelfde overheid de verantwoordelijkheid om ervoor te zorgen dat dat alle burgers zich veilig voelen in de publieke ruimte. Daarom moet de overheid soms de vrijheid van het individu inperken om de collectieve vrijheid te waarborgen.

De manier waarop de overheid de coronacrisis aanpakt is daar het voorbeeld van. Je bent vrij om naar de kerk of moskee te gaan. Je mag ook met vrienden een feestje vieren. Maar omdat deze handelingen op dit moment de volksgezondheid in gevaar brengen, heeft de overheid het recht en de plicht om jouw vrijheid in te perken.

Daarom rijst de vraag: als we de verspreiding van de radicale islam als een virus zouden behandelen, welke preventieve maatregelen zouden wij dan als samenleving moeten nemen? Wat zou de rol van de overheid zijn? En de rol van organisaties en individuen? •

GERT JAN GELING

Publicist. Kernlid van de denktank Liberales. Onderzoeker aan het Leids Universitair Centrum voor de Studie van Islam en Samenleving dat verbonden is aan de Universiteit Leiden.

Docenten moeten pal staan voor onze kernwaarden

Veel is al gezegd en geschreven, ook in Nederland, over de gruwelijke moord op Samuel Paty, de Franse geschiedsleraar die werd onthoofd omdat hij de Mohammed-cartoons in zijn klas liet zien. In Frankrijk heeft het de strijd tegen het islamisme, die de Franse president Emmanuel Macron toch al wilde voeren, nog verder aangewakkerd. Het is de vraag of het hierbij blijft, of dat het zal escaleren tot een hetze tegen de islam en moslims. Beide ontwikkelingen zijn mogelijk. Daarnaast toont deze aanslag aan dat we in Europa allesbehalve klaar zijn met de dreiging die uitgaat van radicalisering en jihadisme. De radicale islam is nog steeds onder ons. Met name eenlingen, *lone wolves*, zijn levensgevaarlijk.

Maar ik wil het in deze column hebben over de verantwoordelijkheid die je hebt als docent. Bij het programma *De Vooravond* zat eerder deze week docente Lucelle Deneer aan tafel. Zij was kritisch over het tonen van onder meer de Mohammed-cartoons in de klas. Vrijheid van meningsuiting kwam volgens haar met een verantwoordelijkheid, een verantwoordelijkheid om mensen niet te hoeven kwetsen.

Voor een docent kan dit inder-

Paty is niet alleen een martelaar van het vrije woord, maar ook een docent die met zijn open democratische houding het goede voorbeeld gaf

daad een aantrekkelijk uitgangspunt zijn. Je kunt zo controverser zoveel mogelijk vermijden, alles en iedereen te vriend houden, en leerlingen waarvan je denkt dat ze niet teveel kunnen hebben vooral niet prikkelen. Het is een erg veilige en empathische manier van denken. Maar de vraag is of het genoeg is voor de docenten die we nodig hebben. In mijn eigen colleges behandel ik ook gevoelige onderwerpen, waaronder onderwerpen als radicalisering, terrorisme, sociale spanningen, migratie en racisme. Geregeld staan sommige studenten qua denkbeelden hier

heel verdeeld in. Maar alles kan wat mij betreft gezegd worden in de collegezaal, mits dat met respect voor de medestudent en met inhoudelijke onderbouwing gebeurt.

Hoort daar dan ook het eventueel kunnen kwetsen of provoceren van je studenten bij als docent zijnde? Ik denk het wel, mits dit met een educatief doel gebeurt. Niet alleen het effect moet dus centraal staan bij je handelen als docent, maar ook het doel dat je ermee wilt bereiken. Soms kun je studenten wel degelijk kwetsen of provoceren of zelfs boos maken als docent. En dat hoeft niet altijd goed te zijn, maar soms kan het wel een positief effect op de langere termijn hebben. Ze worden aan het denken gezet. Zetten hun eigen heilige huisjes ter discussie.

Ook dát is een taak van docenten. Ja, je moet als docent een veilige omgeving bieden voor de leerlingen en studenten. Maar in die veilige omgeving mag vervolgens de controverser opgezocht worden, om ze daadwerkelijk iets te leren. Hier zijn verschillende manieren voor. En de manier waarop Samuel Paty zorgvuldig het tonen van deze cartoons inkaderde in zijn les over de vrije meningsuiting - waarbij hij vooraf een trigger warning gaf aan zijn leerlingen, zodat zij de mogelijkheid hadden om deze les over te slaan indien ze

dat wilden - is daar één van.

Graag zou ik meer van dit soort docenten zien in een land waar lessen over de Holocaust op sommige scholen niet meer onderwezen kunnen worden uit angst voor controverser en de reacties van sommige leerlingen. We hebben juist nu docenten nodig die pal staan voor de kernwaarden van onze samenleving. Staan voor educatie. Staan voor het vrije woord. Staan voor het voorbereiden van je klas op de uitdagingen van deze samenleving. Dat doe je niet als je ze als *snowflakes* beschouwt, die smelten als ze iets horen wat niet in hun straatje past. Tegelijk moet je leerlingen ook de ruimte geven om hun emoties te tonen, en je als docent kwetsbaar opstellen.

Maar het allerbelangrijkste: je moet dit kunnen doen zonder te hoeven vrezen voor je leven. Zoals ook journalisten, columnisten, cartoonisten en anderen in alle vrijheid hun werk moeten kunnen doen. We moeten daarom als open democratische samenleving pal staan voor onze kernwaarden, waarden die we in de eerste plaats in het klaslokaal en de collegezaal uitdragen. Paty is niet alleen een martelaar van het vrije woord, maar ook een docent die met zijn open democratische houding het goede voorbeeld gaf. Dat kostte hem zijn leven. ●

JASWINA ELAHI

Cultuurwetenschapper.
Onderzoeker
Grootstedelijke
Ontwikkelingen aan de
Haagse Hogeschool.

De Marrons: tussen traditie en verandering

Ik ben ervan overtuigd dat met deze daad, namelijk het kiezen van een bosneger, van een Marron tot voorzitter van de Nationale Assemblée, iets wezenlijks is veranderd in onze samenleving.' Dit was één van de meest treffende zinnen in de inauguratie-speech van Ronnie Brunswijk, die als eerste Marron in de Surinaamse geschiedenis is geïnstalleerd als voorzitter van het parlement. Hij werd tevens verkozen tot vicepresident van het land.

Dat Brunswijk bewust en trots het woord 'bosneger' gebruikt om zichzelf te duiden, wijst niet alleen op het geografische verschil tussen bos en stad, maar ook op de culturele en emotionele afstand met de 'stadscreolen'. In het verleden waren die laatste sterk onderhevig aan West-Europese en Amerikaanse invloeden. Helaas hadden zij ook het superioriteitsgevoel van West-Europeanen overgenomen, waardoor ze lange tijd neerkeken op iedereen van buiten de stad. De mensen die in het binnenland leefden kregen het stigma weinig geciviliseerd te zijn. Dat gold voor de Marrons, die een aparte etnische groep vormen in Suriname, wat inhoudt dat zij eigen taal, tradities, religies, helden, leiders en geschiedenis hebben.

De Marrons leefden lange tijd in afzondering in de bossen, waardoor ze hun eigen cultuur makkelijker konden conserveren. Toch leefden ze niet in een volkomen isolement. Historisch hadden zij altijd contact met de plantages, al was het om spullen te bemachtigen zoals zout, ijzerwaren en wapens die zij niet in het binnenland konden produceren. Later werden ze langzaam het stedelijk leven ingezogen. Tegenwoordig wordt het ecotoerisme gedomineerd door de Marrongemeenschappen, gaan Marron-jongeren naar de stad voor hun vervolgopleiding, en heeft de Binnenlandse Oorlog (1986-1992) in deze periode de migratie naar Nederland versterkt.

Deze veranderingen zijn in Nederland in een stroomversnelling gekomen door een andere leefomgeving, het contact met andere etnische groepen in het onderwijs, het arbeidsleven en door het digitale mediatijdperk. Het betekent een gedeeltelijk verlies van de eigen culturele betekenis- en referentiekaders. De Marroncultuur verandert dus, maar de belangrijke elementen blijven behouden.

Vanuit mijn eigen Hindostaanse achtergrond zie ik iets vergelijkbaars. Met name de oudere generatie migranten ziet dit veranderingsproces met lede ogen aan, ondanks het maatschappelijk

succes van de jongere generaties. In de roman *De prijs van geluk*, van VU-hoogleraar Hindostaanse diaspora Ruben Gowricharn, wordt deze keerzijde van het maatschappelijk succes van de kinderen van Hindostaanse migranten in Nederland benoemd. Voor succes wordt er altijd een prijs betaald die bestaat uit vervreemding, culturele teloorgang, gevoelens van ontheemding en cultureel 'verlies' van de eigen kinderen.

Als gevolg van technologische veranderingen veranderen culturen nu in een razendsnel tempo. Volgens hoogleraar Transitie Jan Rotmans (Erasmus Universiteit Rotterdam) sprak je vroeger over 'verandering van tijdperken', terwijl we nu zijn beland in een 'tijdperk van veranderingen'. In een dergelijk tijdperk, waarin veranderingen elkaar vliegensvlug opvolgen, verdwijnen oude zekerheden én cultuurbeelden als sneeuw voor de zon. Dit heeft tot gevolg dat identiteiten op drift raken. Cultuurbewuste 'etnische' jongeren zoeken naar zekerheid, zingeving en identiteit. Ook bij de tweede en derde generatie Surinamers is deze zoektocht zichtbaar, wat vaak gepaard gaat met een heroriëntering op en herwaardering van de cultuur.

Bij een toenemend deel van tweede en derde generatie Afro-Surinamers, van oorsprong afkomstig

uit de stad Paramaribo, zien we een verschuiving optreden in de richting van het Afrikaans continent. Deze groep oriënteerde zich aanvankelijk vooral op de Afro-Amerikaanse cultuur. De cultuurverandering komt tot uiting in bijvoorbeeld kleding, dans en muziek. Deze culturele uitingen staan echter wel dichtbij de Marrons, omdat hun etnische cultuur duidelijke verwantschap toont met de Afrikaanse culturen. Maar geïnteresseerden kunnen, als ze terug willen naar hun Afrikaanse wortels, ook bij de Marrons in de leer gaan. Hun traditionele cultuuruitingen, die helaas nog te veel in de marge plaatsvinden, verdienen namelijk een groter podium.

Brunswijk zei dat met het kiezen van een bosneger, van een Marron tot voorzitter van de Nationale Assemblée, iets wezenlijks is veranderd in de Surinaamse samenleving. Ik ben ervan overtuigd dat zich daarvoor al meerdere significante veranderingen hebben voltrokken, die uiteindelijk hebben geleid tot deze keuze. Een zo'n belangrijke verandering is die van een gestigmatiseerde sociale identiteit naar een rijke culturele identiteit, die Surinamers nu positief waarderen. Deze emancipatie geeft hoop dat ook andere gestigmatiseerde groepen in de samenleving zich van hun stigma kunnen ontdoen. •

**DAVE
ENSBERG-KLEIJKERS**

Directeur Jantje Beton.
Bestuurskundige.
Auteur van het boek
'Bezielde beschaving:
alles behalve een
multicultureel drama'
(2017).

Wil de Nederlandse Wes Bellamy opstaan?

De videobeelden staan nog scherp op mijn netvlies. De witte mannen in de Amerikaanse stad Charlottesville, die in 2017 demonstratief door de straten 'Jews will not replace us' en 'You will not replace us' scandeerden. Deze extreemrechtse, witte nationalist - waaronder ook neonazi's en leden van de Ku Klux Klan - protesteerden tegen het voornemen om het standbeeld van Robert E. Lee te verplaatsen. Eén van de drijvende krachten achter dit plan was de Afro-Amerikaan Wes Bellamy, die activist én politicus is. We kunnen veel van hem leren.

In het jaar waarin Donald Trump president werd werd Wes Bellamy gemeenteraadslid van Charlottesville. Een stadje met bijna 48.000 inwoners en daarmee qua inwonertal vergelijkbaar met pakweg Woerden. Bellamy was voordat hij politicus werd maatschappelijk actief als docent aan een universiteit en zette zich als vrijwilliger actief in voor de jeugd. Zo richtte hij 'Helping Young People Evolve' op, waarmee jongeren in kwetsbare posities hun talenten kunnen ontwikkelen met behulp van sportprogramma's. Bellamy nam in maart 2016 het initiatief om het standbeeld van Robert E. Lee - een generaal in het leger van de zuidelijke

'Geconfedereerde Staten' tijdens de Amerikaanse burgeroorlog en daarmee verdediger van de slavernij - te verplaatsen, bijvoorbeeld naar een museum.

Al vrij snel nadat dit plan bekend werd ontving Bellamy doodsbedreigingen, beledigingen en verwensingen. Vooral via social media viel het 'n-woord' regelmatig en kreeg hij kritiek vanuit zowel zwarte als witte stadsgenoten. Sommige zwarte stadsgenoten waren van mening dat zijn plan onrealistisch was. Ze hadden zich neergelegd bij de status quo die al sinds de achttiende eeuw aan de orde was: de witte dominantie was in alle facetten van de samenleving een feit.

Daarnaast kreeg Bellamy veel kritiek van rechts-conservatieve witte Amerikanen, die in dit plan een poging zagen om de geschiedenis te herschrijven. Ook vonden ze - toen al dus - dat de hele Black Lives Matter-beweging en activisme onnodig ontwrichtend zouden werken. Bellamy en anderen hielden echter de rug recht. In februari 2017 besloot de gemeenteraad tot het verwijderen van het standbeeld. En toen was het hek van de dam.

Na een protestmars van de KKK in juli volgde een grote extreemrechtse rally in augustus. Deze demonstratie liep compleet uit de hand. Een tegendemonstrant werd

Welke succesvolle activist kan ook effectief zijn als politicus en gelijk tijdig op twee borden schaken?

zelfs vermoord en negentien anderen raakten gewond toen een witte nationalist met een auto op een groepje tegendemonstranten inreed. President Trump had moeite dit extreemrechtse geweld te veroordelen: hij gaf aan dat de onderliggende haat van 'meerdere kanten' kwam.

De doodsbedreigingen richting Bellamy, nog altijd een activistische leider en politicus, stapelden zich op. Ze richtten zich nu ook op zijn echtgenote en zijn drie kinderen. Desondanks hield hij vast aan zijn missie. En dat niet alleen.

Bellamy wist de gemeenteraad unaniem achter zijn plan te krijgen om structureel bij te dragen aan de ontwikkeling en gelijke kansen van Afro-Amerikanen in zijn stad. Dit 'Equity Package' bevatte concrete maatregelen op het gebied van

onderwijs, volkshuisvesting, de arbeidsmarkt en het voeren van een dialoog over racisme en gelijke behandeling. Vier miljoen dollar werd vrijgemaakt voor dit plan. Ook zorgde Bellamy ervoor dat elke inwoner van Charlottesville in een sociale huurwoning gebruik kon maken van supersnel internet - een basisbehoefte in de moderne westerse wereld.

Terwijl de media vooral symbolische maatregelen als het verwijderen van een historisch standbeeld in beeld brengen, wordt in de politieke arena op zeer concrete wijze gewerkt aan het verbeteren van het alledaagse leven van Afro-Amerikanen. Maar het een kan niet zonder het ander. Juist omdat Bellamy een zichtbare, activistische en maatschappelijk breed gedragen leider was, kon hij als gemeenteraadslid effectiever opereren. Hoe meer maatschappelijke invloed, des te meer politieke invloed.

Daarom ben ik erg benieuwd naar de Nederlandse Wes Bellamy: welke succesvolle activist kan ook effectief zijn als politicus en gelijktijdig op twee borden schaken? Dit type tweebenig leiderschap lijkt mij in het huidige kwetsbare tijdsgevoel waarin we leven van buitengewoon groot belang. Ik kijk met extra belangstelling uit naar de kandidatenlijsten voor de Tweede Kamerverkiezingen van maart. •

CHRIS AALBERTS

Journalist en auteur van o.a. 'De puinhopen van rechts'. Docent Media & Journalistiek aan de Erasmus Universiteit Rotterdam.

Opeens vraag je je af: waarom moet BIJ1 eigenlijk de Tweede Kamer in?

Ik kijk een video met Sylvana Simons die door een Amsterdamse straat loopt. Ze vertelt dat BIJ1 een landelijke politieke partij is die 'op lokaal niveau het beleid en de gesprekken al radicaal verbeterd heeft'. Volgens Simons wordt het tijd dat dit ook in de Tweede Kamer gebeurt. Ook daar verdienen de ongehoorde stemmen het om gehoord te worden. BIJ1 vindt dat iedereen recht heeft op zekerheid, zeggenschap en zelfbeschikking. Grote bedrijven moeten gaan meebetalen aan een rechtvaardiger economie, en klimaatverandering en een pandemie mogen niet leiden tot meer ongelijkheid. Daarom wil BIJ1 de Tweede Kamer in.

Waarom eigenlijk? Even afspelen. BIJ1 wil een rechtvaardigere economie. Dat willen andere linkse partijen ook. BIJ1 lijkt op de SP, die dat ook wil maar werkelijk geen poot aan de grond krijgt. Klimaatproblemen mogen niet tot meer ongelijkheid leiden, zegt Simons, maar dat vindt Jesse Klaver ook en die zit al in de Tweede Kamer. En eigenlijk kunnen we er rustig vanuit gaan dat de PvdA en de SP dat volmondig met Klaver eens zijn. Dus voor meer rechtvaardigheid en een betere verdeling van de welvaart, of hogere belastingen voor grote bedrijven, hebben we al wat partijen en is BIJ1 overbodig.

Waarom gaat Simons niet gewoon bij GroenLinks?

Je zou kunnen zeggen: al die mooie doelen zijn door linkse partijen nog niet bereikt. Klopt: Klaver staat continu schreeuwend aan de zijlijn dat er beter op het klimaat moet worden gelet. In de praktijk gebeurt er niet zoveel. De grote vraag is dan of als Simons naast Klaver gaat staan schreeuwen, de kans op meer rechtvaardigheid toeneemt. Je zou kunnen zeggen dat het ene geschreeuw het andere niet is. Misschien is Simons effectiever dan Klaver. Dat is echter onwaarschijnlijk want BIJ1 wordt vrijwel zeker niet groter dan GroenLinks.

Vernieuwing is goed, maar heeft Simons die echt in Amsterdam gebracht? Ze zegt dat BIJ1 het beleid en de gesprekken verbeterd

heeft en suggereert dat ongehoorde stemmen nu beter gehoord worden. Concreet maakt ze het echter niet. Dat ligt voor de hand: in Amsterdam vraagt BIJ1 veel maar het levert relatief weinig op. Wat had je dan gedacht met één zetel? De vraag is of het niet beter zou zijn als Simons in een grote fractie zou zitten. Laten we zeggen: een club als GroenLinks, die het meestal met haar eens is en veel meer gewicht in de schaal kan leggen.

Om een effectief Kamerlid te worden, moet je een paar jaar meedraaien, je dossiers van voor tot achter kennen en weten hoe je je invloed het beste kunt aanwenden. Wie heb je nodig en hoe werken de

procedures? Nieuwe Kamerleden zijn daar heel druk mee, en die zijn dan meestal nog onderdeel van een fractie waar ervaren collega's en medewerkers hen kunnen helpen. Zo gezien begrijp je waarom nieuwe partijen in hun eerste jaren in de Kamer nauwelijks iets voor elkaar krijgen, zoals Denk, Forum voor Democratie of 50Plus. Hoe kun je migratie effectief bestrijden? In ieder geval niet met Forum. Als je iets aan de pensioenen wilt veranderen, is het CDA een logischer partner dan de ouderenpartij. Racisme bestrijden? GroenLinks is een betere keuze dan Denk.

Zo komen we op de vraag die nauwelijks aan al die nieuwe politici wordt gesteld: wat ga je echt toevoegen in Den Haag en op basis waarvan denk je dat dit ook echt iets oplevert? Waarom zou je de belangen van je stemmers beter vertegenwoordigen dan bestaande partijen met globaal dezelfde mening? En als je daar al een antwoord op hebt: waarom doe je dan zelfstandig mee, als je weet dat je vervolgens jarenlang hulpeloos je weg in de Haagse kaasstolp moet zoeken? Waarom kun je dat niet beter onder de paraplu van een geoliede machine doen? Waarom gaat Simons niet gewoon bij GroenLinks?

Ik ben bang dat Simons daar geen antwoord op heeft. •

dK.Academie

voor **€29,95** p.m.

Maandelijks
opzegbaar

dK.Academie is de community van lezers van het crossmedia-platform de Kanttekening.

Als actieve members staan we maandelijks stil bij een actueel of relevant thema, zoals terrorisme, geld, modern China of de Nederlandse rechtsstaat. Het gekozen thema ondersteunen we met het volgende:

- Maandelijks een boek (Elementaire Deeltjes van Amsterdam University Press, waarover bijvoorbeeld Nederlands Dagblad recenseert: "beter dan Google en Wikipedia samen") ter waarde van €9,99 per titel.
- Toegang tot de luistercolleges van Home Academy ter waarde van €12,50 per maand.
- Abonnement op de zaterdagkrant of het maandblad van de Kanttekening (naar keuze maandelijks te switchen) inclusief digitale toegang ter waarde van €12,95
- Toegang tot maandelijkse meet-ups met boeiende sprekers en schrijvers, inclusief één introductie per keer.
- Interessante kortingen op culturele evenementen, films, theaters, musea, concerten, optredens en exposities.

Bovendien besteden we in de Kanttekening uitgebreid aandacht aan het thema van die maand. Je leest dan stukken van bekende en minder bekende schrijvers, allen experts in het desbetreffende vakgebied.

Word nu onderdeel van dK.Academie voor slechts €29,95 per maand.

In samenwerking met:

